

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Ugdymo mokslų institutas

Paulina Morkūnaitė

Vaikystės pedagogikos studijų programa
Bakalauro darbas

Bežodžių knygų panaudojimas kalbos ugdymo pamokose 3 klasėje

Darbo vadovė: doc. dr. Vaiva Schoroškienė

Vilnius
2024

Turinys

Įvadas	5
1. Teoriniai bežodžių knygų naudojimo kalbos ugdymui aspektai	7
1.1. Bežodžių knygų samprata	7
1.2. Bežodžių knygų skaitymo ypatumai	8
1.3. Bežodžių knygų reikšmė	10
1.4. Bežodžių knygų naudojimas pradinėse klasių mokinių kalbos ugdyme.....	12
1.5. Teorinės dalies apibendrinimas	21
2. Bežodžių knygų panaudojimo kalbos ugdymo pamokose 3 klasėje tyrimas	23
2.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai ir metodai	23
2.2. Tyrimo etika	28
2.3. Tyrimo rezultatai	29
2.3.1. <i>Interviu rezultatai su 3 klasės mokinių pedagoge</i>	29
2.3.2. <i>Ugdomosios veiklos, pagrįstos bežodžių knygų skaitymu</i>	31
2.3.3. <i>Mokinių gebėjimų ir žinių apie bežodžių knygas palyginimas prieš ir po ugdomųjų veiklų</i>	40
2.3.4. <i>Mokinių kalbinio aktyvumo ir įsitraukimo palyginimas</i>	47
2.4. Empirinės dalies apibendrinimas	51
Diskusija.....	53
Išvados.....	55
Šaltiniai	56
Priedai	60

Santrauka

Literatūros analizė rodo, kad bežodės knygos yra reikšmingas įrankis ugdant vaikų daugialypius gebėjimus svarbius kalbos ugdymo pamokose. Vis dėlto tik pastaraisiais dešimtmečiais padaugėjo tyrimų apie bežodžių knygų naudojimą ne tik su pradedančiais skaitytojais, ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikais, tačiau ir aukštesnių pradinių klasių mokiniais. Svarbu atkreipti dėmesį, kad tyrimai šia tema Lietuvoje yra tik pradedami, todėl šiame darbe atliekant veiklos tyrimą yra analizuojamas bežodžių knygų naudojimas lietuvių ir literatūros kalbos ugdymo pamokose 3 klasėje.

Darbo problema: kaip naudoti bežodės knygas kalbos ugdymui pradinėse klasėse?

Darbo objektas – bežodžių knygų panaudojimas kalbos ugdymo pamokose.

Darbo tikslas – ištirti bežodžių knygų panaudojimą kalbos ugdymo pamokose.

Darbo uždaviniai:

1. Apibūdinti bežodžių knygų sampratą, skaitymo ypatumus ir reikšmę kalbos ugdymo pamokose.
2. Remiantis mokslinės ir metodinės literatūros analize apžvelgti bežodžių knygų naudojimą pradinių klasių mokinių kalbos ugdyme.
3. Ištirti bežodžių knygų panaudojimą kalbos ugdymo pamokose 3 klasėje.

Metodai: mokslo šaltinių ir metodinės literatūros analizė, veiklos tyrimas.

Gauti rezultatai ir išvados parodė, kad bežodės knygos yra reikšmingas žanras ugdant mokinių kalbinius ir XXI a. aktualiausius gebėjimus: kritinį mąstymą, tarpkultūriškumą, vaizduotę, emocinį raštingumą, gebėjimą interpretuoti bei tyrinėti vaizdus, sakytinę ir rašytinę kalbą ir kt. Atliktas empirinis tyrimas atskleidė, kad 3 klasėje mokiniai neturi tiesioginės patirties su bežodėmis knygomis ir jų nėra skaitę ar naudoję kalbos ugdymo pamokose, tačiau bežodžių knygų nauda yra įžvelgiama tiriamosios klasės mokinių gebėjimų ugdyme. Tyrimo duomenys parodė, kad veiklos su bežodėmis knygomis patobulino mokinių gebėjimus interpretuoti vaizdus, iliustracijas ir jų detales, įgūdžius kurti pasakojimą, remiantis tik vaizdais. Taip pat tyrimo metu išryškėjo, kad bežodės knygos turi didelės reikšmės žemesnių gebėjimų, lėtesnių ir nedrąsesnių mokinių kalbinio aktyvumo skatinime ir jų įtraukime bendros skaitymo veiklos kontekste.

Raktiniai žodžiai: bežodės knygos, pradinis ugdymas, kalbos ugdymas.

Summary

The literature review shows that wordless picture books are a valuable tool for developing children's multiple abilities in the language lessons. However, it is only in recent decades that research on the use of wordless picture books had increased, not only with beginning readers, pre-school, or pre-primary school children, but also with pupils in upper primary grades. It is important to note that research on this topic in Lithuania is still in its infancy, so this bachelor's thesis analyses the use of wordless picture books in Grade 3 Lithuanian and literacy language lessons.

The issue of the study: how to use wordless picture books for language development in primary school?

The focus of the study – using wordless picture books in language education lessons.

Aim of the study – investigate the use of wordless picture books in language education lessons.

Objectives of the study:

1. Describe the concept of wordless picture books, the features of reading and the importance of reading in language education lessons.
2. Based on the analysis of scientific and methodological literature, review the use of wordless picture books in the language education of primary school pupils.
3. Investigate the use of wordless picture books in Grade 3 language lessons.

Research methods: analysis of the scientific and methodological literature, action research study.

The results and findings show that wordless picture books are an important genre for the development of pupils' linguistic and 21st century skills: critical thinking, interculturalism, imagination, emotional literacy, the ability to interpret and explore images, spoken and written language, etc. Empirical study revealed that Grade 3 pupils do not have direct experience with wordless picture books and have neither read nor used them in language lessons. However, the benefits of wordless picture books can be observed in the development of the pupils' skills in the class under study. The findings of the study showed that activities with wordless picture books improved pupils' abilities to interpret images, illustrations, and their details, as well as to create a narrative based solely on images. The study also demonstrated that wordless picture books play a vital role in stimulating the linguistic activity of lower-ability, slower, and more timid pupils, engaging them in shared reading activities.

Keywords: wordless picture books, primary education, language education.

Įvadas

Temos aktualumas. Vaiko susipažinimas su literatūros įvairove ir skaitymo malonumu prasideda ne nuo rašytinio teksto, o nuo vaizdų. Kaip teigia Kyzikaitė (2014), žmogus skaityti pradeda nuo knygų, kuriose nėra teksto. Apskirtai, šiandieniniame pasaulyje vaizdai nebėra tik meno forma ar literatūros kūrinio puošmena – tai yra viena iš pagrindinių bendravimo formų (Short, 2018). Serafini (2014) teigimu, šiandien yra svarbu suprasti ir interpretuoti vaizdus ar bet kokią vaizdinę medžiagą, nes tai yra svarbus gebėjimas ne tik mokymo(si) kontekste, tačiau ir kasdieniame gyvenime. Be to, jau nuo ankstyvos vaikystės mūsų aplinkoje yra gausu įvairių besikeičiančių vaizdų (Horváthová, 2021), todėl yra svarbu ugdyti vaiko gebėjimą interpretuoti vaizdus nuo pat vaikystės. Galima teigti, kad įvairių vaizdinių mokomųjų priemonių, šiuo atveju bežodžių knygų, naudojimas pradiname ugdyme tampa vis aktualesnis, atsižvelgiant, kad šiuolaikiniai vaikai auga skaitmeninėje aplinkoje, kurios didelė dalis yra greitai besikeičiančių vaizdų gausa.

Korsakaitės (2002) teigimu, su įvairiomis paveikslėlių ir bežodėmis knygomis susiduriame visuose savo gyvenimo amžiaus tarpsniuose, todėl šios knygos išlieka aktualios ir šiandieną. Akivaizdu, kad šių knygų aktualumas išlieka ir ankstyvojo ugdymo srityje, nes, kaip rodo tyrimai, jos suteikia daugialypę naudą vaikų gebėjimų lavinimui. Batič (2021) pastebi, kad bežodės knygos aktyviai naudojamos ikimokyklinio ir pradinio ugdymo kontekste turi didelės įtakos ne tik mokinių vizualaus suvokimo, tačiau ir kalbinio raštingumo pradmenims. Taip pat Honaker ir Miller (2023) atkreipia dėmesį, kad bežodės knygos suteikia galimybę lavinti esminius mokinių raštingumo įgūdžius, kuriems netrukdo jokios kalbinės ar kultūrinės kliūtys, neretai pasitaikančios įprastose knygose ir jų skaitymo metu. Šiame kontekste bežodės knygos vaizdai tampa universalia kalba, griauančia kalbinius ir kultūrinius barjerus (Ellmann et al., 2022). Taip pat Lietuvių kalbos ir literatūros programos (ŠMSM, 2022) paskirtyje teigiama, kad ugdymo programoje įgyvendinamas kalbinis, literatūrinis bei kultūrinis ugdymas padeda mokiniui formuoti ne tik kalbinę, tačiau kultūrinę ir pilietinę tapatybę, o ši paskirtis glaudžiai siejasi su viena iš bežodžių knygų ypatybe bei privalumu ugdymo srityje. Šis žanras yra reikšmingas ne tik įvairaus amžiaus tarpsniams, tačiau ir įvairių gebėjimų, socialinio ir kultūrinio konteksto skaitytojams (Pantaleo, 2024), formuojant jų suvokimą apie tarpkultūriškumą bei gebėjimus, svarbius kalbos ugdymo pamokose.

Kaip teigia Žukauskienė (2012, p. 429), pradinio mokyklinio amžiaus mokinių kalbos raida yra sparti, jų kalbiniai gebėjimai yra išlavėję, todėl šiame amžiuje vaikai jau geba ir dažniau naudoja abstrakčią kalbą. Šiuo atveju abstrakti kalba yra kalbos forma, kuri orientuojasi į tam tikras sąvokas, idėjas bei abstrakcijas, o ne į konkrečius objektus ar įvykius. Skaitydamas bežodę knygą vaikas aktyviai kuria pasakojimą, kuriam suteikia prasmę, remiantis abstrakčiomis sąvokomis ir savo patirtimi (Yu, 2012). Svarbu suprasti, kad bežodės knygos aktyvina mokinių abstrakčią kalbą, nes jų skaitymo metu vaikas ne tik interpretuoja vaizdus, kuria pasakojimus, tačiau ir tyrinėjant šiuos

vaizdus mokosi suvokti ir apibendrinti vizualią informaciją. Galima pastebėti, kad, remiantis šio amžiaus tarpsnio vaikų kalbiniais gebėjimais, bežodės knygos yra aktualios pradinio mokyklinio amžiaus mokiniams ir jų gebėjimų lavinimui.

Taigi, galime teigti, kad bežodės knygos yra aktualios kalbos ugdymo kontekste. Šių knygų skaitymo metu yra ugdomas bei naudojamas mokinių gebėjimas interpretuoti, o šis gebėjimas skatina vaikų kūrybiškumą, kritinį, abstraktų mąstymą bei tam tikrus kalbinius įgūdžius. Vis dėlto, nagrinėjant mokslinę literatūrą, galime pastebėti, kad bežodės knygos nėra naujas žanras literatūroje, tačiau, kaip teigia Terrusi (2018), sistemingas ir platus šių knygų tyrimas yra pakankamai nauja sritis. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad daugelis tyrimų apie bežodės knygas yra orientuoti į pradedančiuosius, ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus skaitytojus ir jų gebėjimų ugdymą (Arif & Hashim, 2008; Batič 2021; Chaparro-Moreno et al., 2017; Ching-Han et al., 2016; Grolig et al., 2020; Hoel, 2015; Lestari, 2018; Lysaker & Alicea, 2017; Lubis, 2018; Rizqiyan & Azizah, 2019). Tik pastaruoju metu padaugėjo tyrimų apie bežodžių knygų naudojimo svarbą ir vyresniame skaitytojų amžiaus tarpsnyje (Giorgi & Johnson, 2022; Hoel, 2015; Honaker & Miller, 2023; Horváthová, 2021; Mantei & Kervin, 2015; McGuire, 2023; Nurhasanah et al., 2019; Wooten et al., 2019). Svarbu atkreipti dėmesį, kad tyrimai šia tema Lietuvoje dar tik pradedami, o ir pats žanras ganėtinai naujas lietuvių literatūroje. Be to, užsienio autoriai (Honaker & Miller, 2023) atkreipia dėmesį, kad reikia daugiau tyrimų, kurie padėtų pedagogams įžvelgti bežodžių knygų panaudojimo naudą ir galimybes įvairiose klasėse bei disciplinose.

Darbo problema: kaip naudoti bežodės knygas kalbos ugdymui pradinėse klasėse?

Darbo objektas – bežodžių knygų panaudojimas kalbos ugdymo pamokose.

Darbo tikslas – ištirti bežodžių knygų panaudojimą kalbos ugdymo pamokose.

Darbo uždaviniai:

1. Apibūdinti bežodžių knygų sampratą, skaitymo ypatumus ir reikšmę kalbos ugdymo pamokose.
2. Remiantis mokslinės ir metodinės literatūros analize apžvelgti bežodžių knygų naudojimą pradinių klasių mokinių kalbos ugdyme.
3. Ištirti bežodžių knygų panaudojimą kalbos ugdymo pamokose 3 klasėje.

Metodai: mokslo šaltinių ir metodinės literatūros analizė, veiklos tyrimas.

Darbo struktūra: šį darbą sudaro santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis), įvadas, du skyriai (empirinė ir teorinė dalis), diskusija, išvados, šaltiniai ir priedai.

1. Teoriniai bežodžių knygų naudojimo kalbos ugdymui aspektai

1.1. Bežodžių knygų samprata

Žanro apibrėžimas. Bežodes knygas galime tiesiogiai suprasti kaip knygas be žodžių, tačiau tai yra vienas iš labiausiai paplitusių klaidingų suvokimų apie šį žanrą (Honaker & Miller, 2023). Giorgis ir Johnson (2022) atkreipė dėmesį, kad bežodžių knygų auditorija išsiplėtė, pasikeitė šių knygų turinys ir sudėtingumas. Honaker ir Miller (2023) pastebėjo, kad esamuose tyrimuose nėra nuoseklumo, kaip yra apibūdinamos ir skirstomos bežodės knygos. Remiantis tuo, yra svarbu išsiaiškinti ir suprasti, kaip yra suprantamas šis žanras mokslinėje literatūroje.

Serafini (2014) bežodes knygas apibūdina kaip vizualiai pateiktą pasakojimą. Taip pat Lestari (2018) bežodes knygas apibrėžia kaip knygų žanrą, kuriame nėra teksto arba jis būna labai minimalus. Bežodėse knygose minimalus tekstas gali būti knygos pavadinimas, autoriaus, dailininko vardai ir pavardės, iliustracijose esantys pavieniai žodžiai (dekoracijose, ženkluose ir kt.). Todėl bežodes knygas galime skirstyti į dvi kategorijas: bežodes ir beveik bežodes knygas (Serafini, 2014). Svarbu pabrėžti, kad šiose knygose esančios iliustracijos nėra tik teksto puošmena – jos ir yra visas tekstas (Giorgis & Johnson, 2022), o dažnu atveju minimalus tekstas skirtas tik paryškinti iliustracijų siunčiamą žinutę ir atkreipti dėmesį į tam tikras detales (Serafini, 2014).

Ciecierski et al. (2017) į bežodžių knygų sampratą pažvelgia kiek giliau. Mokslininkai akcentuoja, kad bežodės knygos yra ganėtinai senas ir sudėtingas literatūros žanras, kuris padeda mažiesiems skaitytojams ugdyti teigiamą požiūrį į skaitymą. Bežodės knygos, kitaip dar vadinamos tyliosios knygos, yra tarsi iliustruotas pasakojimas, kuris įtraukia skaitytojus ir skatina juos atrasti naujus būdus, kaip skaityti vaizdus (Terrusi, 2018). Taip pat Lubis (2018) atkreipė dėmesį, kad bežodės knygos yra unikalios savo vaizdiniu pasakojimu, kuris padeda pradedantiesiems skaitytojams ugdyti ir tobulinti raštingumą, skaitymo gebėjimus.

Skaitytojų amžiaus tarpsnis. Šis žanras dažnai atsiranda kontekste kalbant apie mažuosius ir pradedančiuosius skaitytojus, nors šios knygos gali būti vertingos visiems amžiaus tarpsniams (Honaker & Miller, 2023). Serafini (2014) pabrėžia, kad visi skaitytojai gali mėgautis ir skaityti bežodes knygas, neatsižvelgiant, ar skaitytojas moka skaityti, nes gebėjimas suvokti pasaulį prasideda nuo vaizdinės informacijos ir jos interpretavimo. Taip pat Giorgis ir Johnson (2022), kalbėdami apie paauglius, teigia, kad bežodės knygos turėtų būti prieinamos visiems mokiniams, nes jų pagalba skaitytojai gali giliau suvokti istoriją per įvairias pasitelkiamas menines priemones, simboliką ir vaizdus kūrinyje. Atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad bežodės knygos tampa vis sudėtingesnės, todėl ir vyresni skaitytojai gali susidurti su teksto suvokimo iššūkiais bei bežodžių knygų skaitymo malonumu (Serafini, 2014).

Meninės priemonės. Vienas ryškiausių bežodžių knygų bruožų yra meninės priemonės: spalvos, jų kompozicijos, kontrastai, niuansai, šešėliai, linijos, simboliai ir kt. Pagal Rizqiyani ir

Azizah (2019), šių knygų kiekvienas puslapis yra spalvingas, todėl lengvai patraukia vaikų akį ir skatina juos pasakoti siužetą panaudojant savo vaizduotės gebėjimus. Būtent šios meninės priemonės yra vienas unikaliausių bežodžių knygų bruožas, nes skaitytojai skaitydami šias knygas naudojami tik vaizdų ženklų sistema ir jos pagalba kuria pasakojimui prasmę (Ciecierski et al., 2017). Bežodėse knygose istorija pateikiama per vaizdus, t. y. įvairios vizualizacijos sufleruoja istoriją, jos eigą, o pats siužetas yra pateikiamas šiuos vaizdus surūšiuojant, aiškiai parodant veikėjus ir jų veiksmus (Lestari, 2018). Kaip teigia Ciecierski et al. (2017, cit. iš Pantaleo, 2007), vaizdai yra vienas iš svarbiausių bet kokios knygos aspektų, siekiant sėkmingo teksto prasmės kūrimo. Apskirtai, bet kokioje knygoje vaizdai turi vieną bendrą funkciją – skaitytoją įtraukti, sužadinti jo susidomėjimą knyga ir jos perteikiama istorija (Nurhasanah et al., 2019).

Taip pat bežodėse knygose yra svarbus iliustracijos aiškumo aspektas, nes skaitytojas šias knygas skaito tik interpretuodamas knygoje esančius vaizdus. Ši vaizdo funkcija nulemia visos knygos ir joje pateiktos istorijos sėkmę (Lestari, 2018). Iliustracijos bežodėse knygose turi aiškiai parodyti veikėjų emocijas ir jausmus per veido išraiškas, kūno kalbą ir kitas svarbias siužeto detales, nes kiekviena detalė padeda skaitytojui kurti knygai ir jos istorijai prasmę (Giorgis & Johnson, 2022, cit. iš Wiesner, 2022). Taip pat Nurhasanah et al. (2019) teigia, kad dėl negausaus arba išvis rašytinio teksto nebuvimo, iliustracijos skaitytojui turi būti aiškos, detalios ir įtraukiančios, kad šis galėtų lengvai istorijai kurti prasmę ir ją sėkmingai skaityti.

Be iliustracijų aiškumo, kitas svarbus skaitymo veiksnys yra gebėjimas interpretuoti ir suprasti iliustracijose esančias detales. Pagal Serafini (2014), bežodžių knygų skaitytojas turi mokėti interpretuoti, kas vyksta atskirose iliustracijose ir jų siužetinėse vietose, pavyzdžiui, veikėjų veiksmus, veido išraiškas, gestus, įvykius ir kt. Gebėjimas suprasti, interpretuoti iliustracijas ir jų detales yra subjektyvi skaitytojo patirtis, nes bežodėje knygoje skaitytojai patys kuria prasmę, iššifruoja iliustracijas, todėl kiekvienas šias knygas interpretuoja skirtingai, remiantis savo asmenine patirtimi (Giorgis & Johnson, 2022). Pagal Hoel (2015, cit. iš Mjør, 2009), kuo skaitytojas yra jaunesnis, tuo dažniau jis į įvairius tekstus reaguoja naudojantis asmeniniais išgyvenimais.

1.2. Bežodžių knygų skaitymo ypatumai

Kaip teigia Ciecierski et al. (2017), dauguma įvairaus amžiaus skaitytojų bežodės knygas perskaito labai greitai, tačiau to nederėtų daryti, nes šis knygų žanras nėra toks paprastas. Siekiant tinkamai ir išsamiai perskaityti bežodę knygą, skaitytojai turi patys istorijai kurti prasmę, panaudojant vaizduotę, ankstesnes skaitymo žinias bei interpretavimo gebėjimus (Mantei & Kervin, 2015). Taip pat Honaker ir Miller (2023) akcentuoja, kad dėl bežodžių knygų ypatybių skaitymo metu yra reikalingas sustiprintas skaitytojo vaidmuo, siekiant kritiško šių knygų interpretavimo.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad skaitant bežodės knygas yra taikomos tokios pačios skaitymo strategijos, kaip ir įprastų knygų skaitymo metu – skaitytojai naudojami ankstesnėmis skaitymo

žiniomis ir patirtimis (Ciecierski et al., 2017, cit. iš Pantaleo, 2007). Šių ankstesnių žinių ir patirties naudojimas yra kiekvieno mokinio bežodžių knygų iliustracijų interpretavimo pagrindas, nes šis gebėjimas padeda skaitytojui susieti savo žinias su nauja informacija įgyta skaitymo metu (Toleikytė, 2014). Skaitytojai susiduria su įvairiais vaizdiniais ženklais, kurie jiems padeda sukurti tam tikrą skaitymo strategiją, kuri kartu ir parodo skaitytojo gebėjimą interpretuoti tekstą (Lubis, 2018). Kaip teigia Hoel (2015), bežodėse knygose esančios iliustracijos yra ne tik interpretacijos, tačiau ir verbalizacijos (vaizdinės informacijos perteikimo žodžiu) pagrindas. Hoel (2015, cit. iš Birkeland & Mjør, 2012) taip pat atkreipia dėmesį, kad bežodėse knygose dažnai yra derinami du pasakojimo būdai, t. y. žodinis ir vaizdinis, tačiau knygos turinys yra realizuojamas tik tuomet, kai šie du būdai yra sąveikoje.

Žodinis pasakojimas. Žodinio pasakojimo realizavimas bežodžių knygų skaitymo metu yra vienas iš būdų, kurio metu galima pamatyti vaiko gebėjimą interpretuoti iliustracijas. Apskirtai, žodinis pasakojimas yra kūrybinis procesas, kurio metu vaikas gali ugdytis savo socialinius įgūdžius, jautrumą, vaizduotę, kurie yra vieni iš svarbiausių aspektų, nulemiančių sėkmingą bežodžių knygų skaitymą (Lestari, 2018, cit. iš Rahayu, 2013). Žodinis pasakojimas yra vienas iš gebėjimų, kuris mokiniams padeda apibūdinti ir susieti įvairias detales bei įvykius (McGuire, 2023). Remiantis Lestari (2018, cit. iš Nurgiyantoro, 2010; Arsjad & Mukti, 1988), žodinis istorijų pasakojimo gebėjimas yra vertinamas kalbiniu ir nekalbiniu aspektu. Vertinimo kriterijai yra pateikti lentelėje nr. 1.

Lentelė nr. 1

Žodinių istorijų pasakojimo gebėjimų vertinimas kalbiniu ir nekalbiniu aspektu (pagal Lestari, 2018, cit. iš Nurgiyantoro, 2010; Arsjad & Mukti, 1988)

Kalbinis aspektas	Nekalbinis aspektas
1) Istorijos pasakojimo ryšys su iliustracija.	1) Istorijos pasakojimo sklandumas.
2) Istorijos pasakojimo loginis eiliškumas.	2) Istorijos pasakojimo kalba be sustojimo.
3) Istorijos pasakojimo prasmės tikslumas.	3) Sąveika su klausytojais: adresato parinkimas.
4) Žodžio tikslumas – vartojamas lengvai suprantamas žodis.	4) Istorijos pasakojimo garsumas.
5) Sakinio tikslumas – gebėjimas sudaryti paprastą sakinį.	

Galima pastebėti, kad būtent kalbinis aspektas glaudžiai siejasi su bežodžių knygų vaizdų interpretavimo gebėjimais ir šių knygų skaitymu. Šie kalbiniai aspektai gali padėti pastebėti mokinių gebėjimą skaityti, interpretuoti ir dekoduoti vaizdus bežodėse knygose.

Vaizdinis pasakojimas. Vaizdinis pasakojimas, kuris apima ir vizualų suvokimą, yra dar vienas svarbus skaitymo aspektas bežodžių knygų skaitymo metu. Pagal Yu (2012), vaizdinis suvokimas apima gebėjimą tvarkyti ir apdoroti vaizdinę medžiagą, o tai yra esminis skaitymo bei

mokymosi veiksnys, kuris turi įtakos vaikų prasmės ir interpretavimo gebėjimams. Siekiant, kad vaizdiniai pasakojimai naudojami bežodėse knygose įgytų prasmę, skaitytojai turi išmokti interpretuoti ne tik iliustracijas, tačiau ir jose esančių veikėjų mintis, atkreipti dėmesį į jų emocijas ir jausmus, suvokti, kad istorija gali būti interpretuojama skirtingai bei kelti hipotezes, kas gali toliau vykti istorijoje (Serafini, 2014, cit. iš Arzi, 2014). Apskritai, skaitydami bet kokią paveikslėlių knygą skaitytojai turi iliustracijas suvokti, daryti išvadas bei interpretuoti jų prasmę, atsižvelgiant į meninius pasirinkimus, padarytus kuriant iliustracijas (Pantaleo, 2024).

Be to, yra svarbu atkreipti dėmesį, kad kai kurių mokslininkų pastebėjimu, vaizdinis pasakojimas bežodėse knygose siejasi su vizualinės semiotikos teorija (Ciecierski et al., 2017; Crawford & Hade, 2000; Ellmann et al., 2022; Hoel, 2015). Apibrėžiant, kas yra semiotika, galime teigti, kad tai yra tarsi ženklų tyrimas (Ellmann et al., 2022). Pagal Crawford ir Hade (2000), esminis vizualinės semiotikos teorijos pagrindas yra analizė, kokią žinutę siunčia vaizdai kaip viena iš komunikacijos formų. Šiuo atveju, kaip teigia Arzi (2012), vaizdai, kaip vienintelė pasakojimo priemonė, suteikia galimybę pamatyti bežodžių knygų veikimą bei vaizdo semiotikos raidą. Taip pat Ciecierski et al. (2017, cit. iš Siegel, 1995) teigimu, įprastų knygų skaitymo metu skaitytojai naudoja abi ženklų sistemas prasmės kūrimui, tačiau, žvelgiant iš semiotinės pusės, bežodžių knygų skaitymo metu yra naudojama tik viena ženklų sistema, kuri padeda kurti tekstui prasmę. Galime pastebėti, kad bežodės knygos vaizdai yra pagrindinis komunikacijos įrankis, kuris skaitytojui perduoda pasakojimo siunčiamą žinutę bei skatina aktyviai interpretuoti.

Remiantis šiais mokslininkų pastebėjimais galime teigti, kad bežodžių knygų skaitymas turi ir semiotinių išteklių. Skaitytojai skaitydami šį žanrą nuolat susiduria su įvairiais ženklais, juos interpretuoja, dekoduoja, suteikia jiems prasmę. Šie semiotikos ištekliai, panaudojami bežodžių knygų skaitymo metu, skaitytojams padeda formuoti viso pasakojimo visumą (Crawford & Hade, 2000).

1.3. Bežodžių knygų reikšmė

Integruotas ugdymas ir kritinio mąstymo lavinimas. Pagal Terrusi (2018), bežodės knygos yra savitas žanras, kuris leidžia prisiliesti prie kai kurių poetinių bei specifinių temų, praturtinti pedagogines galimybes. Šis knygų žanras, kaip teigia Giorgis ir Johnson (2022), gali tapti mokymosi turinio bei programos integracijos pagalbininku, papildyti tarpdisciplinines temas bei jų turinį. Remiantis šiuo faktu, yra svarbu suprasti, jog integracijos procesas ugdymo(si) įstaigose yra svarbus veiksnys, padedantis taikyti aktyvius mokymo(si) metodus, orientuotus į kritinio mąstymo gebėjimus (Tandzegolskienė-Bielaglovė et al., 2023). Kaip teikia Marini et al. (2023), kritinis mąstymas yra vienas iš svarbiausių įgūdžių XXI amžiuje, o bežodė knyga gali padėti šį įgūdį lavinti pradinėse klasėse. Autoriai taip pat atkreipia dėmesį, kad bežodės knygos gali pasitarnauti ir integracijos procese, nes jas galima pritaikyti prie įvairių ugdymo(si) temų (Marini et al., 2023 cit. iš

Ramos & Ramos, 2011). Kaip teigia Lasley ir Haas (2017), bežodės knygos padeda formuoti tam tikrų idėjų ir sąvokų vaizdinius. Autorės pastebi, kad šis procesas siejasi su integruotu ugdymu ir kritinio mąstymo lavinimu, nes apima ne tik akademinio žodyno lavinimą, tačiau ir tokius kritinio mąstymo įgūdžius, kaip problemų sprendimo, vertinimo, samprotavimo ugdymą visoje mokymo(si) programoje. Be to, mokiniai skaitydami bežodę knygą iš pasyvių skaitytojų tampa bendraautoriais, o šis procesas vaikams leidžia išsiugdyti esminius kritinio mąstymo gebėjimus (Serafini, 2014). Lasley ir Haas (2017) teigimu, kai mokiniai klausosi kitų, kuria interpretacijas, generuoja kūrybines idėjas, vystosi jų kritinio mąstymo gebėjimai. Taigi, bežodės knygos gali būti naudojamos kaip integracijos įrankis, nes jų apimamas edukacinių temų laukas siejasi su šiuo metu Lietuvos mokyklose integruojamomis gebėjimų ugdymo sritimis: pilietiškumo, komunikacijos (bendradarbiavimo ir bendravimo), kūrybiškumo, asmens charakterio bei kritinio mąstymo ugdymu (Tandzegolskienė-Bielaglovė et al., 2023).

Skaitytojo ugdymas. Ciecierski et al. (2017) taip pat pastebi, kad bežodžių knygų skaitymas tėvams ir pedagogams padeda užmegzti tarpusavio ryšį bei ugdyti vaikų vienus iš pagrindinių kalbinių gebėjimų, reikalingus skaitymui – sakininę kalbą ir teksto suvokimo įgūdžius. Galime pastebėti, kad šios knygos turi reikšmės ir kalbos, ir skaitytojo ugdymo kontekste, nes skatina mokinių sakininę kalbą, pasakojimo gebėjimus, o svarbiausia – norą skaityti (Ellmann et al., 2022). Kaip teigia Honaker ir Miller (2023), bežodės knygos yra sudėtingas, tačiau reikšmingas žanras, suteikiantis įvairių pedagoginių funkcijų. Šios knygos padeda mokytojams ir leidžia mokiniams ugdyti(s) bei tobulinti(s) literatūrinį ir kalbinį raštingumą (Lubis, 2018). Remiantis Honaker ir Miller (2023, cit. iš Martínez-Carratalá, 2022), apžvelgus pastaruosius 45 metų tyrimus buvo pastebėta, kad daugelis jų buvo orientuoti į bežodžių knygų panaudojimo reikšmę kalbiniams gebėjimams ugdyti. Taigi, bežodės knygos yra reikšmingas literatūros žanras, kuris padeda ugdytojams, tėvams ir vaikams užmegzti tarpusavio ryšį, plėtoti mokinių žodyną, sakininės kalbos ir jos raiškos būdus, ugdytis meilę skaitymui (Honaker & Miller, 2023; Lubis, 2018).

Vaizduotės lavinimas. Bežodžių knygų skaitymas turi didelę reikšmę vaikų vaizduotės lavinimui. Bežodės knygos ugdo ne tik šį gebėjimą, tačiau ir kūrybiškumą, nes istorija yra kuriama bei skaitoma remiantis tik iliustracijų vaizdu ir savo mintimis (Ching-Han et al., 2016). Šių knygų skaitymui yra būdingas vaizdinis pasakojimas, kurio metu pasakojami matomi vaizdai. Kaip teigia Serafini (2014), vaizduotė yra neatsiejami šio pasakojimo dalis, nes mokiniai nebegali vadovautis tik rašytiniu pasakojimu – jie turi dekoduoti ir interpretuoti matomus vaizdus. Apskritai, istorijų pasakojimas yra viena iš priemonių, kuri padeda suaktyvinti mokinių vaizduotę (Lestari, 2018, cit. iš. Rahayu, 2013), o Giorgis ir Johnson (2022) pabrėžia, kad bežodžių knygų skaitymas leidžia pamatyti, kaip mokiniai sąveikauja su knyga, jog šis gebėjimas yra suaktyvinamas. Nurhasanah et al. (2019, cit. iš Nurigiyantoro, 2005), išskirdami bežodžių knygų reikšmę, taip pat paminė, kad šis knygų žanras

padeda mokiniams lavintis vaizduotę, nes šiuo gebėjimu mokiniai aktyviai naudojami skaitydami. Galime pastebėti, kad vaizduotė yra ne tik reikšminis ugdymo veiksnys bežodžių knygų skaitymo metu, tačiau ir vienas iš skaitymo įrankių. Pagal Mantei ir Kervin (2015, cit. iš Arzipe, 2013; Pantaleo, 2005), skaitytojai tampa tarsi šių knygų bendraautorai, kurie skaitymo metu istorijai kuria prasmę, pasinaudodami savo vaizduote. Galime teigti, kad vaizduotė yra lavinamas gebėjimas bežodžių knygų skaitymo metu ir pagrindinis įrankis, kuris padeda skaitytojams kurti istorijai prasmę, ją interpretuoti. Kaip teigia Horváthová (2021, cit. iš Serafini, 2014; Yu, 2012), vaizduotės pasitelkimas prasmės kūrimui ir interpretavimui ugdo mokinių atsirandantį vizualinį raštingumą.

Charakterio ir emocinio raštingumo ugdymas. Mokslinėje literatūroje galime atrasti, kad bežodės knygos yra reikšmingos mokinių charakterio ir emocinio raštingumo ugdymui. Nurhasanah et al. (2019) atlikto tyrimo metu su 2 klasės mokiniais pastebėjo, kad bežodžių knygų skaitymas turi reikšmės ugdant mokinių charakterį. Šių mokslininkų tyrimo viena iš pagrindinių išvadų yra, kad bežodžių knygų formatas lengviau padeda mokiniams suprasti kūrinio perteikiamą moralinę žinutę. Kitas svarbus aspektas, turintis įtakos mokinių emocinio raštingumo ugdymui, kaip teigia McGuire (2023), yra bežodėse knygose pašalinama kalbos barjero ir rašytinio teksto įtaka istorijos suvokimui, todėl skaitymo metu vaikai gali drąsiai apmąstyti ir apibūdinti savo jausmus bei emocijas, remiantis tik vaizdais. Nurhasanah et al. (2019, cit. iš Nurgiyantoro, 2005) taip pat išskyrė 6 reikšmingas bežodžių knygų funkcijas, kurios orientuojasi į emocinio raštingumo ugdymą:

- 1) ugdyti mokinių emocinį raštingumą,
- 2) ugdyti mokinių suvokimą apie pasaulį, gamtos ir visuomenės sąveiką,
- 3) ugdyti empatiją, kitų žmonių emocijų ir tarpusavio santykių teigiamą suvokimą,
- 4) ugdyti literatūrinę estetinę nuovoką,
- 5) ugdyti skaitymo malonumą,
- 6) ugdyti mokinių vaizduotę.

Kaip matome, bežodės knygos padeda ugdytis daugiapakopius emocinio raštingumo lygius, o šios reikšminės funkcijos, ypač dvi pastarosios, glaudžiai siejasi su anksčiau aptartomis – skaitytojo ir vaizduotės ugdymu.

1.4. Bežodžių knygų naudojimas pradinio mokinių kalbos ugdyme

1.4.1. Bendroji ugdymo programa ir bežodės knygos

Bendrojoje ugdymo programoje (ŠMSM, 2022), pradinio ugdymo ir lietuvių kalbos ir literatūros mokomojo dalyko apraše nėra daug dėmesio skiriama bežodėms knygoms. Bežodės knygos yra paminimos prie 3 klasės mokymo(si) turinio bei rekomenduojamos literatūros šiam amžiaus tarpsniui. Apie šį knygų žanrą Bendrojoje ugdymo programoje (ŠMSM, 2022) kalbama kontekste apie knygas su įdomesniu raiškos sprendimu. Šioje programoje pateikiamas tik vienas bežodės knygos pavyzdys ir rekomendacija – I. Babilaitės bežodė knyga „(Ne)vienas“.

Vis dėlto galime atrasti šiam žanrui artimus gebėjimus bei pasiekimų srityse nurodomus mokinių pasiekimus. Bendrojoje ugdymo programoje (ŠMSM, 2022) yra nurodoma, kad lietuvių kalbos ir literatūros viena iš paskirčių ir tikslų yra suteikti mokiniams teksto analizės, interpretacijos įgūdžius ir padėti mokiniams interpretuoti įvairių žanrų tekstus. Interpretacija Bendrojoje ugdymo programoje (ŠMSM, 2022) yra nurodoma kaip viena iš mokinių pasiekimų lygius nurodanti skalė, priskiriama prie kognityvinių gebėjimų kokybės. Interpretavimo įgūdis apibūdinamas, kaip mokinio gebėjimas komentuoti teksto, sąvokos, teorijos ir meno kūrinio prasmę. Svarbu atkreipti dėmesį, kad šioje dalyje yra užsimenama apie meno kūrinį ir jo prasmės kūrimą, kurį galime šiame tyrime suprasti ir pritaikyti analizuojant bežodžių knygų panaudojimą kalbos ugdymo pamokose. Taip pat toje pačioje dalyje yra paaiškinama, kad mokinys interpretuodamas geba atskleisti savitą literatūros kūrinio ar paveikslo prasmę. Kaip matome, šioje dalyje pateikiami įvairių literatūros ir meninių tekstų interpretacijos bei prasmės kūrimo įgūdžiai, kurie glaudžiai siejasi su esminiais bežodžių knygų skaitymo aspektais: vaizdų interpretacija ir mokinio gebėjimas šiems vaizdams kurti prasmę (Ciecierski et al., 2017; Giorgis & Johnson, 2022; Honaker & Miller, 2023; Lestari, 2018; Lubis, 2018; Mantei & Kervin, 2015; Serafini, 2014; Terrusi, 2018).

Nagrinėjant pasiekimus, jų sritis ir raidą, galime pastebėti, kad vaizdų ir iliustracijų panaudojimui dėmesio yra skiriama nuo 1 iki 4 klasės. Iliustracijos ir jų naudojimas abiejų klasių centruose yra minimas B2 punkte, apimančiame skaitomų tekstų analizę, interpretaciją ir išvadų darymą. 3-4 klasės centre yra akcentuojama, kad šio amžiaus mokiniai iliustracijomis naudojami tik tada, jei jaučia poreikį, kai tuo tarpu 1-2 klasės centre pažymima, kad mokiniai turi pastebėti iliustracijas ir aptarti jų ryšį su skaitomu tekstu. Apie iliustracijas kalbama ir B4 punkte skaitymo strategijų taikymo kontekste. Minima, kad 3-4 klasėje mokiniai siekdami suvokti teksto visumą tiksliai peržvelgia iliustracijas. Galime pastebėti, kad iliustracijoms ir pasiekimams susijusiems su bežodžių knygų skaitymo pagrindiniais aspektais daugiausiai dėmesio yra skiriama 1-2 klasės, o ne 3-4 klasės centre. Taigi, remiantis Bendrąja ugdymo programa (ŠMSM, 2022), galima pastebėti, kad mokiniams įgijus daugiau kalbinių gebėjimų, vyresnėse klasėse iliustracijoms ir jų sąsajai su tekstu yra skiriama mažiau dėmesio.

1.4.2. Tarpkultūriškumo ugdymas ir įvairių kultūrų bei gebėjimų mokinių įtraukimas

DIALLS (*Dialogue & Argumentation for Cultural Literacy Learning in Schools*) yra Europos Sąjungos finansuojamas projektas, sukurtas siekiant plėsti ir tobulinti mokinių skaitymo gebėjimus, skiriant dėmesio literatūros naudojimui švietime, kritinio mąstymo bei suvokimui apie kitas kultūras, tapatybes ugdymui (DIALLS, n. d.). Šiame projekte kultūrinis raštingumas interpretuojamas kaip dialoginė socialinė sąveika. DIALLS projekto pirmajame etape mokslininkai aktyviai bendradarbiauja su pradinių klasių mokytojais, kuriant pamokas, kurioms naudojamos bežodės knygos ir bežodžiai animaciniai filmai kaip stimulus vaikų kultūrinio raštingumo lavinimui

(Cook & Maine, 2019). Viename iš DIALLS projekto metu finansuotame tyrime, Rapanta et al. (2020) kalbėdami apie kultūriškai raštingų piliečių rengimą teigia, kad bežodės knygos ar bežodžiai animaciniai filmai naudojami mokymo programoje, orientuotoje į kultūrinio raštingumą ugdymą dialogo ir argumentacijos kontekste, gali paskatinti ir sudaryti erdvę konstruktyviam mokinių dialogui. Kitame tyrime Cook ir Maine (2019) teigia, kad vizualiai dviprasmiškos ir sudėtingos bežodės knygos ir bežodžiai animaciniai filmai, kuriuose nėra rašytinės ar šnekamosios kalbos, skatina aktyvų skaitytojo įsitraukimą ir diskusiją. Taip pat ir mokytojai formuodami diskusiją šių priemonių pagalba užima svarbų vaidmenį, nes palengvina konstruktyvaus dialogo kūrimą, kuris apibrėžiamas kaip kultūrinio raštingumo mokymosi pagrindas (Cook & Maine, 2019, cit. iš Arzi, 2014). Galime pastebėti, kad bežodės knygos ir animaciniai filmai pradiniam ugdyme gali būti naudojami kaip kultūrinio raštingumo ugdymo priemonės.

Taigi, remiantis DIALLS projektu galime pastebėti, kad bežodės knygos buvo sėkmingai panaudojamos su 3 amžiaus grupėmis: 5-6 metų, 8-9 metų bei 14-15 metų amžiaus mokiniais. Be to, ir anksčiau nagrinėti autoriai taip pat atkreipia dėmesį, kad beveik bežodės knygos ar bežodės knygos suteikia galimybę ugdyti mokinių gebėjimą skaitymo metu panaudoti kritinio mąstymo įgūdžius, kurie padeda išvelgti ir apsvastyti savo bei aplinkinių gyvenimą įvairiose kultūrose, skatina toleranciją bei lygybę (Mantei & Kervin, 2015).

Šis knygų žanras yra tinkama priemonė formuoti kultūrinio raštingumo ugdymą bei įtraukti įvairių gebėjimų mokinius į skaitymo veiklą. Mantei ir Kervin (2015) tirdami 4 klasės mokinių, kurių amžius buvo nuo 9-10 metų, interpretacijos gebėjimus savarankiško beveik bežodžių knygų skaitymo metu, pastebėjo, kad beveik bežodės knygos turi įtakos ne tik mokinių kritinio mąstymo ugdymui, tačiau ir jų suvokimo ugdymui apie gyvenimą įvairiose kultūrose. Be to, Honaker ir Miller (2023, cit. iš Euker, 2019) pastebėjo, kad bežodės knygos klasėje padeda sukurti teigiamą skaitymo mikroklimatą įvairių gebėjimų ir kultūrų mokiniams, nes jie galėjo pilnavertiškai įsitraukti į skaitymo veiklą. Taip pat ir McGuire (2023) pastebėjo, kad bežodės knygos paskatino gilesnį įsitraukimą tarp skirtingų kultūrų mokinių, kurių kalbos žinios buvo nevienodo lygio. Kaip teigia McGuire (2023), gerai sukonstruoti vaizdiniai pasakojimai bežodėse knygose padeda įvairių gebėjimų bei kultūrų mokiniams lavinti žodžių ir vaizdų sąsajų suvokimą, prasmės kūrimą panaudojant vaizduotę ir pasakojimo įgūdžius.

Taip pat Honaker ir Miller (2023) teigia, kad bežodės knygos gali padėti lavinti skaitymo įgūdžius, kurie vėliau gali būti reikalingi įprastų knygų skaityme. Šis bežodžių knygų privalumas gali leisti pastebėti anksčiau laiko mokinius su teksto suvokimo problemomis ir jiems laiku padėti (Honaker & Miller, 2023, cit. iš Stahl, 2014). Be to, Chaparro-Moreno et al. (2017) atlikto tyrimo metu, kaip bežodės knygos paveikia priešmokyklinio amžiaus vaikų spontanišką sakytinę kalbą kolektyvinio skaitymo metu, pastebėjo, kad bežodės knygos teigiamai veikia vaikų spontaniškos

kalbos tokius aspektus kaip žodžių ir sakinių skaičių bei jų leksinę įvairovę. Šis tyrimas patvirtino kitų tyrimų rezultatus, kad bežodės knygos įtraukia ir suaugusiuosius, ir vaikus į skaitymo procesą kartu ugdantis bei tobulinantis gebėjimus svarbius kalbos ugdymo pamokose (Chaparro-Moreno et al., 2017, cit. iš Nodelman, 1988; Graham, 1998; Nikolajeva & Scott, 2001).

1.4.3. Bežodžių knygų panaudojimo sritys kalbos ugdymo pamokose

Skaitymo įgūdžių tobulinimas. Skaitymas yra svarbus įgūdis siekiant formuoti asmenybę, nes asmuo įgijęs šiuos gebėjimus gali kritiškai mąstyti, efektyviai bendrauti, mokytis ir nuolat sąveikauti su jį supančia aplinka (Gustainienė, 2014). Brazauskienės (2010) teigimu, skaitymo įgūdžiai įgyti pradinio ugdymo pakopoje yra svarbūs tolimesniam mokymuisi bei vaiko individualiam tobulėjimui edukacinėje bei socialinėje aplinkoje. Vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį, kad pradinių klasių mokinių skaitymo bei rašymo įgūdžiai nėra dar pakankamai išugdyti, todėl pirmiausia yra siūlomi nežodiniai tekstai, ypač paveikslėlių serija ar siužetiniai paveikslėliai, kurie atitinka vaikų suvokimo ir raiškos galimybes (Schoroškienė, 2010). Atsižvelgiant į šį kontekstą, šiame amžiaus tarpsnyje yra tinkama kalbos ugdymo pamokose naudoti bežodės knygas, nes, pagal Ching-Han et al. (2016), šios knygos gali turėti teigiamos įtakos vaikų skaitymo įgūdžiams ir jų lavinimui. Honaker ir Miller (2023, cit. iš McAdam & Sinkie, 2013) teigimu, bežodės knygos padeda ugdyti mokinių tokius skaitymo įgūdžius kaip numanymas, kas gali istorijoje nutikti toliau, analizuoti autoriaus mintis, kurti interpretacijas bei išvadas. Serafini (2014, cit. iš Knudsen-Lindauer, 1988) pastebi, kad bežodžių knygų skaitymas taip pat tobulina vaikų siužeto ir tolimesnės įvykių sekos numanymą, nuoseklų bei kritinį mąstymą. Kaip teigia Gustainienė (2014), tokie skaitymo įgūdžiai kaip įvykių, veiksmų, pasekmių ir jausmų įsivaizdavimas yra svarbūs skaitant grožinius tekstus. Galime pastebėti, kad šie skaitymo įgūdžiai yra neatsiejami nuo bežodžių knygų skaitymui reikalingų gebėjimų.

Garsiai žodžiu skaitoma bežodė knyga taip pat skatina vaikus vienu metu vykdyti du procesus, t. y. iliustracijų suvokimą ir pasakojimo pagal vaizdus kūrimą (Hu et al., 2018). Šiuo atveju bežodžių knygų skaitytojai tobulina savo skaitymo strategijas, kritinio mąstymo ir nuoseklaus skaitymo gebėjimus, kurie yra neatsiejami nuo skaitymo įgūdžių, reikalingų pradinėje ugdymo pakopoje. Bežodės knygos taip pat yra svarbus veiksnys vaiko priminių skaitymo įgūdžių įgijimui ir tolimesnės skaitymo motyvacijos plėtimui. Pagal Hoel (2015), dar nemokantiems skaityti vaikams, skaitymo patirtis, kurios pagrindą sudaro knygos skaitymas balsu, žodinio pasakojimo kūrimas ir pokalbiai yra svarbi kultūrinės skaitymo aplinkos dalis. Apskritai, prieš įgydami skaitymo įgūdžius vaikai mėgsta stebėti ir tyrinėti iliustracijas knygoje bei suprasti jų sekas, perteikiamą pasakojimą (Grolig et al., 2020), todėl bežodžių knygų skaitymas yra svarbus veiksnys įvairių skaitymo įgūdžių lavinimui bei tobulinimui. Galiausiai, Jakavonytės ir Kiliuvienės (2008) teigimu, skaitymo įgūdžių pamatai yra kuriami nuo ankstyvos vaikystės, todėl pradinio ugdymo moksleiviams turi būti

sukuriama aktyvi mokymo(si) aplinka, kurioje jie būtų skatinami domėtis knyga bei skaitymu. Šiai mokymo(si) aplinkai sukurti gali būti pasitelkiamas bežodžių knygų žanras, nes jis padeda kurti mokinių teigiamą požiūrį į skaitymą, knygas bei mokymąsi (Ciecierski et al., 2017).

Sakytinės ir rašytinės kalbos tobulinimas. Mokinių sakytinės ir rašytinės kalbos įgūdžiai aktyviai yra ugdomi nuo pradinių klasių (Blackstock-Bernstein et al., 2022). Nauckūnaitės (2003) teigimu, sakytinė kalba apima platų kalbėjimo lauką – tai gali būti ir paprastas pokalbis, ir iškilminga kalba. Priešingai nei sakytinė, rašytinė kalba dažnai turi aiškią struktūrą, tikslumą bei yra perteikiama raštu. Vis dėlto reikia atkreipti dėmesį, kad šios dvi kalbos ir jų lavinimas yra glaudžiai susijęs. Pagal Blackstock-Bernstein et al. (2022, it. iš Snow & Uccelli, 2009), sakytinės kalbos įgūdžiai yra pagrindas rašytinei kalbai, nes vaikas, kurdamas tekstą, turi savo mintis ir idėjas mokytis perteikti raštu. Kaip teigia Dobrovolskienė ir Plentaitė (2005), mokytojas siekdamas ugdyti vaikų kalbą nuolatos ieško inovatyvių ir mokinius įtraukiančių metodų bei galimybių. Sakytinės ir rašytinės kalbos gebėjimų ugdymui gali padėti bežodžių knygų naudojimas pradinėje mokykloje, nes, pagal Ciecierski et. al (2017), bežodės knygos vaikams suteikia galimybę istoriją kurti, aptarti ir papasakoti ne tik sakytine, tačiau ir rašytine kalba. Lestari (2018) atkreipia dėmesį, kas šis knygų žanras gali padėti pagerinti vaikų sakytinę kalbą, paprašant jų papasakoti bei apibūdinti knygos iliustracijas. Šios bežodės knygos naudojimo būdai gali padėti pedagogui pažinti ir suprasti mokinių rašytinės bei sakytinės kalbos įgūdžius, o tai gali padėti formuoti kalbos ugdymo pamokas pagal mokinių gebėjimus ir kalbos poreikius (Dobrovolskienė & Plentaitė, 2005). Apskritai, šis knygų žanras turi įtakos vaikų ankstyvos kalbos vystymuisi, nes teksto nebuvimas neapriboja mokinių kuriamų rašytinių ar sakytinių pasakojimų (Rizgiyani & Azizah, 2019).

McGuire (2023, cit. iš Wiesner, 1992) pastebėjo, kad bežodės knygos padeda vaikams papasakoti knygos istoriją savo balsu ir integruotis į sakytinio pasakojimo kūrimo procesą, nepriklausomai nuo turimų kalbinių gebėjimų. Taip pat Honaker ir Miller (2023) pastebi, kad bežodės knygos gali būti naudojamos su įvairių sakytinės ir rašytinės kalbos gebėjimų turinčiais vaikais, pavyzdžiui, rašyti pasakojimus pagal iliustracijas, šiuos pasakojimus analizuoti bei pataisyti. Autorių teigimu, šios veiklos yra naudingos mokinių ir sakytinės, ir rašytinės kalbos gebėjimams ugdyti. Galime pastebėti, kad bežodės knygos gali būti pritaikytos pagal kiekvieno mokinio turimus sakytinės ir rašytinės kalbos įgūdžius (Honaker & Miller, 2023).

Kaip teigia Giorgis ir Johnson (2022), šis knygų žanras gali pagerinti ne tik skaitymo patirtį, tačiau ir sakytinio bei rašytinio pasakojimo gebėjimus, jei šie gebėjimai lavinami tikslingai vienas po kito. Louie ir Sierschynski (2015) pastebėjo, kad mokytojo formuojamos diskusijos mažose grupelėse apie perskaitytas bežodės knygas padėjo vaikams lavinti savo sakytinę kalbą, įgyti literatūrinių žinių. Tyrimo metu taip pat atkreiptas dėmesys, kad iš pradžių aptarus žodžiu bežodę knygą, vaikams geriau

sekėsi sukurti rašytinį tekstą, nes mokiniai gebėjo įsiminti, ką kalbėjo su kitais bendraamžiais stebėdami iliustracijas ir dalijantis savo nuomone.

Žodyno plėtra. Skaitymo proceso mokymasis yra sunkus, nes dar negebantys gerai skaityti mokiniai dažnai susiduria su tokiais iššūkiais, kaip teksto suvokimo sunkumai ir skurdus žodynas, o šie laiku neįveikti skaitymo iššūkiai ateityje gali tapti neskaitymo priežastimis (Brazauskienė, 2010). Kaip teigia Augustienė ir Pocienė (2016, cit. iš Justice et al., 2005; Beck & McKeow, 2007; Roskos et al., 2008; Trussell & Easterbrooks, 2013) praturtintas gimtosios kalbos žodynas ir aktyvus naujų žodžių mokymasis turi įtakos rašymui ir skaitymo suvokimui. Aktyviai skaitantis mokinys nuolatos turtina savo žodyną, mokosi ne tik pasakoti, bet ir interpretuoti (Jakanovytė & Kiliuvienė, 2008). Šiuo atveju bežodžių knygų naudojimas bei skaitymas turi teigiamos įtakos žodyno plėtrai (Marini et al., 2023 cit. iš Grolig et al., 2019). Giorgis ir Johnson (2022) teigimu, nors bežodė knyga ir be žodžių, ši gali paskatinti mokinius pritaikyti savo turimą žodyną, jį praplėsti. Teksto nebuvimas bežodėje knygoje skatina vaikus sukurti savąją kūrinių interpretaciją, kuri suteikia vaikams terpę praturtinti savo žodyną (Lubis, 2018). Be to, bežodės knygos yra daugiafunkcinės priemonės lavinant vaikų kalbos įgūdžius, nes jų specifinės kalbinės ir grafinės ypatybės leidžia vaikams lengviau praplėsti savo žodyną ir jį papildyti naujais žodžiais (Groling et al., 2020). Galima pastebėti, kad šis knygų žanras sukuria tinkamą erdvę vaikams tyrinėjant ir apibūdinant knygos iliustracijas bei detales panaudoti jau žinomus žodžius ir išmokti naujų (Giorgis & Johnson, 2022) bei praplėsti akademinį žodyną (Rizgiyani & Azizah, 2019).

Teksto suvokimo ugdymas. Akademinei sėkmei įtakos turi ne tik geri skaitymo gebėjimai, bet ir gerai išlavinti teksto suvokimo įgūdžiai (Melienė, 2008). Kaip teigia Giorgis ir Johnson (2022), mokiniai, kurie neturi suvokimo įgūdžių, dažnai nesupranta skaitomo teksto. Pradedantiesiems skaityti vaikams yra svarbu turėti gebėjimą suprasti žodinį ar rašytinį pasakojimą, sekti siužetą, interpretuoti personažus bei simbolius, siekiant suvokti teksto prasmę (Hu et al., 2018 cit. iš Nikolajeva, 2010). Pagal Rizgiyani ir Azizah (2019, cit. iš Isbell et al., 2004) atliktą tyrimą, bežodės knygos turi įtakos ne tik sakytinės kalbos raidai ir literatūriniam raštingumui, tačiau ir teksto supratimo įgūdžiams. Bežodės knygos skatina vaikų tokius pažinimo procesus kaip suvokimą, samprotavimą bei gerina atminties įgūdžius, kurie yra svarbūs sėkmingam teksto suvokimui (Lasley & Haas, 2017 cit. iš Norton & Norton, 2011). Toleikytės (2014) teigimu, siekiant mokyti vaikus suvokti tekstą yra svarbu naudoti įvairius mąstymo procesus taikant kognityvines strategijas. Wooten et al. (2019) pastebėjo, kad kognityviniai gebėjimai ypač suaktyvėja bežodžių knygų skaitymo metu, nes nėra rašytinio teksto, todėl vaikai remiasi tik iliustracijų vaizdais. Galime pastebėti, kad kognityvinės strategijos, padedančios geriau mokiniams suvokti skaitomą tekstą siejasi su bežodžių knygų skaitymo ypatybėmis. Toleikytė (2014) šias strategijas įvardija kaip sąsają ieškojimą tarp žodinių ir vaizdinių informacijos šaltinių tekste, hipotezių apie teksto turinį kėlimą bei vaizdinių

kūrimą, pavyzdžiui, teksto iliustravimas ir kt. Šios visos strategijos gali būti panaudojamos lavinant mokinių teksto suvokimo gebėjimus bežodžių knygų skaitymo metu. Taip pat Lubis (2018, cit. iš Elster, 1998) pastebėjo, kad vaizdiniai ženklai darė įtakos vaikų gebėjimui suvokti tekstą. Šis pastebėjimas patvirtina teiginį, kad bežodėse knygose esantys vaizdiniai turi įtakos teksto suvokimui, nes paskatina gilesnį skaitomo teksto supratimą (Ciecierski et al., 2017).

Įsitraukimas ir aktyvumas. Girdzijauskienės et al. (2022, cit. iš Hadzigeorgiou & Schulz, 2014; Hadzigeorgiou, 2016) teigimu, vaikų įsitraukimo į ugdymo(si) procesą skatinimas yra svarbus veiksnys mokymo(si) tikslams pasiekti. Tyrimai rodo, kad bežodės knygos gali padėti įsitraukti mokiniams į ugdymo(si) procesą bei skatinti jų kalbinį aktyvumą (Ciecierski et al., 2017; Cook & Maine, 2019; Honaker & Miller, 2023; McGuire, 2023). Mokslininkai teigia, kad šis knygų žanras padeda mokiniams įsitraukti į skaitymą (Ciecierski et al., 2017; Cook & Maine, 2019). Kaip teigia Lysaker ir Alicea (2017, cit. iš Baker & Wigfield, 1999; Rampey et al., 2009), pradinio ugdymo pedagogams yra svarbu skatinti mokinių įsitraukimą į skaitymą, nes jei šis procesas nėra palaikomas, didėja tikimybė, kad vyresniame amžiuje sumažės mokinių noras savarankiškai skaityti knygas. Pagal Giorgis ir Johnson (2022), bežodės knygos gali padėti mokytojams formuoti aktyvius ir įsitraukusius ne tik skaitytojus, tačiau ir rašytojus. Taip pat svarbu paminėti, kad šis knygų žanras turi įtakos kitakalbių mokinių įsitraukimui ir aktyvumui. McGuire (2023) pastebėjimu, mokiniai, kurių pirmoji kalba nebuvo anglų kalba, bežodžių knygų skaitymo metu gebėjo aktyviau įsitraukti į veiklą, drąsiau reikšti savo mintis akademinė kalba nei per kitą struktūruotą klasės veiklą. Taip pat Cook ir Maine (2019) atkreipė dėmesį, kad dėl rašytinio teksto nebuvimo bežodėje knygoje, įvairių kultūrų vaikai gali aktyviau įsitraukti į tą patį kūrinį. McGuire (2023) teigimu, bežodžių knygų skaitymo metu suaktyvėja stipresnis mokinių įsitraukimas nei įprastų knygų skaitymo metu, nes dėl teksto ir žodžių trūkumo bežodėje knygoje mokiniai turi tyrinėti vaizdus, vėliau kurti istoriją ir ją perteikti žodžiu. Be to, Lysaker ir Alicea (2017) tyrimo metu pastebėjo, kad bežodžių knygų skaitymo metu išryškėja tokie mokinių įsitraukimo į skaitymą kriterijai kaip vaizduotės naudojimas, emocijų buvimas bei intersubjektyvių santykių kūrimas, t. y. kaip skaitytojas interpretuoja ir suvokia autoriaus mintis, knygos prasmę. Galime pastebėti, kad bežodės knygos skatina vaikus ne tik įsitraukti, bet ir išryškina aspektus, kurie leidžia pamatyti mokinių įsitraukimą.

1.4.4. Bežodžių knygų naudojimo metodai ir būdai

Mokytojo vaidmens svarba. Skaitant ir naudojant bežodės knygas kartu su vaikais yra svarbus mokytojo vaidmuo (Honaker & Miller, 2023). Šių knygų skaitymo metu pedagogas atlieka moderatoriaus vaidmenį bei paskatina mokinius sutelkti dėmesį į tam tikras detales, paaiškina įvairius knygos kontekstus, formuoja diskusinius klausimus, padedančius atidžiau nagrinėti kūrinį, jo detales ir padeda mokiniams kurti ryšius tarp pasakojimo ir iliustracijos (Honaker & Miller, 2023, cit. iš Mantei & Kervin, 2015; Arzipte et al., 2015; Louie & Sierschynski, 2015). Moderatoriaus vaidmuo

mokytojui yra svarbus taip pat dėl to, kad bežodės knygos, pagal Ciecierski et al. (2017), išryškina vieną iš svarbiausių suvokimų apie skaitytoją ir tekstą, t. y., kad tekstai gali būti interpretuojami ir suvokiami skirtingai. Remiantis tuo, skaitytojai turi mokytis suprasti ir priimti kitų suvokimą apie tą patį skaitomą kūrinį mokytojo pagalba. Kaip teigia Terrusi (2018), kolektyvinis šios knygos skaitymas yra tarsi derybos tarp skirtingų skaitytojų suvokimų ir interpretacijų, tačiau tai taip pat padeda kurti gilesnius santykius tarp skaitytojų ir autoriaus pateikiamos kūrinio minties. Svarbu atkreipti dėmesį, kad pedagogai skaitydami bežodės knygas kartu su mokiniais taip pat turi lavinti savo gebėjimą kalbėti ir pasakoti apie vaizdus, siekiant sėkmingai tobulinti vaikų skaitymo ir interpretavimo gebėjimus (Serafini, 2014). Pagal Batič (2021), pedagogas, prieš skaitydamas bet kokią paveikslėlių knygą, turi gerai išmanyti vizualiojo meno elementus, kad suvoktų teksto ir vaizdo santykį bei jį galėtų padėti suprasti mokiniams.

Pagal Vaikų ir jaunimo literatūros departamento Tyrimų ir sklaidos skyriaus specialistų (2022) parengtą metodinę priemonę, rengiantis bežodės knygos pasakojimui, pedagogui yra svarbu suaktyvinti mokinių vaizduotę bei kūrybiškumą panaudojant žaidybinę veiklą. Taip pat šioje metodinėje priemonėje akcentuojama, kad mokytojas turi būti gerai susipažinęs su siužetu, pasiruošęs pasakojimą pagyvinti tam tikromis kūrybinėmis detalėmis, pasirengti reikiamus daiktus, galinčius padėti vaikams geriau suprasti bežodės knygos siužetą bei gerai apsvarstyti klausimus, kurie bus užduodami vaikams. Galima pastebėti, kad šioje metodinėje priemonėje pateikiami įvairūs žaidybiniai ir aktyvūs bežodžių knygų skaitymo metodai ir būdai, kurie padeda kuo aktyviau įtraukti vaikus į šių knygų skaitymą: dainavimas, žaidimai, veikėjams atitinkamų vardų, garsų kūrimas, iliustracijų nagrinėjimas, istorijos siužeto numatymas. Be to, žaidimo svarbą bežodžių knygų skaitymo metu pastebi savo tyrime Arif ir Hashim (2008) tirdami 7 metų berniuko sąveiką su šiuo knygų žanru. Tyrimo metu pastebėta, kad tiriamasis, siekdamas apibūdinti įvairias siužeto scenas bei veikėjus, panaudojo žaislingus kūno judesius ir gestus.

Skaitymo metodai, būdai ir rekomendacijos. Horváthová (2021) tirdama bežodžių knygų panaudojimą su žemesnių vidurinės mokyklos klasių mokiniais, kurių pirmoji kalba nėra anglų kalba, išskiria 6 žingsnius darbui su bežodėmis knygomis pagal Burnett (2018) metodiką:

- 1) knygos viršelio peržiūra ir jo aptarimas,
- 2) pavadinimo perskaitymas ir spėjimas, apie ką gali būti knyga bei pakartotinė knygos viršelio peržiūra ir jo susiejimas su pavadinimu,
- 3) knygos pervertimas ir iliustracijų tyrinėjimas,
- 4) knygos perskaitymas ir detalesnis iliustracijų detalių nagrinėjimas,
- 5) pasakojimų kūrimas, remiantis bežode knyga ir jos iliustracijomis,
- 6) mokytojo užduodami diskusiniai klausimai apie siužetą, jo detales, veikėjus ir kt.

Horváthová (2021) atkreipia dėmesį, kad prieš bežodžių knygų skaitymo procesą mokytojui yra svarbu vaikus supažindinti su šių knygų skaitymo menu. Iš pradžių mokiniams reikia leisti įvaldyti stebėjimo įgūdžius, t. y. tiesiog stebėti vaizdus, kurie padeda vaikams suprasti iliustracijas bei kurti naujas idėjas, o antras svarbus žingsnis yra leisti mokiniams laisvai interpretuoti personažų emocijas, kūno kalbą bei aplinką (Horváthová 2021, cit. iš Arzipe, 2014). Taip pat Louie ir Sierschynski (2015) pastebi, kad mokytojas, siekdamas sėkmingai dirbti su bežode knyga ir padėti vaikams geriau ją suprasti, turi vadovautis trijų žingsnių instrukcija:

- 1) padėti vaikams pastebėti knygos siužetą, aplinką, eigą bei išsiaiškinti pagrindinius veikėjus,
- 2) padėti vaikams pagrįsti savo sprendimus bei nuomonę įtraukiant konkrečią informaciją iš knygos,
- 3) skatinti vaikus žodžiu perpasakoti istoriją, naudojant iliustracijas, jų detales ir kartu sukurti pasakojimą.

Be to, Louie ir Sierschynski (2015) irgi atkreipia dėmesį, kad skaitant bežodės knygas mokytojai turi paskatinti mokinius iš pradžių patyrinėti knygos peritekstą, kuris šiuo atveju gali būti viršelis, titulinis ir paskutinysis knygos puslapis, autoriaus dedikacija ar pastaba. Šis pratimas gali padėti numanyti knygos siužetą bei nustatyti tam tikrus skaitymo lūkesčius (Louie & Sierschynski, 2015, cit. iš Youngs & Serafini, 2011). Batič (2021) paaiškina, kad kiekvienas vaizdas, ikona, ženklai bežodėje knygoje turi paskirtį ką nors apibūdinti ar pavaizduoti.

Batič (2021, cit. iš Serafini 2014) plačiau aptaria trijų pakopų sistemą, kurią pedagogai turi remtis, naudojant daugiarūšinius tekstus, šiuo atveju bežodę knygą: demonstravimas (*angl. exposure*), tyrinėjimas (*angl. exploration*) bei įsitraukimas (*angl. engagement*). Pirmoje pakopoje mokiniai supažindinami su įvairiais daugiarūšiniais teksta, pavyzdžiui, bežodėmis knygomis, antroje – tyrinėjami atskiri elementai, kuriamas tinkamas žodynas, reikalingas tokio pobūdžio knygai skaityti bei skiriama vaikams pakankamai laiko šiems gebėjimams susiformuoti, trečioje – mokiniai, padedami pedagogo ir naudodami jau išmokus bežodei knygai reikalingus elementus, patys kuria savo daugiarūšinį tekstą.

Bežodžių knygų skaitymo pagalba pradinių klasių mokiniai taip pat gali mokytis kurti rašytinius pasakojimus. Vis dėlto Honaker ir Miller (2023) atkreipia dėmesį, kad šiai veiklai reikia pakankamai laiko, todėl reikia atsižvelgti į pagrindinius metodus kaip tai įgyvendinti:

- 1) pristatyti bežodę knygą ir mokytis, kaip ją skaityti,
- 2) susipažinti ir analizuoti kitą naują bežodę knygą, kurios pagalba mokiniai aptaria savo jausmus, mintis, interpretacijas apie kiekvieną iliustraciją,
- 3) mokiniai pasirenka jiems aktualiausias iliustracijas iš pastarosios bežodės knygos ir pradeda kurti puslapiui pasakojimą,

4) mokiniai tęsia pasakojimo kūrimą remiantis bežodės knygos vaizdais ir jį redaguoja.

Kaip teigia Giorgis ir Johnson (2022), kiekvienas bežodės knygos puslapis skaitytojui suteikia galimybę sukurti istorijos pasakojimą ar aprašyti siužetą, veikėjų mintis, jausmus. Vienas iš autorių pateikiamų būdų tai atlikti yra lipnūs lapeliai – jų pagalba mokiniai prie tam tikros bežodės knygos siužeto vietos užklįjuoja savo sugalvotą pasakojimo dalį, veikėjų dialogą ar kitų svarbių detalių apibūdinimą. Šiais lapeliais mokiniai galėtų pasidalinti su kitais vaikais, kurie taip pat skaitė tą pačią knygą bei formuoti diskusiją. Remiantis tuo, šis panaudojimo būdas yra tinkamas ugdyti mokinių suvokimą apie tai, kad kiekvienas skaitytojas bežodę knygą gali interpretuoti skirtingai (Serafini, 2014, cit. iš Arzi, 2014). Honaker ir Miller (2023) taip pat atkreipia dėmesį, kad bežodės knygas pradinių klasių pedagogai gali panaudoti mokant vaikus kurti pasakojimus žodžiu ar raštu, pasirenkant keletą knygos iliustracijų ar visą istoriją. Autoriai pabrėžia, kad šis bežodės knygos panaudojimo būdas kartu su visa klase gali praplėsti vaikų suvokimą apie skaitomą kūrinį, nes jie gali remtis savo bendraamžių interpretacijomis.

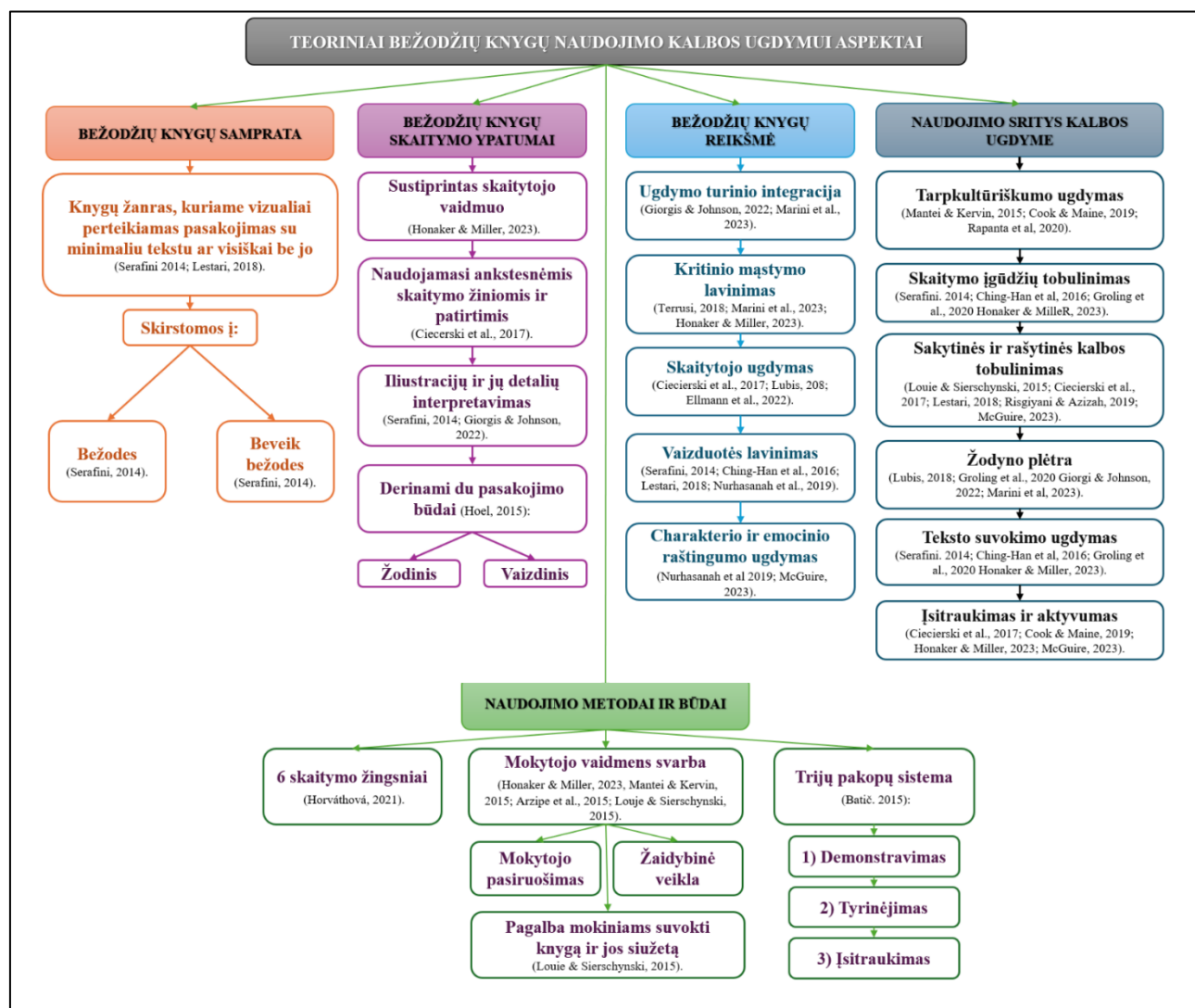
1.5. Teorinės dalies apibendrinimas

Taigi, mokslinėje literatūroje galima atrasti įvairių bežodžių knygų sampratos aiškinimų, bet visi jie turi vieną bendrą ypatybę – istorijos prasmės ir siužeto priklausymą nuo vaizdų (Honaker & Miller, 2023). Nors šis knygų žanras ilgą laiką buvo siejamas su ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikais, tačiau pastaruoju metu šių knygų nauda pastebima pradinėse ir aukštesnėse klasėse. Svarbu suprasti, kad bežodės knygos nėra tik paviršutiniškas istorijos pateikimas per vaizdus, bet tai yra ir viena iš gražiausių meno formų literatūroje (Ciecierski et al., 2017), kuri padeda bet kokio amžiaus skaitytojui įsitraukti į skaitymą, panaudojant savo interpretavimo ir vaizdų skaitymo gebėjimus. Be to, bežodės knygos gali turėti teigiamos įtakos mokinių ankstyvojo raštingumo, vaizduotės, kalbinių gebėjimų, skaitytojo sampratos formavimuisi ir tobulėjimui. Taip pat šių knygų žanro panaudojimas ugdymo(si) procese gali padėti ugdytis mokiniams reikšmingus XXI a. gebėjimus kaip kritinį mąstymą, emocinį raštingumą bei tarpkultūriškumą. Bežodės knygos yra universalios, nes nėra rašytinio teksto, todėl jas lengva pritaikyti prie kiekvienos skaitytojų amžiaus grupės, vaikų gebėjimų, poreikių ir kultūrinio konteksto. Knygos skaitymas, kurios siužetas ir istorija nepriklauso nuo rašytinio teksto, gali padėti integruoti tarpusavyje mokomuosius dalykus, pagyvinti mokymo(si) procesą ir į šį procesą įtraukti ir skatinti aktyviai dalyvauti įvairių gebėjimų bei kultūrų mokinius. Galime pastebėti, kad šis žanras turi teigiamos reikšmės pradiniam ugdyme, mokinių įvairių gebėjimų ir įgūdžių lavinimui. Vis dėlto bežodžių knygų skaitymas nėra lengvas procesas – mokytojas turi žinoti, kaip šias knygas tinkamai ir veiksmingai panaudoti ugdymo(si) procese su mokiniais. Pedagogas turi būti pats susipažinęs su šiuo žanru bei jo skaitymo ypatybėmis, gerai išmanyti vaizdų skaitymo bei tyrinėjimo meną. Šis mokytojo pasiruošimas gali padėti mokiniui geriau suvokti bežodžių knygų struktūrą, stilių, skaitymo ypatybes, vaizdų tyrinėjimo, interpretavimo

ir istorijos kūrimo sąsajas. Galiausiai, tinkamas ir veiksmingas bežodžių knygų naudojimas ugdymo(si) procese gali padėti mokytojui sudaryti sąlygas į ugdymo(si) procesą įtraukti visus mokinius, tobulinti vaikų sakytinę ir rašytinę kalbą, skaitymo bei teksto suvokimo gebėjimus, plėsti žodyną, lavinti vaizduotę.

Paveikslas nr. 1

Bežodžių knygų naudojimo kalbos ugdymui aspektų apibendrinamasis žemėlapis

2. Bežodžių knygų panaudojimo kalbos ugdymo pamokose 3 klasėje tyrimas

2.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai ir metodai

Tyrimo tikslas: ištirti bežodžių knygų panaudojimą kalbos ugdymo pamokose 3 klasėje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti 3 klasės mokinių kalbinį aktyvumą ir įsitraukimą įprasto skaitymo pamokoje, jų žinias apie bežodžių knygas ir tokių knygų skaitymo patirtį, gebėjimą jas skaityti.
2. Sukurti ugdomąsias veiklas 3 klasės mokiniams, pagrįstas bežodžių knygų skaitymu.
3. Palyginti 3 klasės mokinių žinias apie bežodžių knygas ir gebėjimus prieš ir po ugdomųjų veiklų.
4. Palyginti 3 klasės mokinių kalbinį aktyvumą ir įsitraukimą įprastų bei bežodžių knygų skaitymo veiklose.

Tyrimo metodai: stebėjimas, pusiau standartizuotas interviu, klausimynas, veiklos tyrimas, gautų duomenų analizė. Stebėjimo, pusiau standartizuoto interviu bei veiklos tyrimo metu buvo įrašomi vaizdo ir garso įrašai.

Tyrimo imtis: tyrimas atliktas vienoje iš Kauno gimnazijų. Tyrime dalyvavo viena pradinio ugdymo klasė: 1 pedagogė ir 24 mokiniai, besimokantys 3 klasėje (12 berniukų ir 12 mergaičių). Visuose tyrimo etapuose dalyvavo 20 mokinių, todėl darbe analizuojami tik šių mokinių atlikti darbai ir gauti rezultatai. Vaikų amžius – 9-10 metų. Tyrime dalyvavo įvairių gebėjimų ir pasiekimų mokiniai. Mokinių pasiekimai ir gebėjimai kalbos ugdymo pamokose, įvertinti remiantis jų pastarųjų trimestrų įverčiais (patenkinamas, pagrindinis ir aukštesnysis lygiai), pateikiami lentelėje nr. 2.

Lentelė nr. 2

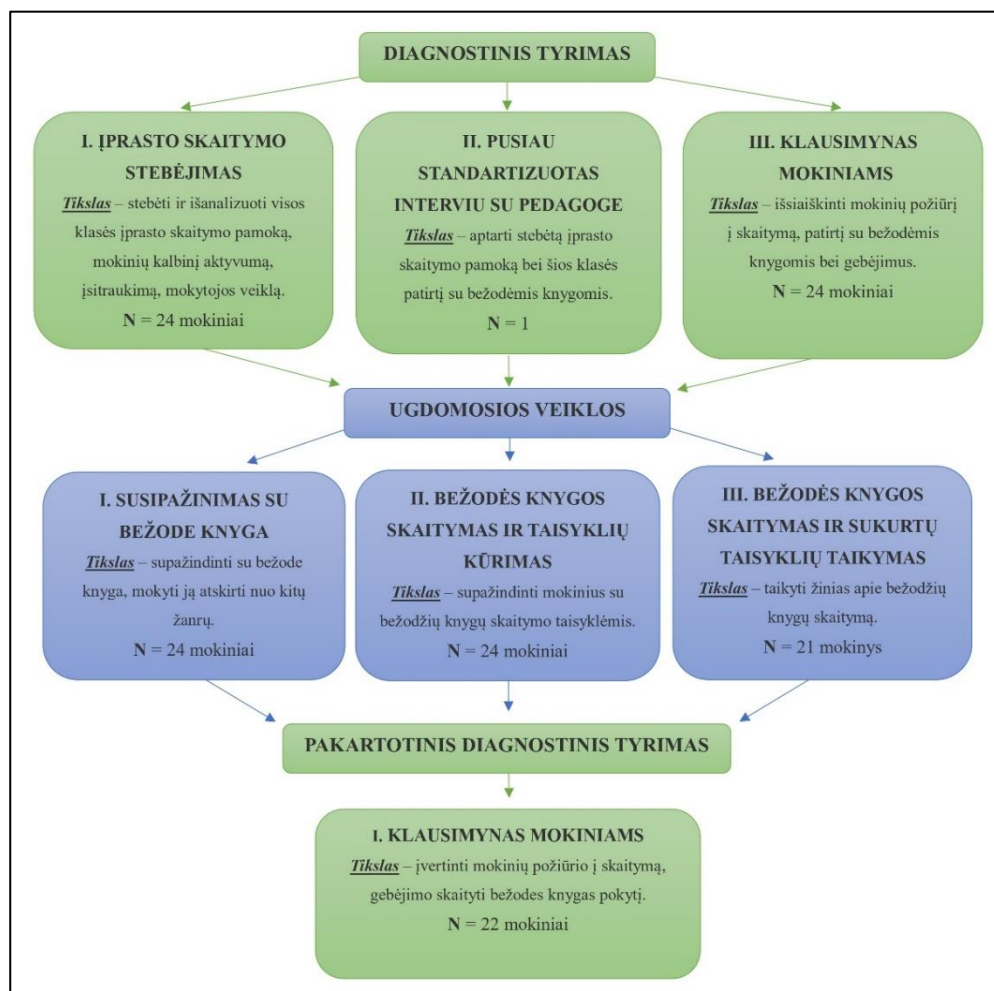
Tyrimo dalyvavusių mokinių apibūdinimas (pasiekimai ir gebėjimai)

Nr.	Mokinio kodas	Įvertinimas	Nr.	Mokinio kodas	Įvertinimas
1.	B1	Pagrindinis lygis	13.	B7	Pagrindinis lygis
2.	M1	Aukštesnysis lygis	14.	M7	Aukštesnysis lygis
3.	B2	Pagrindinis lygis	15.	B8	Pagrindinis lygis
4.	M2	Pagrindinis lygis	16.	M8	Aukštesnysis lygis
5.	B3	Aukštesnysis lygis	17.	B9	Aukštesnysis lygis
6.	M3	Aukštesnysis lygis	18.	M9	Pagrindinis lygis
7.	B4	Patenkinamas lygis	19.	B10	Pagrindinis lygis
8.	M4	Pagrindinis lygis	20.	M10	Pagrindinis lygis
9.	B5	Patenkinamas lygis	21.	B11	Pagrindinis lygis
10.	M5	Pagrindinis lygis	22.	M11	Aukštesnysis lygis
11.	B6	Patenkinamas lygis	23.	B12	Pagrindinis lygis
12.	M6	Pagrindinis lygis	24.	M12	Aukštesnysis lygis

Tyrimo organizavimas. Tyrimo organizavimas ir jo įgyvendinimo etapai vaizduojami loginėje schemoje paveiksle nr. 2.

Paveikslas nr. 2

Tyrimo loginė schema

Tyrimo eiga. Tyrimas vykdytas nuo 2023 m. lapkričio 15 d. iki 2024 m. sausio 22 d. Tyrimą sudarė 3 dalys:

1. Diagnostinis tyrimas, kurį sudarė 3 etapai.

- 1) Įprasto skaitymo pamokos stebėjimas. Tikslas – stebėti ir išanalizuoti visos klasės įprastą skaitymo veiklą, mokinių kalbinį aktyvumą ir įsitraukimą bei mokytojos veiklą. Stebėjimas padėjo pamatyti visos klasės mokinių kalbinį aktyvumą ir įsitraukimą, kuris yra vienas iš lyginamųjų kriterijų ugdomųjų veiklų metu su bežodėmis knygomis. Mokytojos veiklos stebėjimas padėjo suprasti ir pastebėti, kaip vaikai yra įtraukiami į įprasto skaitymo veiklą.
- 2) Pusiau standartizuotas interviu su pedagogu. Tikslas – aptarti stebėtą įprasto skaitymo veiklą, išsiaiškinti mokinių kalbinį aktyvumą, įsitraukimą, jų gebėjimus ir patirtį su bežodėmis knygomis.
- 3) Klausimynas mokiniams. Tikslas – išsiaiškinti mokinių požiūrį į skaitymą, jų patirtį su bežodėmis knygomis ir įvertinti jų gebėjimą interpretuoti, skaityti bei dirbti su vaizdais.

2. Veiklos tyrimas, kurį sudarė 3 veiklos, įgyvendintos vienos savaitės laikotarpyje su vienos dienos pertrauka tarp veiklų.

- 1) Pirmoji ugdomoji veikla. Tikslas – supažindinti mokinius su bežodžių knygų žanru, mokyti jų atskirti nuo kitų žanrų.
- 2) Antroji ugdomoji veikla. Tikslas – supažindinti mokinius su bežodžių knygų skaitymo taisyklėmis. Mokiniai buvo skatinami perskaityti bežodę knygą ir porose sukurti jai skaitymo taisykles.
- 3) Trečioji ugdomoji veikla. Tikslas – mokytis taikyti žinias apie bežodžių knygų skaitymą.

3. Pakartotinis diagnostinis tyrimas, kurį sudarė 1 dalis.

- 1) Klausimynas mokiniams. Tikslas – įvertinti mokinių požiūrį į skaitymą, patirties su bežodėmis knygomis, gebėjimo interpretuoti, skaityti bei dirbti su vaizdais pokytį po ugdomųjų veiklų įgyvendinimo.

Tyrimo instrumentai. Tyrimui buvo sukurti reikalingi tyrimo instrumentai.

Stebėjimo protokolas. Protokole (žr. priedą nr. 1) siekta fiksuoti mokinių ir mokytojos veiklą. Stebėjimo metu analizuotas mokinių kalbinis aktyvumas ir įsitraukimas. Mokinių kalbinio aktyvumo ir mokytojos veiklos fiksavimas papildytas kiekybiniais duomenimis, jų žymėjimas pateikiamas lentelėje nr. 3. Šie kiekybiniai duomenys pasižymėti sutartiniais ženklais prie mokinių klasės sėdėjimo schemas (žr. priedą nr. 2).

Lentelė nr. 3

Stebėjimo metu fiksuoti kiekybiniai duomenys

Fiksuoti duomenys	Žymėjimas
Mokinių veikla	
<i>Mokinių užduodami klausimai, savanoriški pasisakymai</i>	✓
<i>Mokinių atsakymai į pedagogės užduotus klausimus</i>	✗
Mokytojos veikla	
<i>Pedagogės užduodami klausimai</i>	PK

Šioje situacijoje stebėjimas tapo vertinga priemone, kuri leido pamatyti natūraliai įprasto skaitymo metu vykstančius procesus, sąveikas, elgesį bei reiškinius be išorinių įtaką darančių veiksnių (Tidikis, 2003).

Pusiau standartizuotas interviu. Interviu nutarta iš anksto pasiruošti pagrindinius ir pagalbinius klausimus, kurie padėtų giliau suprasti stebėtą pamoką, mokinių kalbinį aktyvumą, įsitraukimą, patirtį su bežodėmis knygomis. Interviu klausimai suskirstyti į 3 blokus (žr. lentelę nr. 4): stebėtos pamokos aptarimą, mokinių gebėjimų ir patirties su bežodėmis knygomis aptarimą. Remiantis Tidikiu (2003), šio interviu metu yra tikslinga nusimatyti būtinuosius ir galimus klausimus,

šiuo atveju pagrindinius ir pagalbinius. Taip pat šis metodas naudingas kuriant laisvesnę interviu atmosferą, kuri turi mažiau įtakos respondento atsakymams.

Lentelė nr. 4

Pusiau standartizuoto interviu klausimai

Nr.	Klausimai
Stebėtos pamokos aptarimas	
1.	Ačiū už pamoką. Gal galėtumėte šiek tiek pakomentuoti, ką jūs laikote tokių pamokų didžiausiais privalumais / ribotumais? <i>Pagalbiniai:</i> - Ar viskas pamokoje vyko taip, kaip ir planavote? - Kaip jums atrodo, ar visi mokiniai šios pamokos metu buvo aktyvūs ir įsitraukę į veiklas? - Ar tokiose pamokose paprastai mokinių aktyvumas būna panašus į šiandien stebėtą? - Jei ne – kaip manote, kodėl šiandien buvo kitaip?
2.	Pastebėjau, kad stengėtės į veiklą įtraukti kuo daugiau įvairių informacinių šaltinių, susijusių su nagrinėtų autorių ir kūrinių, pavyzdžiui, vaizdo ir garso įrašus. Gal galite trumpai paaiškinti kodėl? <i>Pagalbiniai:</i> - Ar turite kokius dar metodus ar būdus, kurie padeda į veiklą įtraukti skirtingų gebėjimų mokinius, kurių galbūt nepastebėjau šios pamokos metu?
3.	Kokiems mokinių gebėjimams skyrėte daugiausia dėmesio šioje pamokoje? <i>Pagalbiniai:</i> - Kodėl pasirinkote darbą grupėse? - Ką jau vaikai mokėsi / mokysis šia tema?
Mokinių gebėjimai	
4.	Gal galėtumėte bendrai apibūdinti šios klasės mokinių gebėjimus kalbos ugdymo pamokose? <i>Pagalbiniai:</i> - Kokias mokinių stiprybes matote? - Kokias silpnybes matote?
5.	Gal galėtumėte pakomentuoti, kokių gebėjimų ugdymą siejate su skaitytojo ugdymu? <i>Pagalbiniai:</i> - Galbūt siejate kai kurių gebėjimų ugdymą su konkrečiais knygų žanrais šioje klasėje? - Kurie žanrai labiausiai patiko ir įtraukė Jūsų mokinius? - Kas pasiteisino ar nepasiteisino su šiais mokiniiais?
Patirtis su bežodėmis knygomis	
6.	*Norėčiau Jūsų paklausti apie bežodės knygas. Esate minėjusi, kad su šiuo žanru jums nėra tekę susidurti. Galbūt esate girdėjusi apie bežodės animacijas, vaizdo įrašus? <i>Pagalbiniai:</i> - Galbūt esate naudojusi ką nors panašaus į bežodės knygas, animacijas, vaizdo įrašus su savo mokiniiais? - Kaip manote, kuo šios knygos ar vaizdinė medžiaga gali būti naudinga ugdant Jūsų mokinių gebėjimus? - Ar būtų naudinga tokias knygas naudoti su silpnesnių gebėjimų mokiniiais? Kodėl? - Ką man patartumėte naudoti su šia klase? *Pateikiama bežodė knyga pavartymui, trumpam susipažinimui su šiuo žanru.
7.	Gal galėtumėte pakomentuoti, kuo tokių knygų skaitymas gali būti naudingas? <i>Pagalbiniai:</i> - Jūsų nuomone, kaip bežodės knygos gali prisidėti prie Jūsų mokinių gebėjimų ugdymo kalbos pamokose? - Gal galite įvardinti konkrečius gebėjimus? - Gal turite patarimų, kaip šias knygas galėčiau panaudoti su Jūsų mokiniiais?
8.	Vienas iš artimų žanrų šioms knygoms yra paveikslėlių knygos, kuriose dominuoja daugiau paveikslėliai, o ne tekstas. Galbūt esate šį žanrą nagrinėję savo pamokose ar jį pastebėjusi tarp mokinių individualiai perskaitytų knygų? <i>Pagalbiniai:</i> - Kiek dažnai naudojate ar naudojote paveikslėlių knygas savo pamokose? - Kokiais tikslais naudojote šias knygas? - Kaip Jūsų mokiniams sekėsi skaityti ir dirbti su paveikslėlių knygomis?

Interviu įgyvendintas po stebėtų dviejų įprasto skaitymo pamokų, kurias pravedė tiriamosios klasės pedagogė. Interviu, remiantis garso įrašu, buvo transkribuotas (žr. *priedą nr. 3*), netaisant kalbos, koduojant mokinių vardus.

Klausimynai. Pirminio ir pakartotinio diagnostinio tyrimo klausimynai (žr. *priedus nr. 4 ir nr. 5*) mokiniams parengti atvirų ir uždarų klausimų pavidalu. Abiejuose klausimynuose klausimai yra tokie patys, pakartotinio klausimyno metu pakeistos tik iliustracijos 4, 6 ir 7 klausimuose. Šiais

instrumentais siekta pamatyti mokinių požiūrio į skaitymą, patirties su bežodėmis knygomis, gebėjimo su šiomis knygomis dirbti pokytį prieš ir po ugdomųjų veiklų. Klausimynus sudaro 8 klausimai, kurių paskirtis nurodoma lentelėje nr. 5.

Lentelė nr. 5

Klausimynų klausimai ir jų paaiškinimas

Nr.	Klausimas	Klausimo pobūdis	Klausimo tikslas
1.	Ar mėgsti skaityti? Apibrėžk ☐ tau tinkamą veidelį.	Uždaras	Įvertinti mokinių požiūrį į skaitymą prieš ir po ugdomųjų veiklų.
2.	Ar esi girdėjęs (-usi) apie bežodes knygas? Pažymėk ☒ vieną tau tinkamą atsakymą.	Uždaras	Sužinoti mokinių patirtį su bežodėmis knygomis prieš ir po ugdomųjų veiklų.
3.	Kaip savo draugui apibūdintum bežodes knygas? Žemiau parašyk savo atsakymą.	Atviras	Pamatyti mokinių suvokimą apie bežodes knygas prieš ir po ugdomųjų veiklų.
4.	Įsižiūrėk į paveikslėlius. Surašyk ☐ juos teisinga seka.	Uždaras	Įvertinti mokinių gebėjimą analizuoti vaizdus, juose esančias detales bei remiantis tuo sužymėti teisingą seką.
5.	Kas tau padėjo suprasti teisingą seką? Parašyk.	Atviras	Išsiaiškinti kokiais kriterijais remiantis mokiniai žymi pateiktą vaizdų seką, kaip juos interpretuoja.
6.	Įsižiūrėk į šį veikėją. Koks jis? Ką galėtum apie jį pasakyti? Parašyk kuo daugiau žodžių ar sakinių.	Atviras	Įvertinti mokinių gebėjimą interpretuoti vaizdus, pastebėti juose esančias detales.
7.	Įsižiūrėk į paveikslėlį. Pagal jį parašyk istorijos pradžią.	Atviras	
8.	Kaip tu manai, kaip tau sekėsi suprasti paveikslėlius? Apibrėžk ☐ tau tinkamą veidelį. Kodėl taip manai? Parašyk.	Uždaras / atviras	Pamatyti, kaip mokiniai įsivertina savo gebėjimą interpretuoti vaizdus, su šiais vaizdais atlikti užduotis.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad, remiantis išanalizuota literatūra, darbe kalbama apie vaizdų skaitymą bei interpretavimą, tačiau mokiniams klausimynų ir ugdomųjų veiklų metu šis mokslinis terminas „vaizdai“ yra pakeičiamas mokiniams artimesne sąvoka „paveikslėliai“.

Pirminis klausimynas dėl sergančių mokinių įgyvendintas per du etapus lietuvių ir literatūros pamokų metu. Pakartotinis tyrimas atliktas po ugdomųjų veiklų praėjus 2 dienoms. Kiekvieno klausimyno užpildymui mokiniams buvo skirta viena pamoka. Prieš klausimynų užpildymą mokiniams paaiškintos pildymo instrukcijos, kiekvienas klausimynuose esantis klausimas. Abiejų klausimynų metu užrašuose pasižymėti duomenys, per kiek laiko kiekvienas mokinys užpildė klausimyną ir kokių klausimų jo pildymo metu kilo.

Veiklos tyrimas. Veiklos tyrime įgyvendintos ugdomosios veiklos formuotos pagal analizuotą literatūrą. Šių veiklų metu buvo įrašomi vaizdo įrašai, kurie padėjo detaliau išanalizuoti atliktas veiklas. Šie vaizdo įrašai po veiklos tyrimo buvo detaliau analizuojami ir tyrimui svarbūs duomenys (mokinių kalbinis aktyvumas ir įsitraukimas) pasižymimi mokinių klasės sėdėjimo schemeje (žr. priedą nr. 6).

Refleksijos lapai. Po kiekvienos ugdomosios veiklos mokiniams buvo pateikiami refleksijos lapai (*žr. priedą nr. 7*) su 3 klausimais. Šių refleksijų tikslas – pamatyti mokinių individualų į(si)vertinimą.

2.2. Tyrimo etika

Žydžiūnaitė (2011) išskiria geranoriškumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo, teisės gauti tikslią informaciją, neapsaugotų tiriamųjų grupių saugumo empirinio tyrimo etikos principus. Į visus šiuos principus tyrimo metu buvo atsižvelgta ir užtikrintas jų laikymasis.

Geranoriškumo principas buvo įgyvendintas ir užtikrintas leidžiant tiriamiesiems, šiuo atveju vaikams, jų tėvams, globėjams bei pedagogai, pasirinkti savanorišką dalyvavimą. Tiriamieji tyrimo metu galėjo bet kada iš jo pasitraukti, neatsakyti į tam tikrus klausimus, neatlikti užduočių. Užtikrinta ir tyrimo aplinka, kurioje tiriamieji turi nejausti nerimo ar baimės (Žydžiūnaitė, 2011). Remiantis tuo, tyrimas buvo atliktas mokyklos aplinkoje, klasėje, kurioje dirba ir mokosi vaikai bei mokytoja. Tyrimo instrumentai buvo rengiami tiriamiesiems suprantama kalba, užduotys formuluojamos ir kuriamos pagal tiriamųjų gebėjimus numatytus Lietuvių kalbos ir literatūros bendrojoje ugdymo programoje (ŠMSM, 2022), neįžeidžiant tiriamųjų orumo, jų nediskriminuojant. Tyrimas buvo vykdomas kalbos ugdymo pamokų metu, todėl vaikai tyrime nedalyvavo savo laisvu laiku, ugdėsi numatytus gebėjimus šių įprastų pamokų metu.

Pagarbos asmens orumui principas užtikrintas informuojant tiriamuosius ir už juos atsakingus asmenis apie tyrimą, jo tikslą ir eigą. Pateikiama tyrimo informacija buvo orientuota į tyrimo specifiką, neperpildyta smulkmeniškėmis detalėmis, pateikiama tiriamiesiems suprantama kalba, kartu siekiant nesudaryti įtakos tiriamųjų atsakymams (Žydžiūnaitė, 2011). Tiriamieji tyrime dalyvavo savanoriškai bei gavus už juos atsakingų asmenų raštiškus sutikimus bei pedagogės žodinį sutikimą.

Teisingumo principas realizuotas į tyrimą įtraukiant visus klasės mokinius bei nesudarant atskirties. Siekiant apsaugoti kiekvieno mokinio ir pedagogės tapatybę, darbe nėra minimi jų vardai, ugdymo įstaiga ar kiti duomenys, leidžiantys suprasti tapatybę. Mokinių vardai yra pakeičiami kodavimu, kurio paaiškinimas pateikiamas lentelėje nr. 6. Šis kodavimas leidžia užtikrinti tiriamųjų anonimišką dalyvavimą, todėl ir aprašant tiriamuosius bei tyrimo metu gautus duomenis nėra pateikiama jautri asmeninė informacija, leidžianti identifikuoti tiriamąjį.

Lentelė nr. 6

Mokinių kodavimo principas ir paaiškinimas

Žymėjimo dalis	Reikšmė	Pavyzdys
Raidė	Mokinio lytis: M – mergaitė; B - berniukas	B1; M1; B2; M2
Skaičius	Individualus kiekvieną mokinį identifikuojantis skaičius	...

Teisės gauti tikslią informaciją principas užtikrintas tiriamiesiems ir už juos atsakingiems asmenims leidžiant užduoti viso tyrimo metu jiems rūpimus klausimus apie tyrimo eigą ir jo tikslą. Visi tiriamieji bet kokiame tyrimo etape galėjo užduoti rūpimus klausimus gyvai ar pateiktais kontaktiniais duomenimis. Tiriamiesiems buvo primenama, kad jų duomenys, atskleidžiantys jų tapatybę, nėra pateikiami, o atliktos užduotys, gauti rezultatai neturi įtakos jų pasiekimams ir šių pasiekimų vertinimui. Prieš kiekvieno tyrimo dalį, pavyzdžiui, interviu, klausimyno pildymą, tiriamiesiems buvo paaiškinamas šių instrumentų tikslas, informuojama apie vaizdo ar garso įrašo įrašymą.

Kadangi tyrimas buvo atliktas su neapsaugotų tiriamųjų grupe, t. y. nepilnamečiais vaikais, apie tyrimą, jo eigą ir pobūdį buvo informuoti mokinių tėvai ir globėjai, gautas šių asmenų raštiškas sutikimas. Sutikimo forma pateikiama priede nr. 8. Sutikimo formoje pateikiami kontaktiniai duomenys, kuriais pasinaudoti galėjo tėvai ar globėjai viso tyrimo metu, norėdami daugiau sužinoti apie tyrimą.

2.3. Tyrimo rezultatai

2.3.1. Interviu rezultatai su 3 klasės mokinių pedagoge

Stebėtos pamokos aptarimas. Pamokos metu mokytojai buvo svarbu ne tik skaitomas kūrinys, bet ir jo kontekstas – mokinių supažindinimas su autoriumi ir jo biografija. Galima pastebėti, kad mokytojai yra svarbu supažindinti mokinius su skaitomo kūrinio kontekstu bei autoriumi, siekiant, jog mokiniai geriau suvoktų kūrinį. Taip pat stebėjimo metu galima pamatyti, kad mokiniams šis susipažinimas buvo įdomus ir aktualus, nes vaikai atrodė vizualiai susidomėję ir įsitraukę. Paklausta apie mokinių įsitraukimą ir kalbinį aktyvumą, pedagogė teigė, kad pamokos metu nebuvo įsitraukę visi mokiniai, nes kai kuriems mokiniams yra sunkiau skaityti rašytinį tekstą, apdoroti kartu vaizdinę ir garsinę informaciją. Pedagogė šių mokinių neįvardijo, tačiau remiantis stebėjimo protokolu, galima kelti prielaidą, kad mokytoja kalba apie M10, M5, B5 ir B6 mokinius. Interviu metu išsiaiškinta, kad pedagogė siekdama įtraukti mokinius į veiklas naudoja garsinę ir vaizdinę medžiagą, nes, mokytojos teigimu, kiekvienas vaikas geba informaciją įsisavinti ir apdoroti skirtingu būdu. Galime pastebėti, kad pedagogė diferencijuoja ugdymą bei atsižvelgia į mokinių poreikius. Mokytoja taip pat atkreipė dėmesį, kad interaktyvios programėlės ir grupinis darbas padeda daugumą mokinių įtraukti į veiklas. Vis dėlto pati pedagogė pastebėjo, kad kartais grupinio darbo metu išryškėja keletas aktyviausių mokinių, todėl kiti grupelės nariai mažiau įsitraukia į veiklą. Šis mokytojos pastebėjimas užfiksuotas ir stebėtų pamokų metu su beveik visomis mokinių grupelėmis. Svarbu atkreipti dėmesį, kad visų mokinių įsitraukimui ir kalbiniam aktyvumui neigiamos įtakos turėjo didelis mokinių skaičius grupelėse – kiekvienoje grupelėje buvo po 6 narius.

Mokinių gebėjimai. Šios klasės mokytoja vaikų gebėjimus vertina gerai, tačiau skaitymą išskiria kaip vieną iš mokinių stiprybių. Mokytojos teigimu tam įtakos turi klasėje vykdomos įvairios

veiklos, motyvuojančius mokinius skaityti. Remiantis pedagogės pateiktais argumentais galima kelti prielaidą, kad šioje klasėje yra skiriamas didelis dėmesys skaitytojo ugdymui. Kitą stiprybę šioje klasėje mokytoja įvardija mokinių gebėjimą pasakoti ir savo mintis pateikti raštu bei žodžiu. Svarbu paminėti, kad pedagogė atkreipia dėmesį, kad klasėje gali būti mokinių, kurie, jos teigimu, turi „*skaitymo sutrikimą*“. Nei „*skaitymo sutrikimo*“, nei mokinių, kuriuos įtaria sutrikimą turinčius, pedagogė neįvardija. Paklausus, kokius gebėjimus mokytoja sieja su skaitytojo ugdymu, ši neatsako, tačiau pabrėžia, kad jos klasės mokiniams patinka literatūrinės knygos, humoro žanras. Tokio žanro knygų autorius mokytoja aktyviai rekomenduoja skaityti mokiniams, pavyzdžiui, T. Dirgėlą ir V. Račicką. Galime pastebėti, kad mokytoja yra atradusi knygų žanrą, kuris yra patrauklus mokiniams ir skatina jų motyvaciją skaityti knygas, ugdo kalbinius gebėjimus.

Patirtis su bežodėmis knygomis. Paklausus apie bežodės knygas, mokytoja įvardijo, kad šį žanrą supranta, tačiau paminėjo, kad nėra girdėjusi apie „*bežodį skaitymą*“. Svarbu paminėti, kad viso interviu metu nebuvo minimas „*bežodis skaitymas*“, tik bežodės knygos. Galime interpretuoti, kad mokytoja šį knygų žanrą supranta kaip skaitymą be žodžių. Siekiant sužinoti, kuo šios knygos gali būti naudingos šios klasės mokiniams, pedagogė pabrėžia, kad jos gali padėti tobulinti mokinių kalbinius gebėjimus, pavyzdžiui, sakytinę kalbą. Taip pat mokytoja pažymi, kad bežodės knygos gali būti lengvesnės mokiniams, kurių fantazija ir kūrybiniai gebėjimai yra labiau išlavėję, tačiau naudingos silpnesnių gebėjimų mokiniams, kuriems rašytinį tekstą įprastai yra skaityti sunkiau. Galime pastebėti, kad didesnė bežodžių knygų nauda yra išvengiama su silpnesnių gebėjimų mokiniams, kuriems yra sunku skaityti bei suvokti rašytinį tekstą. Pedagogė atkreipia dėmesį, kad bežodės knygos gali padidinti mokinių motyvaciją ir jų pačių savęs vertinimą, jiems įvardijus, kad tokio žanro knygos skaitymas yra lygiavertis įprastos knygos skaitymui. Be to, analizuojant interviu metu gautus duomenis, galima pastebėti, kad su bežodėmis knygomis ši klasė patirties neturi, tačiau žemesnėse klasėse aktyviai naudojo kitą bežodę ar begarsę medžiagą – vaizdo įrašus, paveikslėlių knygas. Šią medžiagą mokytoja naudojo pasaulio pažinimo pamokose ar pasakojimo kūrimui pagal paveikslėlių seriją. Galime pastebėti, kad į bežodės knygas panaši medžiaga buvo naudojama ne tik kalbos ugdymo pamokose, tačiau ir kitose disciplinose. Galiausiai, mokytoja atkreipia dėmesį, kad bežodės knygos šiems mokiniams gali būti naudingos sakytinės, garsaus bei tylaus skaitymo, viešo kalbėjimo gebėjimų tobulinimui, kurie, pedagogės teigimu, yra aktualūs 3 klasėje. Galime teigti, kad nors pedagogė aktyviai panašaus knygų žanro į bežodės knygas savo pamokose jau nebenaudoja, tačiau išvengia jų teigiamą naudą kalbos ugdymo pamokose ir jos ugdomiems vaikams.

Taigi, interviu metu išryškėjo svarbūs duomenys, aktualūs šiam tyrimui. Interviu patvirtino stebėjimo metu pastebėtą problemą, kad darbas didelėse grupelėse nėra naudingas visų gebėjimų ir pasiekimų mokiniams. Vaikams, kurie yra lėtesni ir jų pasiekimai yra žemesni, buvo sunkiau įsitraukti į bendrą visos klasės bei grupės veiklą. Taip pat išaiškėjo, kad tiriamoji klasė neturi tiesioginės

patirties su bežodėmis knygomis, todėl veiklos tyrimo metu mokiniai turi būti supažindinami su šiuo žanru. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad mokiniai turi patirties su panašiu žanru – paveikslėlių knygomis. Taip pat mokiniai yra dirbę su paveikslėlių serija, pagal ją kūrę pasakojimą, todėl panašaus tipo užduotys gali būti panaudojamos ir veiklos tyrime, darbe su bežodėmis knygomis. Galiausiai, interviu metu gauti duomenys parodo, kad šios tiriamosios klasės pedagogės teigimu bežodės knygos gali būti naudingos mokinių sakytinės kalbos tobulinimui, kuris siejasi su šios klasės viena iš stiprybių – gebėjimu pasakoti bei savo mintis pateikti ne tik raštu, tačiau ir žodžiu.

2.3.2. Ugdomosios veiklos, pagrįstos bežodžių knygų skaitymu

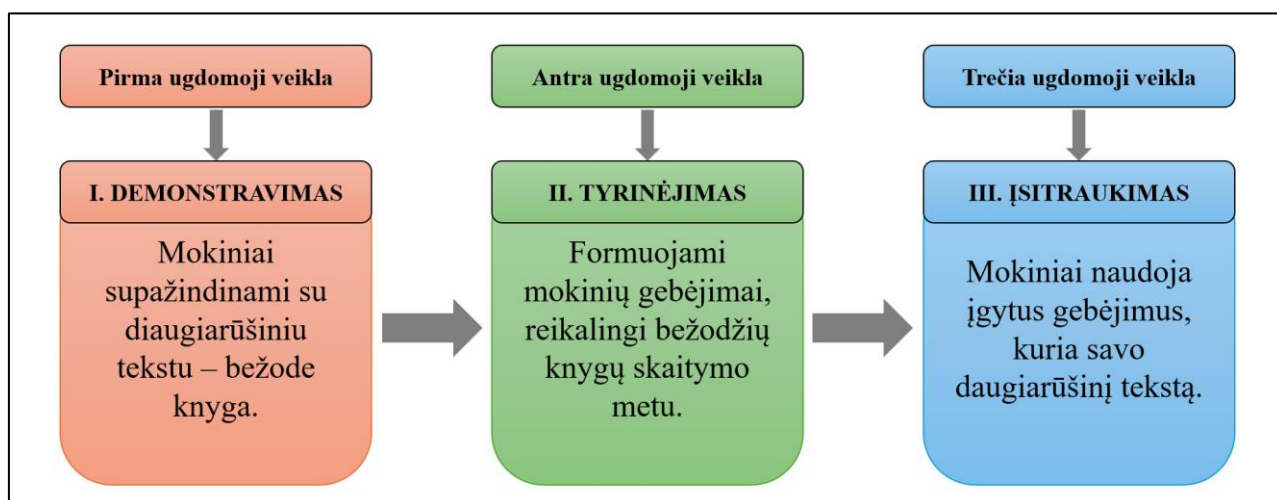
Ugdomųjų veiklų tikslai ir eiga. Visos 3 ugdomosios veiklos formuotos pagal analizuotą literatūrą bei diagnostinio tyrimo metu gautus duomenis apie mokinių patirtį su bežodėmis knygomis bei gebėjimus. Remiantis kiekvienos ugdomosios veiklos turiniu, visose veiklose pritaikyti skirtingų autorių išskirtos bežodžių knygų naudojimo rekomendacijos, būdai bei metodai. Svarbu atkreipti dėmesį, kad visos 3 ugdomosios veiklos buvo formuojamos pagal Batič (2021, cit. iš Serafini, 2014) išskirtą trijų pakopų sistemą: demonstravimas, tyrinėjimas, įsitraukimas. Kiekvienos šios pakopos etapas ir jo savybės paaiškinamos paveiksle nr. 3.

Kiekvienai ugdomajai veiklai mokiniams buvo parengiami reikalingi užduočių, refleksijos lapai, paruošiamos bežodžių knygų kopijos kiekvienai mokinių porai. Apibendrinti visų ugdomųjų veiklų aprašai pateikiami priede nr. 9.

Ugdomųjų veiklų metu, remiantis mokinių atliktomis žodinėmis ir rašytinėmis užduotimis, refleksijomis bei veiklų vaizdo įrašais buvo stebimas ir analizuojamas tiriamųjų elgesys dirbant su bežodėmis knygomis.

Paveikslas nr. 3

Ugdomųjų veiklų pakopos išskirtos pagal Batič (2021, cit. iš Serafini, 2014)

Pirmoji ugdomoji veikla. Remiantis interviu metu gautais duomenimis, jog mokiniai neturi patirties su bežodėmis knygomis, veikla buvo skirta susipažinimui su šiuo knygų žanru. Veiklos metu

mokiniai tyrinėjo ir skaitė E. Bosman, C. Jooste ir N. Kriel bežodę knygą „An unexpected adventure“ (liet. „Netikėta kelionė“). Veikla buvo formuota 3 etapais:

- 1) bežodės knygos išskyrimas iš kitų knygų žanrų,
- 2) diskusija apie bežodę knygą, jos ypatumus ir skirtumus nuo kitų žanrų,
- 3) bežodės knygos tyrinėjimas ir skaitymas.

Šioje veikloje įvykdyta Batič (2021, cit. iš Serafini, 2014) išskirta pirmoji pakopa (demonstravimas), kurios metu mokiniai buvo supažindinami su konkrečia bežode knyga.

Mokinių elgesio analizė pirmosios ugdomosios veiklos metu. Išskiriant bežodę knygą nuo kitų žanrų ir vizualiai šią knygą tyrinėjant, daugelis vaikų atkreipė dėmesį, kad šiose knygose kaip ir įprastose yra šiek tiek žodžių: autoriaus, iliustratoriaus vardas, pavardė bei knygos pavadinimas. Mokiniai taip pat pastebėjo bežodės knygos skaitymo ypatybes, pavyzdžiui, B4 teigė, kad „*galima savų žodžių sugalvoti*“, o B8 išsamiai paaiškino, kad „*tai yra tiesiog nematomas tekstas, kai galima skaityti iš paveikslėlių*“. Galima teigti, kad įvairių gebėjimų mokiniai dar neskaitė bežodės knygos gali pasakyti, kaip skaityti bežodę knygą ir pastebėti, kad joje yra šiek tiek žodžių.

Bežodės knygos tyrinėjimo metu buvo pateiktas pavyzdys, kaip galima skaityti vieną iš knygos atvartų (žr. *paveikslą nr. 4*). Pateiktus šį pavyzdį mokiniams buvo paaiškinta, kad tai yra tik vienas iš variantų, kaip galima perskaityti atvarte esančią iliustraciją. Vaikams buvo keliami klausimai susiję su iliustracijos turiniu: „*Ar būtumėte kitaip skaite?*“, „*Kodėl sakiau, kad mama yra supykusi?*“, „*Jeigu nebūtų šio ženklo paveikslėlyje, ar žinotume, kad čia biblioteka? O išvis, ar pritariate, kad čia biblioteka? Gal čia knygynas?*“ Pastaraisiais klausimais buvo siekiama, kad mokiniai atkreiptų dėmesį į veikėjų emocijas, veido išraiškas ir iliustracijos detales, nes tai yra svarbus įgūdis skaitant bežodės knygas (Serafini, 2014).

Paveikslas nr. 4

Bežodės knygos skaitymo pavyzdys mokiniams

Vieną sekmadienio rytą Kostas prisiminė, kad jam jau seniai buvo laikas grąžinti į miestelio Žiburiai biblioteką pasiskolintą knygą. Šis greitai nubėgo prie mamos, kuri buvo užsiėmusi namų ruošos darbais, ir jai garsiai sušuko, kad šiandien būtinai reikia grąžinti knygą. Mama kiek sutriko ir supyko, nes turėjo namuose nuveikti daug darbų. Tačiau įkalbinta Kosto, ši pagriebė pasiskolintą knygą ir kartu su Kostu nenoriai patraukė miesto bibliotekos link.

Šios diskusijos metu išryškėjo, kad aukštesniųjų gebėjimų mokiniams yra sunku atsiriboti nuo pateikto rašytinio teksto, kaip galima skaityti bežodę knygą. B3, atsakydamas į klausimą dėl mamos emocijų, rėmėsi ne iliustracija, o tekstu, pateikdamas atsakymą, kad ši „*turėjo daug namų ruošos darbų atlikti*“. M8, kalbant apie pateiktame atvarte esantį ženklą ir kas jame vaizduojama, iškėlė diskusiją, kad tai yra „*biblioteka, buvo paminėta, kad į biblioteką*“. Dar kartą mokinei paaiškinus, kad tai tik buvo skaitomo atvarto pavyzdys ir jį galima skaityti įvairiai, nes autorius nepateikia teksto, M8 toliau rėmėsi pateiktu tekstiniu pavyzdžiu: „*Bet sakė grąžint knygą reikia*.“ Svarbu atkreipti dėmesį, kad patenkinamo pasiekimų lygio mokiniams su šiais klausimais sekėsi lengviau ir mokiniai nesivadovavo pateiktu tekstiniu pavyzdžiu. Pavyzdžiui, iškėlus klausimą, ar mokiniai būtų kitaip skaitę atvarte esantį paveikslėlį, B5 pirmasis atsakė, kad skaitytų kitaip ir pateikė pavyzdį: „*Aš tai skaityčiau taip, kaip berniukas labai norėjo sužinoti apie šiuos tris pasaulio dalis: praeitį, dabartį ir ateitį*.“ Galima pastebėti, kad pirmojo susipažinimo su bežode knyga metu aukštesniojo pasiekimų lygio mokiniams yra sunkiau atsiriboti nuo pateikto rašytinio pavyzdžio ir remtis tik bežodės knygos vaizdais nei patenkinamo pasiekimų lygio mokiniams.

Pirmosios ugdomosios veiklos refleksija. 13 mokinių atsakė, kad jiems sekėsi labai gerai, nes viską suprato, patiko kurti tekstą, gerai perskaitė knygą. 5 mokiniai pasirinko, kad jiems sekėsi gerai, nes nebuvo nuobodu, suprato knygą arba nesuprato kai kurių paveikslėlių. Du mokiniai (B5 ir B12) atsakė, kad jiems sekėsi nei gerai, nei blogai, nes nesuprato kai kurių paveikslėlių. Paklausus mokinių, kas jiems labiausiai patiko šioje veikloje, 9 mokiniams patiko kartu su bendraklasiais skaityti bežodę knygą, 8 vaikams patiko pati knyga, o 3 – patiems kurti tekstą ir pasakojimą. 17 vaikų parašė, kad jie šioje veikloje išmoko perskaityti bežodę knygą, 2 mokiniai, kad išmoko, kas yra bežodė knyga, o B5: „*įsivaizduoti žodžius*“. Galima pastebėti, kad po pirmosios ugdomosios veiklos mokinių refleksija yra pozityvi, o atsakymai susiję su veiklos tema. Galime teigti, kad nors mokiniai šioje veikloje tik susipažino su bežode knyga, tačiau įgijo pirminį suvokimą, kaip skaityti šio žanro knygas.

Antroji ugdomoji veikla. Ši veikla įgyvendinta remiantis Horváthová (2021) išskirta Burnett (2018) bežodžių knygų skaitymo metodika. Ši metodika paremta 6 bežodžių knygų skaitymo etapais: viršelio iliustracijos aptarimas; pavadinimo perskaitymas ir jo susiejimas su viršelio iliustracija; knygos pervertimas ir iliustracijų tyrinėjimas; pakartotinis detalesnis iliustracijų tyrinėjimas ir knygos skaitymas; pasakojimo kūrimas, remiantis knygos vaizdais; diskusija apie knygos siužetą. Taip pat remtasi Serafini (2014) rekomendacijomis, į ką skaitytojas turi atkreipti dėmesį skaitydamas bežodę knygą (veikėjų veiksmus, emocijas, veido išraiškas, veiksmo vietą) bei Louie ir Sierschynski (2015) išskirtais 3 žingsniais, kuriais turi vadovautis mokytojas dirbdamas su bežode knyga:

- 1) padėti vaikams išsiaiškinti knygos siužetą,
- 2) skatinti mokinius pagrįsti savo atsakymus remiantis konkrečia informacija iš knygos,
- 3) paskatinti vaikus žodžiu pasakoti istoriją, sukurti pasakojimą, remiantis knygos iliustracijomis.

Veiklos metu buvo naudojama P. Kuriyan bežodė knyga „Bow Meow Wow“ (*liet. „Au Miau Oho“*). Šioje veikloje įvykdyta antroji Batič (2021, cit. iš Serafini, 2014) išskirta pakopa (tyrinėjimas), kurios metu mokiniai formavosi įgūdžius reikalingus tokio pobūdžio knygos skaitymui.

Šios ugdomosios veiklos metu mokiniai kartu su tyrėja skaitė bežodę knygą, aptarė, kaip buvo skaitoma knyga bei užduočių lapuose (*žr. priedą nr. 10*) porose kūrė bežodžių knygų skaitymo taisykles draugui, kuris nežino, kas yra bežodė knyga. Darbas porose buvo pasirinktas tikslingai, nes, remiantis stebėjimo ir interviu duomenimis, ne visiems mokiniams darbas didelėse grupelėse buvo efektingas ir naudingas.

Mokinių elgesio analizė antrosios ugdomosios veiklos metu. Stebint šios veiklos vaizdo įrašą, galima pastebėti, kad daugeliui mokinių perskaityti bežodę knygą pagal taisykles nekilo sunkumų. Vis dėlto atėjus eilei B9 perskaityti bežodės knygos puslapį, šis teigė, kad nežino, kaip perskaityti ir pirmojo skaitymo metu praleidžia savo eilę skaityti. Kaip ir pirmosios ugdomosios veiklos metu, galima pastebėti, kad aukštesniojo pasiekimų lygio mokiniams kyla daugiau sunkumų dirbti su bežodėmis knygomis nei patenkinamo pasiekimų lygio vaikams.

Bežodžių knygų skaitymo taisykles sukūrė visos veikloje dalyvavusios mokinių poros. Užduoties atlikimo metu mokiniams nekilo sunkumų ir neprireikė papildomos pagalbos. Užduoties metu vaikai tarpusavyje aktyviai diskutavo bei atlikę užduotį savo sukurtas taisykles išbandė pritaikyti dar kartą perskaitant bežodę knygą savarankiškai porose.

Tyrinėjant mokinių atliktą užduotį galima pastebėti, kad visuose 12 mokinių darbuose vaikai rašo apie vienas iš svarbiausių bežodžių knygų skaitymo taisyklių: knygos viršelio ir pavadinimo tyrinėjimą, dėmesio atkreipimą į veikėjų veido išraiškas, judesius ir emocijas, veikėjų balsų ir kitų garsų įgarsinimą. Galima teigti, kad jau antrąjį kartą skaitant bežodę knygą, mokiniai geba įvardinti svarbiausias bežodžių knygų skaitymo ypatybes ir suprasti, kaip šias knygas skaityti.

Daugiausiai skaitymo taisyklių sugalvojo trys mokinių poros: M11 ir B11, M9 ir B12, M1 ir B6. Šie mokiniai drauge sukūrė 9 išsamias ir nuoseklias bežodžių knygų skaitymo taisykles. Galima pastebėti, kad pakeitus B6 suolo draugą, šis ne tik aktyviau įsitraukė į veiklą, tačiau ir kartu su nauja suolo drauge atliko tinkamai paskirtą užduotį, diskutavo bei dalijosi savo pastebėjimais. Mažiausiai taisyklių sukūrė B3 ir B4 – 3 bežodžių knygų skaitymo taisykles. Tačiau, tyrinėjant šių mokinių darbą ir stebint vaizdo įrašą, galima pastebėti, kad šioje užduotyje daugiau indėlio įdėjo B4. Šis pastebėjimas yra labai svarbus, nes įprasto skaitymo pamokoje galima pastebėti, kad dviejų pamokų metu B3 vis iš B4 perima paskirtą darbą, už jį atsako į klausimus, jam į ausį pašnibžda atsakymus.

Galima kelti prielaidą, kad B4, skaitydamas bežodę knygą, geriau ją suprato nei įprastą knygą ir jautėsi labiau užtikrintas atlikti užduotį. Mokinių sukurti bežodžių knygų skaitymo taisyklių pavydžiai pateikiami paveiksle nr. 5.

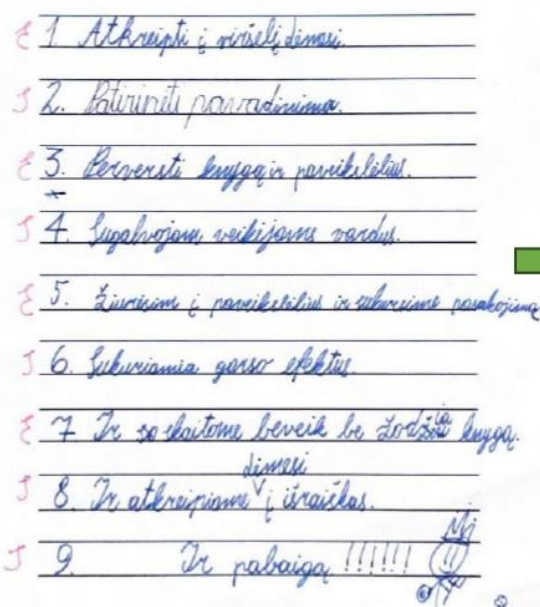
Paveikslas nr. 5

Mokinių sukurtos bežodžių knygų skaitymo taisyklės (mokinių kalba netaisyta)

B11 ir M11

BEŽODŽIŲ KNYGŲ SKAITYMO TAISYKLĖS

I. Poroje sukurkite taisykles, kaip reikia skaityti bežodės knygas.

„1. Atkreipti į viršelį dėmesį.
2. Patirinėti pavadinimą.
3. Perversti knygą ir paveikslėlius.
4. Sugalvojau veikėjams vardus.
5. Žiūrėsim į paveikslėlius ir sukursime pasakojimą.
6. Sukuriama garso efektus.
7. Ir skaitome beveik be žodžia knygą.
8. Ir atkreipiame dėmesį į išraiškas.
9. Ir pabaigą!!!!!!”

Antrosios ugdomosios veiklos refleksija. 14 mokinių įsivertino, kad jiems labai gerai sekėsi sukurti skaitymo taisykles, nes pavyko bežodei knygai sugalvoti taisykles. 4 mokiniai įsivertino, kad jiems sekėsi gerai, nes rašant taisykles iškilo keletą klausimų. 2 mokiniai įsivertino, kad jiems sekėsi nei gerai, nei blogai, nes truputį nesuprato (B5 neįvardija ko) ir teigia, kad su paprasta knyga yra lengviau nei su bežode (B1). Šis pastarasis mokinio įsivertinimas vėl parodo pasikartojantį veiklą metu dėsnį, kad ne tik aukštesnių gebėjimų, tačiau ir aktyvesniems mokiniams (B1) su bežode knyga yra sunkiau dirbti. Paklausus mokinių, kas jiems labiausiai šioje pamokoje patiko, jie pateikia atsakymus: kurti taisykles, skaityti bežodę knygą, patiems kurti veikėjų vardus, dirbti poroje, juokinga bei įdomi bežodė knyga. 9 mokiniai atsakė, kad veiklos metu išmoko geriau perskaityti bežodę knygą, dar 9 mokiniai, kad susipažino su bežodės knygos skaitymo taisyklėmis ir jas patys sukūrė, 1 mokinė (M8), kad „*atkreipti dėmesį į veikėjus ką jie veikia?*“ bei 1 (B5) mokiny, kad „*mastėti kitą pusę*“ (t. y. „mąstyti kita pusę“). Galime pastebėti, kad antrosios ugdomosios veiklos metu mokiniai geba pasakyti aspektus, kurie yra svarbūs bežodės knygos skaitymo metu, pavyzdžiui, atkreipti dėmesį į veikėjų veiksmus.

Trečioji ugdomoji veikla. Veikla formuota pagal Giorgis ir Johnson (2022) bei Honaker ir Miller (2023) išskirtus rekomenduotinus būdus, kaip bežodės knygas galima panaudoti su mokiniais. Remiantis Giorgis ir Johnson (2022) pateiktu siūlymu, veikloje buvo naudojami lipnūs lapeliai, kurie, autorių teigimu, gali sudominti mokinius bei jiems padėti bežodės knygos fragmentui sukurti tam tikrą istorijos pasakojimo dalį, veikėjų dialogus, aprašyti aplinką. Taip pat formuojant veiklą buvo atsižvelgiama į Honaker ir Miller (2023) rekomendacijas, į ką reikia mokytojui, šiuo atveju tyrėjai, atsižvelgti kuriant pasakojimą pagal bežodę knygą: mokinių supažindinimas su bežode knyga ir jos skaitymu; knygos siužeto ir iliustracijų aptarimas su mokiniais. Be to, veikloje buvo remtasi Honaker ir Miller (2023) siūlymu su mokiniais bežodę knygą tyrinėti atliekant rašytinę užduotį, kiekvienam vaikui tyrinėjant atskirą bežodės knygos iliustraciją. Tokio tipo užduotis vaikams padeda ne tik geriau suprasti knygos siužetą ir įsižiūrėti į iliustracijas, tačiau ir išgirsti kitų bendraklasių tos pačios knygos interpretacijas.

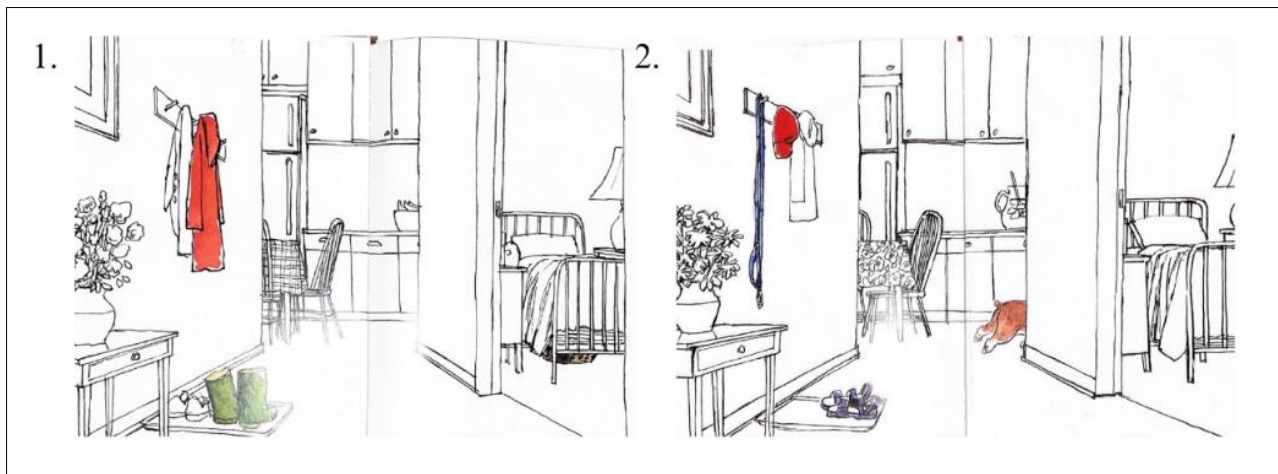
Šios ugdomosios veiklos metu mokiniai susipažino su dar viena bežode knyga, remdamiesi sukurtais taisyklėmis ją porose savarankiškai perskaitė, knygą aptarė kartu su tyrėja bei porose kūrė trumpą pasakojimą bežodės knygos fragmentui panaudodami lipnius lapelius. Veiklos metu buvo naudojama J. Newman ir L. Day bežodė knyga „Found.“ (*liet. „Rastas.“*). Svarbu atkreipti dėmesį, kad ši knyga, palyginus su kitomis naudotomis, yra sudėtingesnė, nes siužeto linija yra ilgesnė, iliustracijose yra daugiau detalių, kurios nusako bežodės knygos istoriją. Šioje veikloje įvykdyta paskutinioji Batič (2021, cit. iš Serafini, 2014) išskirta pakopa (įsitraukimas), kurioje mokiniai naudojo jau išmokus bežodei knygai reikalingus įgūdžius ir patys kūrė daugiarūšinį tekstą.

Mokinių elgesio analizė trečiosios ugdomosios veiklos metu. Analizuojant veiklos vaizdo įrašą ir stebint mokinių darbą, galima pastebėti, kad visi mokiniai porose perskaitė bežodę knygą diskutavo, kaip supranta tam tikrą bežodės knygos iliustracijos detalę. Šioje pamokoje viena mokinė (M2) dirbo viena, nes neturėjo savo poros, tačiau, individualiai pasikalbėjus su šia mokine užduoties atlikimo metu ir kartu su ja perskaičius keletą atvartų, galima pastebėti, kad jai sunkumų nekilo. Ši mokinė knygą perskaitė remiantis sukurtais taisyklėmis, atkreipė dėmesį į iliustracijose esančias detales bei vėliau žodžiu sėkmingai atsakė į teksto suvokimo klausimus.

Po savarankiško knygos perskaitymo daugelis mokinių grupinės diskusijos metu atsakė į teksto suvokimo klausimus, atkreipė dėmesį į svarbias siužeto detales, kurias buvo galima pastebėti atidžiai įsižiūrėjus į bežodės knygos vaizdus. Sugretinus du bežodės knygos atvartus (pirmąjį ir paskutinįjį), kurie pateikiami paveiksle nr. 6, daugelis mokinių aktyviau pradėjo diskutuoti, ką juose pastebi ir ką pasikeitusios detalės gali reikšti. Šios diskusijos metu įsitraukė daugiau mokinių bei pateikė įvairias atvartuose matomų detalių interpretacijas, o tai paskatino vaikus išgirsti daugiau nei vieną knygos siužeto ir istorijos suvokimo perspektyvą.

Paveikslas nr. 6

J. Newman ir L. Day bežodės knygos „Found.“ (liet. „Rastas.“) pirmasis ir paskutinis atvartas, paskatinęs mokinių diskusiją

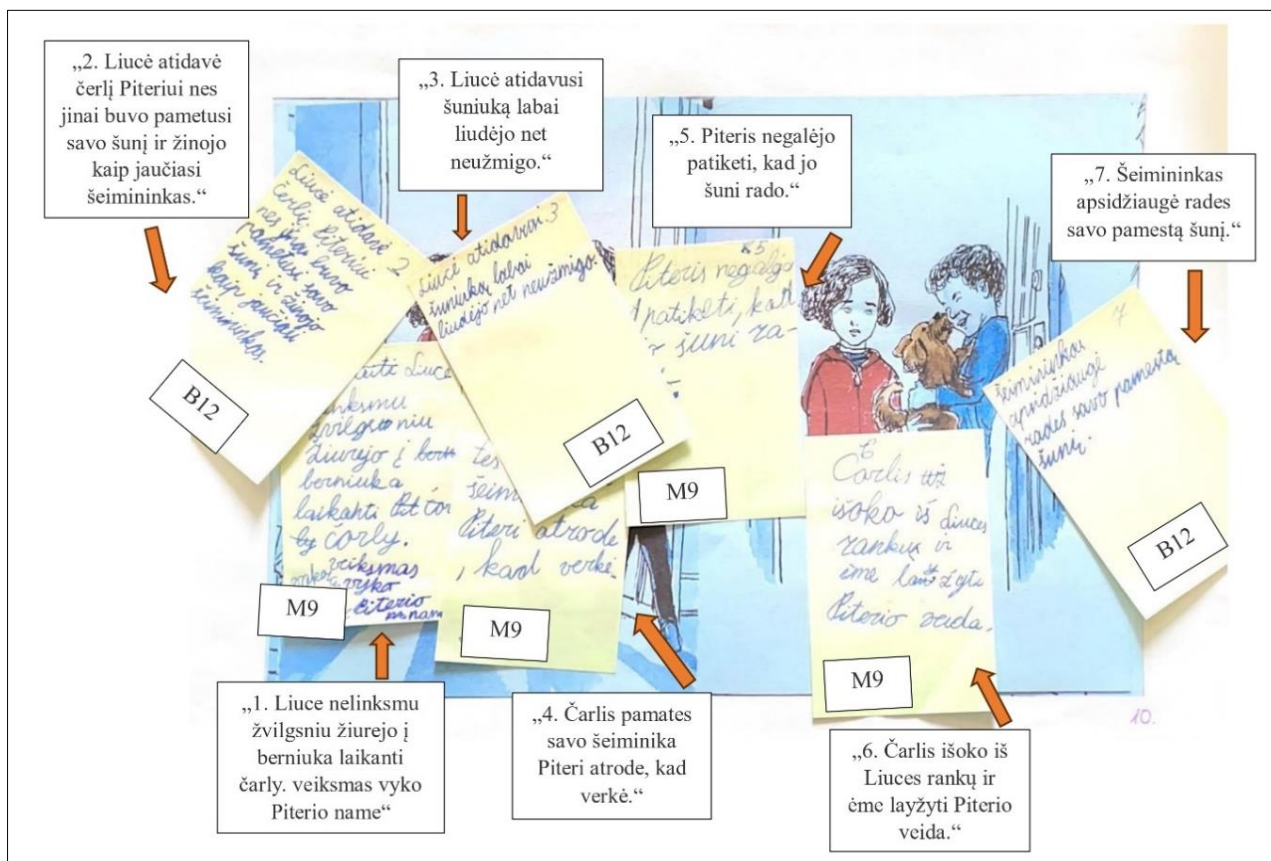

Pasakojimo fragmento kūrimo metu mokiniai dirbo porose, išskyrus M2. Mokiniai porose gavo skirtingos spalvos lapelius ir kiekvienas mokinyss turėjo sugalvoti ir priklijuoti bent 3 lapelius tam tikroje knygos atvarto vietoje, apie kurią rašo. Daugelis mokinių šį užduoties aspektą išpildė, o M2, nors ir dirbo viena, sugalvojo ir priklijavo daugiausiai lapelių (7). Bent 3 lapelių nesukūrė M4 ir B10, M10, M11. Galima pastebėti, kad visi šie mokiniai yra pagrindinio (M4, B10, M10) ar aukštesniojo (M11) pasiekimų lygio. Taip pat šiems mokiniams užduoties atlikimo metu reikėjo individualios pagalbos bei pakartotinio užduoties paaiškinimo. Šios užduoties metu sunkumų nekilo patenkinamo pasiekimų lygio mokiniams. Pastebėta, kad šie mokiniai, ypač B5 ir B6, aktyviai savo porose diskutavo apie pateiktą knygos atvartą, kartu su suolo draugėmis ieškojo kompromisų, kaip jie supranta tam tikras detales. Svarbu atkreipti dėmesį, kad įprasto skaitymo veikloje, grupinio darbo metu šie mokiniai buvo pasyvūs, su grupės nariais nediskutavo pamokos tema.

Nagrinėjant mokinių atliktus darbus, galima pastebėti, kad nors ir ne visi vaikai sukūrė 3 lapelius su istorijos fragmentu, tačiau klijuodami lapelius atkreipė dėmesį į įvairias siužeto detales, kurių nepaminėjo bendros diskusijos metu. Nors kūrinys buvo sunkesnis nei prieš tai nagrinėti, tačiau mokiniai pastebėjo ir aprašė ne tik veikėjų emocijas, veido išraiškas, kūno kalbą, tačiau ir aplinkos detales, kurios buvo svarbios siužeto linijai. Taip pat šios užduoties atlikimo metu išryškėjo mokinių didesnė diskusija poroje apie atvartuose matomas iliustracijų detales. Pavyzdžiui, B5 ir M8 dirbė drauge, viso darbo metu aktyviai diskutavo ir argumentavo savo nuomonę, ar atvarte yra vaizduojamas ruduo, ar žiema, ar pavasaris. Šis procesas parodo, kad trečiosios ugdomosios veiklos metu vaikai ne tik geba skaityti bežodę knygą, tačiau ir interpretuoti bežodžių knygų vaizdų detales ir, remiantis jomis, argumentuoti savo nuomonę. Galima teigti, kad ši užduotis bei kūrinys turėjo teigiamos įtakos mokinių gebėjimams reikalingiems bežodžių knygų skaitymui. Mokinių atliktos užduoties pavyzdys pateikiamas paveiksle nr. 7.

Paveikslas nr. 7

Mokinių sukurti pasakojimo fragmentai bežodės knygos atvartui (mokinių kalba netaisyta)

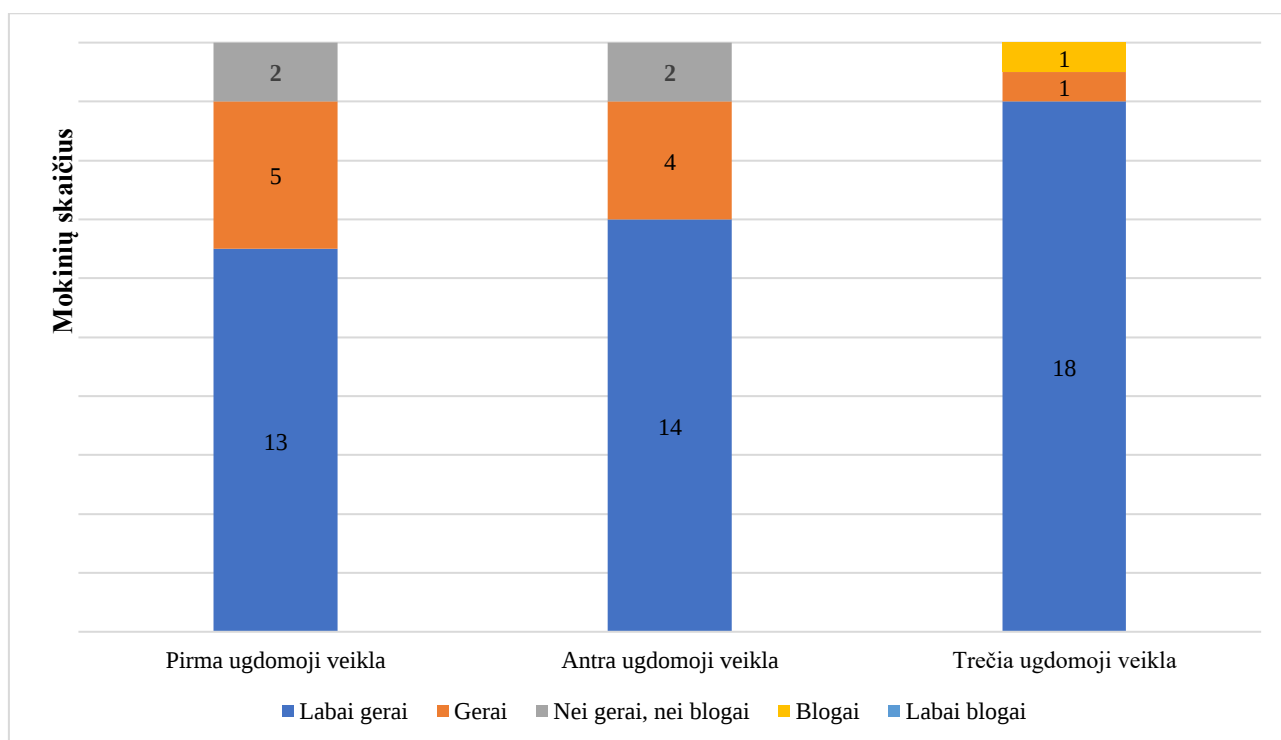
Trečiosios ugdomosios veiklos refleksija. 18 mokinių atsakė, kad jiems pritaikyti skaitymo taisykles sekėsi labai gerai, nes buvo lengva jų pagalba savarankiškai perskaityti kūrinį, buvo smagu kurti lapelius su istorijos fragmentu. M7 įsivertino, kad jai sekėsi gerai, nes „patiko knyga“. B1 įsivertino blogai, nes jam buvo „biški nuobodu“. Stebint vaizdo įrašą buvo galima pastebėti, kad šis mokinys nors ir atliko visas užduotis pagal numatytas gaires ir poroje diskutavo – jis darbą atlikdavo greitai ir neturėdavo ką daryti. Galima daryti prielaidą, kad greitesniems, aktyvesniems, stipresnių gebėjimų mokiniams tokio pobūdžio darbas su bežodėmis knygomis gali būti lengvas ir nekeliantis iššūkių. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad, palyginus su kitomis ugdomosiomis veiklomis, šioje veikloje mokinių įsivertinimas pagerėjo, nes daugiau nei pusė mokinių įsivertino labai gerai. 9 mokiniams šioje veikloje labiausiai patiko rašyti ir kurti bežodei knygai istoriją, kitiems 9 mokiniams patiko bežodė knyga ir jos skaitymas, o 2 mokiniams – dirbti poroje bei pritaikyti savo sukurtas taisykles. 8 mokiniai teigė, kad šioje pamokoje išmoko kurti bežodei knygai istoriją, aprašyti paveikslėlius, 7 mokiniai – dar geriau perskaityti bežodę knygą, 2 mokiniai – atidžiau išsižiūrėti ir peržiūrėti visas paveikslėlio detales, dar 2 mokiniai – pritaikyti taisykles bei „kitų šunims atiduoti savo šeimininkam“. Galima pastebėti, kad šioje veikloje mokiniai ne tik kalba apie atliktas užduotis ir ką jų atlikimo metu išmoko, tačiau ir apie kūrinio pagrindinę mintį, detalių svarbą bežodėje

knygoje. Šie du pastarieji atsakymai parodo, kad mokiniai šių knygų skaitymo metu patobulino savo interpretavimo ir teksto suvokimo gebėjimus, kurie yra aktualūs bežodžių knygų skaitymo metu.

Taigi, ugdomosios veiklos formuotos pagal mokinių turimą patirtį ir gebėjimus. Kiekvienoje veikloje atsižvelgta, kaip mokinius supažindinti su bežodėmis knygomis, išmokyti šį knygų žanrą perskaityti ir juo vaikus sudominti per įvairias veiklas. Visų 3 ugdomųjų veiklų kūrimo ir įgyvendinimo metu buvo atkreipiamas dėmesys į tiriamosios klasės stiprybę kalbos ugdymo pamokose: gebėjimą savo mintis ir pasakojimą pateikti sakytine ir rašytine kalba. Ši mokinių stiprybė buvo integruojama į beveik kiekvieną ugdomųjų veiklų užduotį. Taip pat galime pastebėti, kad kiekvienos ugdomosios veiklos metu tiriamieji įgijo skirtingus gebėjimus svarbius ir reikalingus bežodžių knygų skaitymo metu. Mokinių užpildytos refleksijos taip pat leido pamatyti, kaip mokiniai individualiai įsivertina save ir savo sėkmę, atliekant ugdomųjų veiklų metu paskirtas užduotis (žr. lentelę nr. 7). Stebint lentelėje nr. 7 pateiktą mokinių įsivertinimo pokytį, galime pastebėti, kad refleksijos metu mokinių skaičius, kurie įsivertino, kad jiems sekėsi labai gerai, išliko beveik toks pats. Tik trečiosios ugdomosios veiklos metu 18 iš 20 mokinių įsivertino, kad jiems sekėsi labai gerai. Galima kelti prielaidą, kad šios ugdomosios veiklos metu mokiniai turėjo jau susiformavusius gebėjimus, reikalingus bežodžių knygų skaitymo metu, todėl atlikdami užduotis bei vėliau įsivertindami jautėsi labiau užtikrinti savo atliktu darbu.

Lentelė nr. 7

Mokinių įsivertinimo po ugdomųjų veiklų pokytis

2.3.3. Mokinių gebėjimų ir žinių apie bežodės knygas palyginimas prieš ir po ugdomųjų veiklų

Pirminio ir pakartotinio diagnostinio tyrimo metu kiekvienas dalyvavęs mokinys užpildė klausimyną ir atsakė į kiekvieną klausimą. Pakartotinio diagnostinio klausimyno pildymo laiko vidurkis buvo 21 minutė, kuris yra 15 minučių trumpesnis nei pirminio diagnostinio tyrimo metu. Remiantis šiais rezultatais, galime teigti, kad mokiniai greičiau atliko klausimyną, nes ugdomųjų veiklų metu įgijo reikalingus gebėjimus bežodėms knygoms skaityti ir juos pritaikė. Be to, stebint lentelę nr. 8 galima pastebėti, kad vaikams iškilo mažiau sunkumų pakartotiniame klausimyno pildyme.

Lentelė nr. 8

Mokiniams kilę klausimai klausimyno pildymo metu (mokinių kalba netaisyta)

Klausimo nr.	Mokinys	Klausimai
Pirminio diagnostinio klausimyno metu kilę klausimai		
6	B5, M11	„Man reikia viską užpildyti?“
7	B11	„Kaip rašyti?“
	B10, M1, B7, M9, B4	„Ar reikia rašyti pavadinimą?“
	M8	„Ar galiu sugalvoti vardus?“
	B3	„Nežinau, ką rašyti pagal šitą paveikslėlį.“
Pakartotinio diagnostinio tyrimo klausimyno metu kilę klausimai		
3	B6, B12	„Nelabai suprantu 3 užduoties.“
4	B8	„4 užduoty ar galima nuspalvinti?“
6	M9	„Rašyti sakinius ar žodžius 6 užduoty?“

Pirminio diagnostinio tyrimo metu pagalbos prireikė 10 vaikų, o pakartotinio – tik 4. Pirminio diagnostinio tyrimo metu daugeliui mokinių kilo klausimai apie teksto sudarymo niuansus, pavyzdžiui, ar reikia pavadinimo, sugalvoti veikėjams vardus bei ar visos tuščios teksto vietos turi būti užpildytos. Pakartotinio diagnostinio tyrimo metu pusė klausimų klausimyno pildymo metu kilo siekiant patikslinti užduoties atlikimo gaires. Tačiau yra svarbu atkreipti dėmesį, kad vaikams pirmą kartą iškilo sunkumų pildant 3 klausimą, kuriame reikėjo apibūdinti draugui, kas yra bežodė knyga. Galima daryti prielaidą, kad klausimo formuluotė buvo per sunki, nes mokiniai nesuprato, kad turi parašyti, kas yra bežodė knyga.

Pomėgio skaityti pokytis. Pirmajame klausime mokiniai įvertino savo pomėgį skaityti. Mokiniams paaiškinta, kad pirmasis veidelis reiškia, jog labai mėgsta skaityti, antrasis – mėgsta, trečiasis – nei mėgsta, nei nemėgsta, ketvirtasis – nemėgsta ir penktasis – labai nemėgsta. Mokinių pomėgio skaityti pokytis, remiantis jų pateiktais atsakymais abiejų klausimynų 1 klausime, pateikiamas lentelėje nr. 9

Lentelė nr. 9*Mokinių pomėgio skaityti pokytis*

Mokinys	Pirminio diagnostinio tyrimo rezultatai	Pakartotinio diagnostinio tyrimo rezultatai	Pokytis
B1	Mėgstu	Labai mėgstu	Teigiamas
M1	Mėgstu	Mėgstu	Nėra
M2	Labai mėgstu	Labai mėgstu	Nėra
B3	Labai mėgstu	Labai mėgstu	Nėra
M3	Labai mėgstu	Labai mėgstu	Nėra
B4	Mėgstu	Mėgstu	Nėra
M4	Labai mėgstu	Mėgstu	Neigiamas
B5	Nei mėgstu, nei nemėgstu	Mėgstu	Teigiamas
M5	Mėgstu	Mėgstu	Nėra
B6	Mėgstu	Labai mėgstu	Teigiamas
M7	Labai mėgstu	Labai mėgstu	Nėra
B8	Labai mėgstu	Labai mėgstu	Nėra
M8	Nei mėgstu, nei nemėgstu	Labai mėgstu	Teigiamas
M9	Mėgstu	Labai mėgstu	Teigiamas
B10	Labai mėgstu	Labai mėgstu	Nėra
M10	Mėgstu	Labai mėgstu	Teigiamas
B11	Labai mėgstu	Labai mėgstu	Nėra
M11	Mėgstu	Mėgstu	Nėra
B12	Mėgstu	Labai mėgstu	Teigiamas
M12	Mėgstu	Mėgstu	Nėra

Iš lentelėje matomų rezultatų galima kelti prielaidą, kad požiūrį į skaitymą po ugdomųjų veiklų pakeitė 8 vaikai. 7 iš jų skaitymą įvertino geriau nei pirminiame diagnostiniame tyrime, o viena mokinė skaitymo veiklos nebevertina kaip labai mėgstamos. 12 mokinių nepakeitė požiūrio į skaitymą. Galime kelti prielaidą, jog veiklos su bežodėmis knygomis mokinių požiūrį į skaitymą paveikė teigiamai.

Žinios apie bežodes knygas. Pirminio diagnostinio tyrimo metu tik 4 mokiniai pažymėjo, kad yra girdėję apie bežodes knygas. Pakartotinio diagnostinio tyrimo metu visi klausimyno pildymo metu dalyvavę mokiniai pažymėjo, kad yra girdėję apie šį knygų žanrą.

Mokinių žinios apie bežodes knygas prieš ir po ugdomųjų veiklų yra suskirstytos į kategorijas ir subkategorijas. Šios kategorijos ir subkategorijos sudarytos remiantis mokinių atsakymais pateiktais raštu abiejų klausimynų 3 klausime. Šiame klausime vaikai turėjo parašyti, kaip draugui apibūdintų bežodes knygas. Šiuo klausimu buvo siekiama pamatyti mokinių suvokimą bei žinias apie bežodes knygas. Gauti rezultatai ir duomenys klausimynų metu pateikiami lentelėje nr. 10. Išsami lentelė su visų mokinių atsakymais, pateiktais raštu, pateikiama priede nr. 11.

Lentelė nr. 10

Bežodžių knygų apibūdinimo pokytis prieš ir po ugdomųjų veiklų (mokinių kalba netaisyta)

Kategorija	Pirminio klausimyno rezultatai		Pakartotinio klausimyno rezultatai		Mokinio atsakymo pavyzdys
	Subkategorija	Mokinių skaičius	Subkategorija	Mokinių skaičius	
Apibūdina teisingai	Remiasi savo patirtimi ir nusako esminį žanro požymį – paveikslėlius	2	-	-	„tai knygos kurios neturi žodžių. Jos turi tik paveikslėlius ir emocijas.“
	-	-	Remiasi asmenine patirtimi ir išskiria, kad bežodė knyga yra knygų rūšis	4	„Kad ji beveik be žodė knyga. Ji irgi yra knygų rūšis.“
	-	-	Atkreipia dėmesį, kad bežodė knyga yra bežodė ar beveik bežodė ir nusako skaitymo ypatybes	4	„Bežodė knyga tai yra bežodžių knyga ir ją skaitai sugalvodamas sakinius ysižiūrėjas į paveikslėlius.“
	-	-	Remiasi pagrindiniu knygos požymiu (knyga be/beveik be žodžių)	9	„Tai knyga kuri beveik neturi žodžių.“
Apibūdina iš dalies teisingai	Remiasi pavadinime esančia informacija, bet išsamiau nedetalizuoja	4	-	-	„Apibūdinčiau, kad jos yra bežodžiu.“
	-	-	Neapibūdina žanro, bet nusako skaitymo ypatybes	2	„Reikia išžiūrėti į paveikslėlius, detales stebėti, atkreipti dėmesį į emocijas“
Apibūdina klaidingai	Sieja su vaizdo ar garso įrašu	2	-	-	„Bežodės knygos tai vaizdo įrašas“
	Sieja su knygos formatu	1	-	-	„Kniiga tai įra kur parašita išgalvota arba tikros istorijos.“
	Pripažįsta, kad neturi patirties	2	-	-	„Labai keista knyga bežodė tokios negirdėjau.“
	Spėlioja	4	-	-	„Nes jos gal beraidės.“
	Apibūdina knygos įdomumo faktorių	3	-	-	„Bežodes knygos yra įdomios“
	Atsisako įvardyti	2	Atsisako įvardyti	1	„Reikė ja perkaityti draugui.“

Analizuojant pirminio diagnostinio tyrimo metu parašytus mokinių bežodžių knygų apibūdinimus, galima pastebėti, kad daugelis vaikų remiasi paties žanro pavadinimo šifravimu. Kai kurie mokiniai, remiantis žanro pavadinimu, gali apibūdinti bežodes knygas, nors didelė dauguma jų ir pažymėjo, kad nėra girdėję apie šį knygų žanrą. Tik 2 mokiniai iš 4 pažymėjo, kad yra girdėję apie bežodes knygas, parašė aiškų šių knygų paaiškinimą, susijusį su šiuo žanru ir jo ypatybėmis.

Pakartotinio diagnostinio tyrimo metu bežodės knygos neapibūdino tik M5. Mokinė, kaip ir pirminio diagnostinio tyrimo metu atsakymo nepateikė, parašė panašų atsakymą kaip ir pirmąjį kartą („Draugui reikė apibūdinti“ ir „Reikė ja perkaityti draugui“). Nors abiejų diagnostinių tyrimo metu klausimas mokiniams buvo paaiškintas žodžiu galima teigti, kad mokinė šios užduoties nesuprato, tačiau ir nesikreipė pagalbos dėl detalesnio individualaus klausimo paaiškinimo.

Lyginant mokinių atsakymus prieš ir po ugdomųjų veiklų, galima pamatyti, kad daugelis vadovaujasi apibrėžimu, kuris buvo kartu su mokiniams sukurtas pirmosios ugdomosios veiklos metu. 17 vaikų įvardija, kad bežodė knyga beveik neturi žodžių. B8 ir B5 pateikia net pavyzdžius, kur šie

žodžiai gali būti. B8, remiantis trečioje veikloje perskaitytu kūrinium, pamini, kad žodžiai gali būti parduotuvėje. Šiuo atveju ugdomųjų veiklų metu skaitomame kūrinyje buvo matyti parduotuvės pavadinimas. Taip pat B5 pateikia pavyzdį, kad žodžiai gali būti viršelyje: autorių vardai, pavardės bei knygos pavadinimas. Svarbu atkreipti dėmesį, kad 6 vaikai (B3, M8, M9, B10, M11, B12) sugebėjo įvardinti kaip bežodės knygos yra skaitomos. Galima teigti, kad vaikai parašydami, kas yra bežodė knyga, pasinaudojo ugdomųjų veiklų metu išmoktomis pagrindinėmis šių knygų skaitymo ypatybėmis. Taip pat lyginant atsakymus galima pastebėti, kad M7 ir B6 pateikė bežodžių knygų apibrėžimą vyravusį pirmojo diagnostinio tyrimo metu, tačiau, lyginant jų asmeninę pažangą, pastebima, kad mokiniai išmoko pasakyti pagrindinę šio žanro ypatybę. Kaip minėta anksčiau, vienintelės M5 atsakymas nepakito, nors ugdomųjų veiklų metu ši mokinė gebėjo pasakyti, kas yra bežodės knygos.

Taigi, stebint lentelę nr. 10, galime pastebėti, kad atsakymų kategorijos išliko tokios pačios, tačiau pakito subkategorijos. Po ugdomųjų veiklų daugiau nei pusės mokinių atsakymai pateko į kategoriją, kurioje buvo žymimi teisingi bežodžių knygų apibūdinimai. Šioje kategorijoje pagausėjo subkategorijų, kurios orientuojasi ne tik į pagrindinę bežodžių knygų žanro nusakomą ypatybę, tačiau ir skaitymo ypatumus, įvardinimą, kad tai yra knygų rūšis. Galima teigti, kad mokiniai ugdomųjų veiklų metu susipažino su bežodžių knygų žanru ir jį išmoko apibūdinti.

Užduotys su paveikslėliais. Pirminio diagnostinio tyrimo metu klaidingai paveikslėlių seką sužymėjo tik 3 mokiniai (B5, M3, M5), padarydami nuo 1 iki 4 klaidų. Iš mokinių atsakymų, kas jiems padėjo suprasti teisingą paveikslėlių seką, daugelis vaikų įvardija, kad jiems padėjo paveikslėliai, o kita dalis įvardija šių paveikslėlių detales bei kitus vidinius faktorius.

Pakartotinio diagnostinio tyrimo metu tik 13 mokinių teisingai sužymėjo paveikslėlių seką. Galima daryti prielaidą, kad tam įtakos turėjo parinkta sunkesnė seka nei pirminio diagnostinio tyrimo klausimyno metu. Šioje sekoje reikėjo išsiziūrėti į daugiau detalių nei pirmoje – sekoje buvo daugiau veikėjų, keitėsi veiksmo vieta, veikėjų padėtis ir jų atliekami veiksmai. Svarbu pažymėti, kad daugelis vaikų padarė tą pačią klaidą – supainiojo 4 ir 5 sekos paveikslėlius. Vis dėlto 2 mokiniai (M3 ir B5), kurie neteisingai seką sužymėjo pirmame klausimyne, šį kartą seką sužymėjo teisingai. Taip pat svarbus faktorius, įrodantis, kad mokiniai atidžiau žymėjo seką yra, jog daugiau vaikų plačiau aprašė paveikslėlių detales, kurios padėjo suprasti, jų manymų, teisingą seką. Palyginus su pirmuoju klausimynu, daugiau vaikų šį kartą rėmėsi ne tik paveikslėlio visuma, tačiau ir jo tam tikromis detalėmis. Galima teigti, kad nors kai kurie mokiniai teisingai sekos ir nesužymėjo, daugelis jų išmoko atidžiau tyrinėti paveikslėlius, atkreipti dėmesį į esmines detales bei remiantis jomis argumentuoti savo pasirinkimą.

Mokinių atsakymai, kas jiems padėjo suprasti teisingą paveikslėlių seką pirminio ir pakartotinio diagnostinio tyrimo metu yra suskirstomi į kategorijas bei subkategorijas, kurios

pateikiamos lentelėje nr. 11. Šios kategorijos ir subkategorijos sudarytos remiantis mokinių rašytiniais atsakymais pateiktais 5 klausime. Visų tiriamųjų išsamūs atsakymai yra pateikiami priede nr. 12.

Lentelė nr. 11

Mokinių atsakymai, kas jiems padėjo suprasti teisingą paveikslėlių seką prieš ir po ugdomųjų veiklų (mokinių kalba netaisyta)

Kategorija	Pirminio klausimyno rezultatai		Pakartotinio klausimyno rezultatai		Mokinio atsakymo pavyzdys
	Subkategorija	Mokinių skaičius	Subkategorija	Mokinių skaičius	
Geba atsakyti, kas padėjo suprasti seką	Remiasi paveikslėlių visuma	7	Remiasi paveikslėlių visuma	7	„Man padėjo seką suprasti seką paveikslėliai“
	Remiasi paveikslėlių detalėmis	11	Remiasi paveikslėlių detalėmis	13	„Nes pirmame jie kraunasi daiktus antrame jie išsikrauna daiktus trečiame jie stato pilį ketvirtame jie pastatė pilį, penktame jie pastatę pilį ėjo žaisti su kamuoliu.“
Iš dalies atsako, kas padėjo suprasti seką	Remiasi vidiniais faktoriais	1	-	-	„reikėjo įsiziūrėti ir viskas.“
Neatsako į klausimą	Atsisako įvardyti	1	-	-	„Nes reike šita seka!“

Taigi, remiantis lentelės nr. 11 duomenimis, galima pastebėti, kad po ugdomųjų veiklų visi mokiniai geba argumentuoti, kas jiems padėjo suprasti teisingą seką. Didelė dalis mokinių atsakymų pateko į subkategoriją, kurioje jie remiasi ne tik paveikslėlių visuma, tačiau ir jų detalėmis. Galima teigti, kad ugdomosios veiklos su bežodėmis knygomis turėjo įtakos mokinių interpretavimo gebėjimams ir įgūdžiams atkreipti dėmesį į paveikslėlių detales.

Pirminio diagnostinio klausimyno metu apibūdindami veikėją dauguma mokinių tam panaudojo neišplėstinius sakinius. Šioje dalyje yra svarbu suprasti, kaip mokiniams sekasi interpretuoti ir perskaityti veikėjo paveikslėlį, nes, pagal Serafini (2014) bežodžių knygų skaitytojais turi išmokti bei gebėti tyrinėti ne tik iliustracijos visumą, tačiau ir veikėjų mintis, jausmus bei emocijas. Analizuojant šį mokinių atliktą klausimą, yra atkreipiamas dėmesys, kiek mokinių apibūdino ne tik išorines veikėjo savybes, tačiau ir vidines. Daugiau nei pusė klausimyne dalyvavusių vaikų šį veikėją apibūdino remdamiesi ne tik jo išorinėmis savybėmis, tačiau ir vidinėmis: apibūdino jo charakterio savybes bei kas jis gali būti. Kiti likusieji mokiniai apibūdino tik veikėjo išorines savybes: ką veikėjas yra apsirengęs, kokius veiksmus atlieka ir kaip jis atrodo. Galima pastebėti, kad didelė dauguma klasėje esančių mokinių geba interpretuoti ne tik veikėjo išvaizdą, tačiau ir emocijas, jausmus, veido išraišką.

Mokinių pateikti veikėjo apibūdinimai 6 klausime yra suskirstyti į kategorijas bei subkategorijas. Lentelėje nr. 12 vaizduojama, kaip kito veikėjo apibūdinimas prieš ir po ugdomųjų veiklų. Lentelė, kurioje išsamiai pateikiami mokinių veikėjo apibūdinimai yra pateikiami priede nr. 13.

Lentelė nr. 12

Kaip mokiniai apibūdina veikėją prieš ir po ugdomųjų veiklų (mokinių kalba netaisyta)

Kategorija	Pirminio klausimyno rezultatai		Pakartotinio klausimyno rezultatai		Mokinio atsakymo pavyzdys
	Subkategorija	Mokinių skaičius	Subkategorija	Mokinių skaičius	
Apibūdinamos veikėjo išorinės ir vidinės savybės	Apibūdina išvaizdą ir charakterio savybes	6	Apibūdina išvaizdą ir charakterio savybes	5	„Keistas dėl rūbų“; „Juokingas“; „grakštus dėl pozos“; „Nešioja rūbus“; „geras“; „stovi užsimerkęs“; „drižuotas“; „su kepurę“; „turi lazda“; „turi kaspinėlių“
	Apibūdina išvaizdą, charakterio savybes ir kuo veikėjas gali būti	7	Apibūdina išvaizdą, charakterio savybes ir kuo veikėjas gali būti	9	„Man jis atrodo kaip ponas“; „jis galėtų būti aktoriumi“; „jis atrodo kad grožisi savimi“; „jis labai malonus atrodo“; „jis kaip spektaklio vaidintojas“; „ir atrodo kad jis grožisi savimi“
Apibūdinamos veikėjo tik vidinės savybės	Apibūdinamos veikėjo charakterio savybės	1	Apibūdinamos veikėjo charakterio savybės	1	„šmaikštuolis“; „idomus“; „draugiškas“; „juokingas“; „darantis savo pareigas“
	Apibūdinami veikėjo pomėgiai	1	-	-	„Ponas zebra mėgo išeiti pasivaikšioti ir valgit“
Apibūdinamos veikėjo tik išorinės savybės	Aprašo iliustraciją	5	Aprašo iliustraciją	5	„turi lazda“; „turi skrybelę“; „turi gėlę“; „turi kaspinę“; „turi batus“; „turi kėlnes“

Analizuojant lentelėje nr. 12 pateiktus duomenis, galima pastebėti, kad subkategorijose mokinių skaičius ir jų atsakymai išliko panašūs. Taip pat pakartotinio diagnostinio tyrimo metu vėl didelė dauguma mokinių naudojo neišplėstinius sakinius. Esminis skirtumas tarp šių dviejų diagnostinių klausimynų pastebėtas, kad didesnė dalis mokinių antrąjį kartą interpretavo veikėjo galimą profesiją ar kuo jis gali būti. Galima teigti, kad ugdomųjų veiklų metu atliktos užduotys su bežodėmis knygomis nepaveikė mokinių gebėjimo aprašyti bei apibūdinti veikėjo tik pagal jo iliustraciją.

Pirminio klausimyno metu, 7 klausime visi mokiniai parašė paveikslėliui istorijos pradžią. Du mokiniai B4 ir M9 sukūrė ne tik pradžią, tačiau ir visą istoriją, nes savo darbo pabaigoje parašė žodį „Pabaiga“. Šio klausimo paveikslėlyje buvo vaisiai, todėl beveik visi mokiniai juos savo pasakojime ir įvardijo. Kiti 4 vaikai vaisių savo pasakojimo pradžioje nepaminėjo: rašė apie piratus, kurie galimai buvo vaisiai, ar apie savo sugalvotus paveikslėlyje nefigūruojančius veikėjus. Dauguma vaikų atkreipė dėmesį į paveikslėlyje esančių veikėjų emocijas, kūno kalbą, todėl savo pasakojime ir pavadinime rašė apie vaisių karą, peštynes, jų tarpusavio nesutarimus.

Pakartotinio klausimyno metu 7 klausime pagal paveikslėlį istorijos pradžią sukūrė visi mokiniai. Mokiniai rėmėsi paveikslėlyje matomu vaizdu, detalėmis bei veikėjų judesiais, emocijomis. 5 mokiniai sugalvojo istorijai pavadinimą (B8, B10, B11, M11, M12), 6 mokiniai savo pasakojime veikėjams sugalvojo vardus (M2, B4, B5, M5, M11, M12). Galima teigti, kad sukurdami veikėjų vardus mokiniai galimai pasinaudojo bežodžių knygų skaitymo metu išmokta taisykle, kad veikėjams

galima sukurti savo vardus. Be to, kiekviename vaiko pasakojime vyravo tie patys motyvai: piktas, surūgęs senelis kepė mėsą, o vaikai žaidė kamuoliu. Palyginus atsakymus į šį klausimą su pirmuoju klausimynu, akivaizdu, kad mokiniai įgijo gebėjimą interpretuoti iliustracijas, pastebėti bei atsižvelgti į aplinką, veiksmo vietą ir veikėjų emocijas, veido išraiškas.

Mokinių įsivertinimas. Mokinių įsivertinimo pokytis prieš iš po ugdomųjų veiklų atsakius į klausimynų klausimus pateikiamas lentelėje nr. 13.

Lentelė nr. 13

Mokinių įsivertinimo po užduočių atlikimo pokytis

Mokinys	Pirminio diagnostinio tyrimo rezultatai	Pakartotinio diagnostinio tyrimo rezultatai	Pokytis
B1	Labai gerai	Gera	Neigiamas
M1	Gera	Gera	Nėra
M2	Labai gerai	Labai gerai	Nėra
B3	Labai gerai	Labai gerai	Nėra
M3	Gera	Gera	Nėra
B4	Nei gerai, nei blogai	Labai gerai	Teigiamas
M4	Gera	Nei gerai, nei blogai	Neigiamas
B5	Blogai	Labai gerai	Teigiamas
M5	Gera	Labai gerai	Teigiamas
B6	Labai gerai	Gera	Neigiamas
M7	Gera	Gera	Nėra
B8	Labai gerai	Labai gerai	Nėra
M8	Labai gerai	Labai gerai	Nėra
M9	Labai gerai	Labai gerai	Nėra
B10	Labai gerai	Labai gerai	Nėra
M10	Labai gerai	Labai gerai	Nėra
B11	Labai gerai	Gera	Neigiamas
M11	Gera	Labai gerai	Teigiamas
B12	Labai gerai	Labai gerai	Nėra
M12	Labai gerai	Gera	Neigiamas

Pirminio klausimyno pildymo metu mokiniai, pagal pateiktą veidelių schemą įsivertino savo atliktą darbą su paveikslėliais. 12 mokinių įsivertino, kad jiems sekėsi labai gerai, nes, jų teigimu, pavyko gerai suprasti paveikslėlį, viską gerai parašyti, užduotys buvo lengvos bei smagu jas atlikti, sekėsi susikaupti. 6 vaikai įsivertino, kad jiems sekėsi gerai, nes buvo šiek tiek sunkoka suprasti paveikslėlį, jis buvo neryškus bei pavyko sukurti gerą paveikslėlio „aprašymą“. 1 mokinys įsivertino, kad sekėsi nei gerai, nei blogai, nes 7 klausime paveikslėlis yra keistas. 1 mokinys (B5) įsivertino, kad jam sekėsi blogai, nes, jo manymu, jis neišpildė kai kurių užduočių iki galo, jų nepabaigė. Mokinys teigė, kad „*kaikur perdauk parašiau, o kitur permazai*“. Analizuojant šio mokinio darbą, galima pastebėti, kad mokinys atliko visas užduotis pagal nurodymus, tačiau vis tiek įsivertino neigiamai. Galima kelti prielaidą, kad mokinys yra savikritiškas, nes, pagal E. Eriksono teoriją, šio amžiaus vaikams yra būdinga jaustis, kad jie negeba ką nors tinkamai padaryti (Žukauskienė, 2012, p. 74).

Pakartotinio klausimyno metu 12 mokinių įsivertino, kad jiems sekėsi labai gerai, 7 – gerai, o 1 – nei gerai, nei blogai. Galima pastebėti, kad daugelis vaikų įvardijo, jog jiems nebuvo sunku rašyti, padėjo iliustracijų detalės, jos buvo įdomios. Mokiniai, kurie įsivertino gerai, paminėjo, kad nesuprato (neįvardija ko) ar neparašė daug žodžių (savikritika). Svarbu paminėti, kad lyginant vaikų pokytį nuo pirmojo diagnostinio tyrimo, mokiniai (B1, M4, B6, B11, M12), kurie įsivertino blogiau nei pirmą kartą, padarė akivaizdžią pažangą, kuri buvo matoma ir ugdomųjų veiklų metu, ir pakartotinio diagnostinio tyrimo metu atlikto klausimyno užduotyse. Galima daryti prielaidą, kad mokiniai save įsivertino savikritiškiau, o tam įtakos galėjo turėti ir kiti išoriniai ar vidiniai veiksniai.

Taigi, galima teigti, kad darbas su bežodėmis knygomis pagerino kai kuriuos mokinių gebėjimus: interpretavimą, pastabumą, kritinį mąstymą (argumentavimo gebėjimus). Taip pat svarbu paminėti, kad ne visose užduotyse matomas pokytis. Nors mokiniai ir įgijo gebėjimų interpretuoti visą paveikslėlio visumą 4 ir 7 klausimuose, tačiau 6 klausime, tik veikėjo iliustracijos apibūdinime, mokinių atsakymuose didelio pokyčio nematyti. Analizuojant visų mokinių atliktų užduočių visumą, galima teigti, kad po ugdomųjų veiklų mokiniai įgijo žinių apie bežodes knygas, patobulino savo interpretavimo gebėjimus bei įgijo įgūdžių reikalingų bežodžių knygų skaitymui.

2.3.4. Mokinių kalbinio aktyvumo ir įsitraukimo palyginimas

Tyrime siekta išanalizuoti 2 ugdomųjų veiklų aspektus: mokinių kalbinį aktyvumą ir įsitraukimą. Kalbinis aktyvumas šio tyrimo metu buvo matuojamas pagal mokinių savanoriškų pasisakymų ir atsakytų į mokytojos ar tyrėjos klausimų kiekį. Įsitraukimas į skaitymą, kaip teigia Lysaker ir Alicea (2016), yra sudėtingas procesas, tačiau įsitraukusiu mokiniu galime vadinti tu, kuris negali atsitraukti nuo knygos ar veiklos, susijusius su knygos skaitymu. Remiantis šiuo mokslininkų teigimu, mokinių įsitraukimas matuojamas pagal jų matomą vizualų įsitraukimą veiklų metu.

Mokinių kalbinis aktyvumas. Mokinių įprasto skaitymo veiklos metu pastebėta, kad ne visų vaikų kalbinis aktyvumas buvo vienodas. Svarbu paminėti, kad mokiniai visų pamokų metu dribo 4 grupelėse, kuriose buvo po 6 mokinius. I grupę sudarė B6, B5, M7, M8, B11, M9, II grupę – M1, B1, B8, B7, B2, M2, III grupę – M10, B12, M11, M12, M5, M6, IV grupę – B3, B4, M3, M4, B9, B10. Stebint lentelę nr. 14 ir remiantis protokole žymėtais duomenimis, galima pastebėti, kad šiose veiklose neužfiksuotas 4 mokinių kalbinis aktyvumas. Šių 4 mokinių kalbinis aktyvumas taip pat buvo nepastebimas ir grupinio darbo metu vykusiose diskusijose. Pastebėta, kad šiems 4 mokiniams (M10, M5, B5 ir B6) grupinių diskusijų metu buvo sunku į pokalbį įsitraukti, pasidalinti savo pastebėjimais ir mintimis. Galima svarstyti, kad šiems vaikams sunku dirbti grupelėje, kadangi šiose grupelėse buvo bent 1-3 aukštesniųjų gebėjimų ar greitesnių, aktyvesnių mokinių, kurie dažnai į savo rankas perimdavo visą darbą. Taip pat šie mokiniai, kurių kalbinis aktyvumas pamokoje buvo menkas, yra lėtesni, lėčiau skaito, dėsto mintis, todėl net ir mokytojai juos pakvietus atsakyti, šie

greitai atsakymo nepateikdavo ir pedagogė keliaudavo prie kitų greitesnių vaikų. B5 ir B6 buvo vienoje grupelėje, todėl stebėtų pamokų metu kalbiškai aktyvūs buvo tik tarpusavyje, diskutuodami ir kalbėdami apie dalykus, nesusijusius su pamokos tema. Grupinių diskusijų metu pastebėta, kad IV grupelės mokinių kalbinis aktyvumas buvo vienodas. Šioje grupelėje B3 stengėsi visus klasės draugus įtraukti į darbą.

Lyginant 3 ugdomųjų veiklų metu gautus duomenis, kai buvo naudojamos bežodės knygos, su įprasto skaitymo pamoka galima pastebėti daugelio mokinių kalbinio aktyvumo teigiamą pokytį (žr. lentelę nr. 14). Kalbinio aktyvumo pokytis įvertintas apskaičiavus trijų ugdomųjų veiklų vidurkį ir jį palyginus su įprasto skaitymo stebėtoje pamokoje gautais duomenimis.

Lentelė nr. 14

Mokinių kalbinio aktyvumo analizė įprasto skaitymo ir bežodžių knygų skaitymo veiklose

M o k i n i a i	Įprasto skaitymo pamoka			Pirmoji ugdomoji veikla			Antroji ugdomoji veikla			Trečioji ugdomoji veikla			V i d u r k i s	Pokytis
	✓	✗	Iš viso	✓	✗	Iš viso	✓	✗	Iš viso	✓	✗	Iš viso		
B1	2	1	3	3	7	10	1	2	3	1	4	5	6	Teigiamas
M1	0	3	3	0	6	6	0	1	1	0	1	1	3	Nėra
M2	0	1	1	0	6	6	1	2	3	0	1	1	3	Teigiamas
B3	3	2	5	1	9	10	0	2	2	0	2	2	5	Nėra
M3	0	2	2	0	9	9	1	3	4	0	2	2	5	Teigiamas
B4	0	1	1	0	4	4	0	2	2	0	2	2	3	Teigiamas
M4	0	2	2	0	3	3	0	1	1	0	1	1	2	Nėra
B5	0	0	0	0	8	8	0	1	1	0	2	2	4	Teigiamas
M5	0	0	0	0	6	6	1	3	4	0	2	2	4	Teigiamas
B6	0	0	0	1	6	7	0	2	2	1	2	3	4	Teigiamas
M7	0	1	1	0	3	3	0	1	1	0	1	1	2	Teigiamas
B8	2	2	4	0	5	5	0	3	3	0	1	1	3	Neigiamas
M8	3	6	9	0	8	8	1	5	6	1	5	6	7	Neigiamas
M9	3	8	11	1	5	6	2	2	4	1	1	2	4	Neigiamas
B10	0	2	2	0	3	3	0	1	1	0	2	2	2	Nėra
M10	0	0	0	0	4	4	0	1	1	0	2	2	2	Teigiamas
B11	3	5	8	0	9	9	0	2	2	0	4	4	5	Neigiamas
M11	1	2	3	0	5	5	0	3	3	1	2	3	4	Teigiamas
B12	0	1	1	0	5	5	0	3	3	0	2	2	3	Teigiamas
M12	1	3	4	0	6	6	0	2	2	0	1	1	3	Neigiamas
✓ - mokinių užduodami klausimai, savanoriški pasisakymai. ✗ - mokinių atsakymai į pedagogės/tyrėjos užduotus klausimus.														

Galime pastebėti, kad 11 mokinių veiklos su bežodėmis knygomis turėjo teigiamą poveikį jų kalbiniam aktyvumui, 4 mokiniams neturėjo jokio poveikio, o dar 5 turėjo neigiamą poveikį. Ugdomųjų veiklų metu šių 5 mokinių kalbinis aktyvumas buvo mažesnis nei įprasto skaitymo pamokoje. Šių mokinių gebėjimai (B8, M8, M9, B11, M12) yra pagrindinio ir aukštesniojo lygio.

Taip pat galima pastebėti, kad šie mokiniai įprasto skaitymo veikloje buvo vieni iš kalbiškai aktyviausių. Galima teigti, kad bežodžių knygų skaitymo veiklų metu šių mokinių aktyvumas sumažėjo, tačiau pagerėjo tų mokinių, kurie yra lėtesni ar jų pasiekimai yra patenkinamo lygio.

Pirmosios veiklos tyrimo metu išryškėjo, kad kalbiškai aktyviau dalyvavo buvę mažiau aktyvūs mokiniai įprasto skaitymo veiklos metu (B5, M5, B6, M11). Šie mokiniai įprasto skaitymo metu nesidalijo savanoriškais pasisakymais ir neatsakė į jokių mokytojos keliamus klausimus. Pirmojoje veikloje šie mokiniai taip pat nesidalijo savanoriškais pasisakymais (išskyrus B6), tačiau aktyviau atsakė į tyrėjos užduotus klausimus, dažniau kėlė rankas nei įprasto skaitymo veikloje. Antrosios ir trečiosios ugdomosios veiklos metu matomas mažesnis mokinių kalbinis aktyvumas, padidėjo mokinių skaičius, kurie nesidalijo savanoriškais pasisakymais. Tačiau galime pastebėti, kad visi mokiniai atsakė į užduotus tyrėjos klausimus. Šio kalbinio aktyvumo sumažėjimui įtakos turėjo dviejų paskutiniųjų veiklų pobūdis: mokiniai daugiau laiko dirbo kartu poroje, mažiau buvo vykdomos bendros mokinių ir tyrėjos diskusijos. Be to, analizuojant šios veiklos vaizdo įrašą, galima pastebėti, kad visi mokiniai poroje aktyviai diskutavo skaitydami bežodę knygą, kurdami skaitymo taisykles bei pasakojimo fragmentą, priešingai nei įprasto skaitymo veikloje, kurioje daugelis mokinių grupelėse neturėjo galimybės pasisakyti.

Galime pastebėti, kad didžiausias kalbinis aktyvumas pastebimas pirmojoje ugdomojoje veikloje. Galime kelti prielaidą, kad vaikams bežodė knyga buvo naujas konceptas, todėl ir jų susidomėjimas buvo didesnis. Svarbu atkreipti dėmesį, kad kalbinis aktyvumas išlieka ir kitų ugdomųjų veiklų metu, tačiau jis labiausiai pastebimas porose, savarankiškų užduočių atlikimo metu. Didesniu kalbiniu aktyvumu pasižymi ir tie mokiniai, kurių aktyvumas įprasto skaitymo veikloje buvo menkas. Ryškus pokytis kalbinio aktyvumo atžvilgiu pastebimas tarp B6 ir B5 mokinių, kurių pasiekimai ir gebėjimai yra patenkinamo lygio. Taip pat kalbinio aktyvumo pokyčiui įtakos turėjo ir skiriamas pakankamas laikas mokiniams pasisakyti ir juos išklausti. Įprasto skaitymo metu pastebėta, kad galimai dėl laiko stokos, mokytoja dažnai neišlaukdavo patenkinamo pasiekimų lygio ar lėtesnių mokinių atsakymų.

Taigi, galima pastebėti, kad bežodės knygos turėjo teigiamos įtakos mokinių kalbiniam aktyvumui trijų veiklų metu, ypač lėtesniems, nedrąsiems bei patenkinamo pasiekimų lygio mokiniams (B4, B5, M5, B5, B12).

Mokinių įsitraukimas. Įprasto skaitymo metu pastebėta, kad mokinių įsitraukimas labai svyravo. Pirmosios pamokos pusėje mokiniai klausėsi garso įrašo ir stebėjo vaizdo įrašą apie H. K. Anderseną, kurių metu vaikai vizualiai atrodė susidomėję, tarpusavyje nediskutavo apie tai, kas nesusiję su pamokos tema ir vėliau atsakė teisingai į daugelį klausimų, remiantis pateiktą vaizdinių ir garsinių priemonių medžiaga. Galima teigti, kad mokiniams dėmesį padeda išlaikyti garsinė ir vizuali medžiaga. Taip pat garsaus pasakos ištraukos skaitymo metu beveik visi mokiniai atidžiai sekė

tekstą, žinojo, kada yra eilė jų skaityti. Vis dėlto, kai antrą kartą vaikams reikėjo skaityti ištraukos tekstą, vienintelis B5 praleido savo eilę, nes neskė teksto. Antrosios pamokos metu vaikai dirbo grupelėse. Šio darbo metu pastebėta, kad savo grupelėse į veiklas nebuvo įsitraukę arba labai pasyviai įsitraukę I grupelėje B6 ir B5, II grupelėje B2, III grupelėje M5 ir B12. Vienintelėje IV grupelėje mokiniai buvo vienodai įsitraukę į veiklą, nes buvo pasiskirstę tam tikrais darbais, stengėsi išklausti visų grupės narių pasisakymus, juo užrašyti išdalintuose mokytojos popieriaus lapuose. Vaikų įsitraukimo mažėjimas pastebėtas po šios užduoties, kai kiekvienai grupei reikėjo pasidalinti savo atsakymais. Kol viena grupelė garsiai pateikė atsakymus, kitų grupelių nariai pradėdavo tarpusavyje diskutuoti ne pamokos tema, užsiimti pašaliniais darbais. Po atsakymų pasidalijimų, mokiniai kartu su mokytoja pagal paveikslėlius ir pateiktus žodžių junginius kūrė aprašymą remiantis perskaitytų kūrinio. Pastebėta, kad šioje dalyje daugelis mokinių kėlė ranką, kad galėtų pasisakyti, tačiau, galimai dėl laiko stokos, mokytoja kviesdavo atsakyti tik aukštesniųjų gebėjimų ar greitesnius mokinius. Šios užduoties individualaus atlikimo metu pastebėta, kad visi mokiniai vizualiai buvo į šią užduotį įsitraukę ir bent pusę jos atliko per tam skirtą laiką. Galima teigti, kad vaikams į šią užduotį padėjo įsitraukti prieš jos individualų atlikimą įgyvendinta diskusija, žodinis užduoties atlikimas. Galiausiai, mokinių didesnis įsitraukimas į pamokos veiklas sugrįžo, kai buvo įgyvendinamas pamokos apibendrinimas ir įsivertinimas pateikties bei žaidimo pagalba. Remiantis mokinių įsitraukimo analize šių dviejų pamokų metu, galima teigti, kad mokinius labiausiai į veiklas įtraukė vaizdinė, garsinė ir interaktyvi medžiaga.

Pirmosios ugdomosios veiklos tyrimo metu buvo pastebėta, kad labiau į pamoką buvo įsitraukę mokiniai, kuriems įprasto skaitymo veiklose sekėsi prasčiau. Pavyzdžiui, B5 ir B6, kurie viso įprasto skaitymo metu buvo neįsitraukę ir užsiėmę pašaliniais darbais, pirmosios veiklos metu dažniau kėlė ranką, tarpusavyje su kitais bendraklasiais diskutavo pamokos tema bei vizualiai atrodė labiau įsitraukę į veiklas. Be to, pastebėta, kad ir kiti mokiniai taip pat arba šiek tiek aktyviau įsitraukė į veiklą: atidžiai klausė, dažnai kėlė rankas, vartė bežodės knygas, jas tyrinėjo, sekė užduočių gaires. Antrojoje ir trečiojoje ugdomojoje veikloje pastebimas pokytis – aukštesniojo pasiekimų lygio mokiniams sekėsi sunkiau sukoncentruoti dėmesį į pagrindines veiklas. Galima daryti prielaidą, kad aukštesniųjų gebėjimų mokiniams darbas su bežodėmis knygomis yra jų taip pat neįtraukiantis, kaip patenkinamo ar pagrindinio pasiekimų lygio mokinius. Aukštesniojo pasiekimų lygio ar greitesni mokiniai greitai ir pagal nurodymus atlikdavo užduotis, tačiau jas pabaigus užsiimdavo pašaliniais darbais. Pavyzdžiui, vaizdo įrašų metu matyti, kad B1, B3, M7, M11 ir M12 atlikę paskirtas užduotis dažnai kalbėdavo su kitais bendraklasiais ar užsiimdavo pašaline veikla: piešdavo savo sąsiuvinuose, žaisdavo su rašymo priemonėmis.

Be to, svarbu atkreipti dėmesį, kad ugdomųjų veiklų metu buvo pakeistos mokinių sėdėjimo vietos. Pirminio stebėjimo metu atkreiptas dėmesys, kad aukštesniojo lygio mokiniai dažniausiai sėdi

kartu. Šios mokinių poros buvo išskirtos ir paskirtos dirbti su pagrindinio ir patenkinamo lygio mokiniams. Pastebėta, kad šis porų pakeitimas turėjo teigiamos įtakos – mokiniai daugiau tarpusavyje diskutavo apie bežodžių knygų turinį, pasiskirstė darbais, todėl visų gebėjimų mokiniai buvo vienodai įsitraukę į ugdomąsias veiklas.

Taigi, galime teigti, kad bežodės knygos didesnė įtaką mokinių įsitraukimui į atliekamas veiklas turėjo patenkinamo pasiekimų lygio ir lėtesniems, nedrąsiems mokiniams. Ugdomųjų veiklų metu galima pastebėti, kad užduotys su bežodėmis knygomis kiekvienos veiklos metu mažino aukštesniųjų gebėjimų mokinių įsitraukimą.

2.4. Empirinės dalies apibendrinimas

Apibendrinant tyrimo metu gautus duomenis, galima pastebėti, kad bežodžių knygų panaudojimas 3 klasėje kalbos ugdymo pamokose yra aktualus. Tyrimo metu gauti rezultatai parodė, kad bežodės knygos turi teigiamos įtakos mokinių gebėjimams, aktualiems kalbos ugdymo pamokose bei vaikų kalbiniam aktyvumui, įsitraukimui.

Veiklos tyrimo metu formuotos ugdomosios veiklos su bežodėmis knygomis pagal mokinių turimus gebėjimus, stiprybes bei žinias padėjo tiriamuosius su šiuo knygų žanru supažindinti, o taip pat ir kai kuriuos mokinius labiau įtraukti į veiklas, paskatinti jų kalbinį aktyvumą šių veiklų metu. Galime teigti, kad tyrimo metu išsiaiškinti tiriamosios klasės mokinių gebėjimai, patirtis ir žinios apie šį knygų žanrą parodė, jog reikia atsižvelgti į klasėje esančių vaikų gebėjimus ir žinias, siekiant tinkamai ir efektyviai panaudoti bežodės knygas. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad tyrimo metu gauti rezultatai rodo, jog bežodžių knygų panaudojimas gali turėti įtakos 3 klasės mokinių gebėjimams šį knygų žanrą skaityti. Jau pirmosios ugdomosios veiklos metu išryškėjo, kad mokiniai tik susipažinę ir patyrinę bežodę knygą, įgijo pirminį suvokimą apie šių knygų skaitymo ypatumus, antrosios ugdomosios veiklos metu mokiniai jau galėjo įvardinti šiuos ypatumus, o trečiosios – šiuos skaitymo ypatumus praktiškai išbandyti ir pritaikyti atliekant įvairias užduotis žodžiu ir raštu. Be to, iš tyrimo rezultatų galima pastebėti, kad veiklos su bežodėmis knygomis turėjo teigiamos įtakos mokinių žinioms apie šį knygų žanrą bei gebėjimams, reikalingiems bežodžių knygų skaitymo metu. Veiklos su bežodėmis knygomis ne tik teigiamai paveikė mokinių požiūrį į skaitymą, tačiau ir supažindino išsamiau su šiuo knygų žanru, todėl mokiniai antrą kartą rašydami, kas yra bežodė knyga, įvardijo ir jos skaitymo ypatumus. Lyginant vaikų atsakymus prieš ir po ugdomųjų veiklų, galima pastebėti, kad bežodės knygos teigiamai paveikė mokinių gebėjimą interpretuoti vaizdus – mokiniai įgijo gebėjimą atkreipti dėmesį ne tik į paveikslėlių visumą, tačiau ir į detales bei remiantis jomis argumentuoti savo nuomonę. Vis dėlto reikia atkreipti dėmesį į tyrimo silpnybes. Nors tyrimo rezultatai rodo, kad veiklose su bežodėmis knygomis visi mokiniai buvo kalbiškai aktyvūs bei įsitraukę, kai kurių mokinių šie 2 veiklų metu stebėti aspektai (kalbinis aktyvumas ir įsitraukimas) sumažėjo. Viso tyrimo metu galima pastebėti, kad aktyvesni, greitesni bei aukštesniojo pasiekimų

lygio mokiniai susidūrė su tam tikrais vizualaus teksto suvokimo iššūkiais, o užduotys kartais šiems tiriamiesiems pasirodė lengvos ar nuobodžios. Kیلę iššūkiai ir sunkumai turėjo neigiamos įtakos šių mokinių kalbiniam aktyvumui bei įsitraukimui veiklose su bežodėmis knygomis. Galima kelti prielaidą, kad nors šios veiklos ir paveikė teigiamai visų mokinių tam tikrus gebėjimus, mažas veiklų diferencijavimas neigiamai paveikė aukštesnių gebėjimų, greitesnių mokinių kalbinį aktyvumą ir įsitraukimą. Tačiau yra svarbu atkreipti dėmesį, kad šie mokiniai aktyviausi buvo įprasto skaitymo pamokoje, o lėtesni, žemesnių pasiekimų mokiniai – pasyvūs. Ugdomųjų veiklų metu su bežodėmis knygoms išryškėjo pagrindinis skirtumas – lėtesni, nedrąsesni ir žemesnių gebėjimų mokiniai buvo aktyvesni ir labiau įsitraukę į veiklą bei turėjo galimybę dažniau pasisakyti. Galima teigti, kad šį kartą šios veiklos suteikė didesnės naudos žemesniojo pasiekimų lygio mokiniams, kaip ir teigė pati šios klasės pedagogė interviu metu, prieš atliekant ugdomąsias veiklas.

Taigi, galime teigti, kad susipažinimas su tiriamosios klasės mokinių turimais gebėjimais ir patirtimi leido efektyviai formuoti veiklas su bežodėmis knygomis ir šį knygų žanrą tinkamai panaudoti. Taip pat užduotys su bežodėmis knygomis patobulino 3 klasės mokinių žinias apie šį knygų žanrą, gebėjimą skaityti šias knygas bei interpretuoti vaizdus, tačiau mažas užduočių diferencijavimas kai kurių tiriamųjų kalbinį aktyvumą ir įsitraukimą paveikė neigiamai.

Diskusija

Vertinant atlikto tyrimo rezultatus būtina atsižvelgti į tyrimo privalumus ir ribotumus.

Privalumai: išnagrinėti mokslo šaltiniai bei diagnostinio tyrimo metu surinkti duomenys leido tinkamai išanalizuoti mokinių turimus gebėjimus, žinias, pagal tai formuoti ugdomąsias veiklas. Taip pat panašaus pobūdžio tyrimų apie bežodės knygas ir jų panaudojimą su pradinio klasių mokiniais Lietuvoje nėra gausu, todėl šio tyrimo rezultatai gali atkreipti dėmesį į šios tyrimo temos aktualumą Lietuvos pradinio ugdymo pakopoje.

Ribotumai: svarbu atkreipti dėmesį, kad tyrimas buvo atliktas tik su viena klase ir viename Lietuvos mieste. Platesnis tiriamųjų laukas parodytų didesnes bežodžių knygų panaudojimo galimybes kalbos ugdyme Lietuvos kontekste. Taip pat galima pastebėti, kad bežodžių knygų panaudojimo veiklos buvo mažai diferencijuotos, todėl tyrimo rezultatuose išryškėjo didesnis teigiamas poveikis tik patenkinamo pasiekimų lygio mokiniams. Veiklas diferencijavus pagal mokinių gebėjimus, bežodžių knygų poveikis, tikėtina, atsispindėtų ir tarp aukštesniųjų pasiekimų lygio mokinių.

Šio tyrimo metu išaiškėjo, kad bežodės knygos gali įtraukti įvairių gebėjimų mokinius į skaitymo veiklą, šiuo atveju žemesnių pasiekimų, lėtesnius ir nedrąsesnius mokinius. Šis tyrimo metu gautas rezultatas atitiko ir kitų mokslininkų (Ciecierski et al., 2017; Giorgis & Johnson, 2022; Honaker & Miller, 2023; Lestari, 2018; Louie & Sierschynski, 2015) pastebėjimą, kad šios knygos gali padėti įsitraukti įvairių gebėjimų mokiniams į veiklas, neatsižvelgiant į jų gebėjimus ar kultūrinį kontekstą. Šį pastebėjimą buvo galima išgirsti ir interviu metu iš tiriamosios klasės pedagogės, todėl galime teigti, kad šių knygų naudojimas, kalbant apie įvairių gebėjimų mokinius, yra svarbus ir aktualus pradinio ugdyme. Be to, tyrimo metu išryškėjo mokinių gebėjimas kritiškai vertinti matomus vaizdus, juos interpretuoti ir apie skirtingas interpretacijas diskutuoti su kitais bendraklasiais. Cook ir Maine (2019), Honaker ir Miller, (2023), Lasley ir Haas (2017) savo darbuose diskutuodami apie bežodžių knygų naudą taip pat pastebi, kad šios knygos naudojamos su mokiniais skatina aktyvias diskusijas bei ugdo vieną iš svarbiausių XXI amžiaus gebėjimų – kritinį mąstymą. Taip pat yra svarbu paminėti, kad tyrimo metu gauti rezultatai parodė, jog vaikų įsitraukimui įtakos turėjo bežodžių knygų skaitymo ypatybės. Tai atitinka Serafini (2014) tyrimų rezultatus, kad vaikai skaitydami šį knygų žanrą, tampa knygos bendra autoriai, todėl ir jų įsitraukimas didėja. Pantaleo (2024) atlikto tyrimo metu taip pat pastebėjo, kad bežodžių knygų skaitymo metu prasmės kūrėjais tapo ne tik knygos iliustratoriai, tačiau ir patys vaikai. Be to, tyrimo metu gauti rezultatai patvirtino mokslininkų (Batič, 2021; Ciecierski et al., 2017; Honaker & Miller, 2023) teigimą, jog skaitant bežodės knygas yra svarbus mokytojo vaidmuo (šio tyrimo atveju – tyrėjos). Tyrėjos moderatoriaus vaidmuo bežodžių knygų skaitymo metu padėjo mokiniams geriau suvokti skaitomus kūrinius, atkreipti dėmesį į bežodžių knygų iliustracijas bei jose esančias detales. Kaip pastebi Pantaleo (2024)

savo atliktame tyrime, moderatoriaus vaidmuo bežodžių knygų skaitymo metu ir kausimų uždavimas mokiniams skatina vaikus giliau samprotauti, pateikti savo idėjas apie skaitomą kūrinį.

Taigi, galime teigti, kad šio tyrimo metu pastebėtos tendencijos ir gauti rezultatai glaudžiai siejasi ir su kitų mokslininkų padarytomis išvadomis apie bežodžių knygų naudojimą su pradinių klasių mokiniais per pastarąjį dešimtmetį. Atlikta literatūros analizė ir empirinis tyrimas parodo, kaip bežodės knygas galima panaudoti 3 klasėje kalbos ugdymo pamokose ir išryškina šių knygų naudojimo aktualumą su pradinių klasių mokiniais.

Analizuojant mokslinę literatūrą buvo galima pastebėti, kad tyrimų apie bežodės knygas ir jų panaudojimą pradiniam ugdyme Lietuvoje nėra gausu. Atsižvelgiant į analizuotą literatūrą, šio atlikto tyrimo apie bežodžių knygų panaudojimą kalbos ugdymo pamokose 3 klasėje ribotumus, privalumus bei rezultatus ateities tyrimams aktualu:

1. ištirti bežodžių knygų panaudojimo poveikį aukštesniojo pasiekimų lygio mokinių gebėjimams 3-4 klasėse,
2. ištirti bežodžių knygų panaudojimo poveikį konkrečiam mokinių gebėjimui, kuris yra aktualus kalbos ugdymo pamokose,
3. tyrimą atlikti su didesne tiriamųjų grupe iš skirtingų Lietuvos mokyklų (didmiesčių, miestų, miestelių, kaimo vietovių), siekiant tikslesnių ir konkretesnių tyrimo rezultatų,
4. ištirti bežodžių knygų panaudojimą ilgalaikėje perspektyvoje su 3-4 klasės mokiniais atliekant longitudinalinį tyrimą,
5. sukurti strategijas bei metodus, kaip pradinių klasių mokytojai bežodės knygas gali efektyviai panaudoti su vyresniais pradinių klasių mokiniais,
6. ištirti, kaip bežodės knygos naudojamos ugdymo(si) procese gali paveikti mokinių skaitymo motyvaciją,
7. ištirti, kaip bežodės knygos gali būti naudojamos integruoto ugdymo kontekste.

Išvados

1. Literatūros analizė rodo, kad bežodžių knygų samprata yra apibrėžiama kaip knygos siužeto bei istorijos pasakojimas vaizdais. Šis knygų žanras yra skirstomas dar į dvi kategorijas: bežodės knygas ir beveik bežodės knygas. Šių knygų skaitymo ypatybės – sustiprintas skaitytojo vaidmuo, ankstesnių skaitymo žinių ir patirties naudojimas, gebėjimas interpretuoti vaizdus, žodinio ir vaizdinio pasakojimo derinimas. Remiantis šiomis ypatybėmis, bežodės knygos turi teigiamos reikšmės ugdymo turinio integracijoje, kritinio mąstymo, vaizduotės, charakterio ir emocinio raštingumo, skaitytojo ugdyme.
2. Analizuojant bežodžių knygų naudojimą pradinį klasių mokinių kalbos ugdyme atskleista, kad bežodėms knygoms Bendrojoje ugdymo programoje (ŠMSM, 2022) nėra skiriama daug dėmesio. Tačiau literatūros analizė rodo, kad šios knygos gali būti naudojamos įvairiose kalbos ugdymo srityse: tarpkultūriškumo, skaitymo įgūdžių, sakytinės ir rašytinės kalbos, teksto suvokimo įgūdžių ugdyme, žodyno plėtroje, įsitraukimo ir aktyvumo skatinime. Taip pat daugelis išskirtų bežodžių knygų naudojimo būdų ir metodų orientuojasi ne tik į mokinių gebėjimą stebėti, analizuoti bei interpretuoti bežodėje knygoje esančius vaizdus, bet ir į mokytojo pasiruošimą ir gebėjimą šias knygas tinkamai panaudoti su mokiniais.
3. Atliktas empirinis tyrimas atskleidė, kad:
  - 3 klasės mokiniai neturi tiesioginės patirties su bežodėmis knygomis, jų nenaudoja kalbos ugdymo pamokose, tačiau klasės mokytoja išvelgia šių knygų naudą šiems mokiniams,
  - ugdomosios veiklos, pagrįstos bežodžių knygų skaitymu, parodė, kad 3 klasės mokiniai geba skaityti bežodės knygas ir taikyti reikalingus gebėjimus jų skaitymo metu,
  - po ugdomųjų veiklų mokiniai įgijo gebėjimų reikalingų bežodžių knygų skaitymui bei žinių apie šį knygų žanrą,
  - įprasto skaitymo veikla ir sukurtos ugdomosios veiklos išryškino, kad bežodės knygos skatina daugelio mokinių kalbinį aktyvumą ir įtraukia į skaitymo procesą žemesnių gebėjimų, lėtesnius ir nedrąsesnius mokinius.

Šaltiniai

- Arif, M. M. & Hashim, F. (2008). Reading from the Wordless: A Case Study on the Use of Wordless Picture Books. *English Language teaching*, 1(1), 121-126. <http://dx.doi.org/10.5539/elt.v1n1p121>
- Augustienė, A. & Pocienė, T. (2016). Priešmokyklinio amžiaus vaikų žodyno turtinimo, taikant skaitmeninius mokymosi objektus, galimybės. *Holistinis mokymasis*, 2, 43-58. <http://www.lituanistika.lt/content/71356>
- Batič, J. (2021). Reading Picture Books in Preschool and Lower Grades of Primary School. *C. E. P. S. Journal*, 11(1), 9-26. <https://doi.org/10.26529/cepsj.554>
- Blackstock-Bernstein, A., Woodbridge, A. & Bailey, A. (2022). Comparing Elementary Students' Explanatory Language across Oral and Written Modes. *The Elementary School Journal*, 122(3), 315-340. <https://doi.org/10.1086/718077>
- Bosman, E., Jooste, C. & Kriel, N. (2021). *An unexpected adventure*.
- Brazauskienė, E. (2010). Pradinio skaitymo gebėjimu ugdymas. *Žvirblių takas*, 5, 26-28. <http://www.lituanistika.lt/content/27717>
- Chaparro-Moreno, L. J., Reali, F. & Maldonado-Carreño, C. (2017). Wordless picture books boost preschoolers' language production during shared reading. *Early Childhood Research Quarterly*, 40(3), 52-62. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2017.03.001>
- Ching-Han, Y., Jui-Ching, C. & Mei-Ju, C. (2016). Empowering Children's Creativity with the Instructions of Wordless Picture Books. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 4(7), 1-16. <http://www.idpublications.org/ejrres-vol-4-no-7-2016/>
- Ciecierski, L., Nageldinger, J., Bintz, W. P. & Sara, D. (2017). New Perspectives on Picture Books. *Athens Journal of Education*, 4(2), 123-136. <http://dx.doi.org/10.30958/aje.4-2-2>
- Cook, V. & Maine, F. (2019). Dialogic Teaching: Using Wordless texts to develop children's cultural literacy learning. *Impact: Journal of the Chartered College of Teaching*. https://my.chartered.college/impact_article/dialogic-teaching-using-wordless-texts-to-develop-childrens-cultural-literacy-learning/
- Crawford, P. A. & Hade, D. D. (2000). Inside the Picture, Outside the Frame: Semiotics and the Reading of Wordless Picture Books. *Journal of Research in Children Education*, 15(1), 66-80. <https://doi.org/10.1080/02568540009594776>
- DIALLS, (n. d., lapkritis). APIE DIALLS PROJEKTĄ. <https://dialls2020.eu/lt/apie-dialls-projekta/>
- Dobrovolskienė, I. & Plentaitė, V. (2005) III-IV klasių mokinių rašytinės kalbos žodynas. *Pedagogika*, 16, 112-117. <http://www.lituanistika.lt/content/8226>

- Ellmann, M. M., Costandius, E., Alexander, N., de Villiers, G., Haese, A. (2022). The importance of context-relative knowledge for illustrating wordless picture books. *Image & Text*, (36), 1-22. <https://dx.doi.org/10.17159/2617-3255/2022/n36a10>
- Giorgis, C. & Johnson, N. J. (2022). “It’s a radical decision not to use words”: Partnering with wordless picture books to enhance reading and writing. *Middle School Journal*, 53(4), 13-19. <https://doi.org/10.1080/00940771.2022.2095603>
- Girdzijauskienė, R., Norvilienė, A., Šmitienė, G. & Rupšienė, L. (2022). Mokinių įsitraukimo į mokymąsi naudojant skaitmenines priemones stiprinimas. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 49, 115-130. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.2022.49.8>
- Grolig, L., Cohrdes, C., Tiffin-Richards, S. P. & Schroeder, S. (2020). Narrative dialogic reading with wordless picture books: A cluster-randomized intervention study. *Early Childhood Research Quarterly*, 51, 191-203. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2019.11.002>
- Gustainienė, M. (2014). Skaitymo įgūdžių reikšmė šiuolaikinei visuomenei. *Gimtas žodis*, 8, 20-24. <http://www.lituanistika.lt/content/58891>
- Hoel, T. (2015). Young Readers’ Narratives Based on a Picture Book: Model Readers and Empirical Readers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23(5), 673-689. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2015.1016808>
- Honaker, J. D. & Miller, R. T. (2023). Wordless but not silent: Unlocking the power of wordless picture books. *TESOL Journal*, 15(1) 1-16. <https://doi.org/10.1002/tesj.721>
- Horváthová, I. (2021). Methodology of “Reading” Wordless Picture Books at Lower Secondary School. *EDULEARN21*, 7274-7279. <https://doi.org/10.21125/edulearn.2021.1466>
- Hu, R., Liu, X. & Zheng, X. (2018). Examining meaning making from reading wordless picture books in Chinese and English by three bilingual children. *Journal of Early Childhood Literacy*, 18(2), 214-238. <https://doi.org/10.1177/1468798416643357>
- Jakavonytė, D. & Kiliuvienė, D. (2008). Perskaitytų knygų aptarimas – vienas iš pradinių klasių mokinių komunikavimo kompetencijos ugdymo būdų. *Žmogus ir žodis*, 1, 138-144. <http://www.lituanistika.lt/content/17127>
- Korsakaitė, I. (2002). Paveikslėlių knyga: žanro samprata ir ypatybės. *Acta Academiae Artium Vilnesis*, 27, 233-250. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367161714466/>
- Kuriyan, P. (2018). *Bow Meow Wow*. Pratham books.
- Kyzikaitė, J. (2014). Vaizduotės žaidimas tarp idėjos, teksto, vaizdo ir žiūrovo. *Acta Academiae Artium Vilnesis*, 75, 121-133. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2014~1465805639142/>

- Lasley, E. A. & Haas, L. E. (2017). Visual Literacy, Academic Standards, and Critical Thinking: Using Wordless Picture Books as an Instructional tool. *California Reader*, 50(2), 29-36.
- Lestari, I. (2018). Developing wordless picture book to improve storytelling ability of 5 to 6 years old children. *Cakrawala Pendidikan*, 37(1), 30-41. <https://doi.org/10.21831/cp.v37i1.13303>
- Louie, B. & Sierschynski, J. (2015). Enhancing English Learners' Language Development Using Wordless Picture Books. *The Reading Teacher*, 69(1), 103-111. <https://doi.org/10.1002/trtr.1376>
- Lubis, R. (2018). The Progress of Students Reading Comprehension through Wordless Picture Books. *Advances in Language and Literary Studies*, 9(1), 48-52. <https://doi.org/10.7575/aiac.all.v.9n.1p.48>
- Lysaker, J. T. & Alicea, Z. A. (2017). Theorizing fiction reading engagement during wordless book reading. *Linguistics and Education*, 37, 42-51. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2016.11.001>
- Mantei, J. & Kervin, L. (2015). Examining the interpretations children share from their reading of an almost wordless picture book during independent reading time. *The Australian Journal of Language and Literacy*, 38, 183-192. <https://doi.org/10.1007/BF03651899>
- Marini, A., Sari, Y. & Mufida, W. (2023). Develop A Wordless Picture Book to Improve Critical Thinking Skills in Elementary School. *Journal of Elementary Education*, 7(1), 114-131. <https://e-journal.stkipsiliwangi.ac.id/index.php/primaryedu/article/view/3323>
- McGuire, K. (2023). Engaging students through wordless picture books during story time. *Knowledge Quest*, 51(3), 46-51.
- Melienė, R. (2008). Teksto supratimo gebėjimų ugdymas taikant metakognityvines strategijas. *Specialusis ugdymas*, 2(9), 102-113. <https://www.lituanistika.lt/content/16479>
- Nauckūnaitė, Z. (2003). Loginiai ir lingvistiniai sakytinės ir rašytinės raiškos skirtumai. *Žmogus ir žodis*, 1, 18-83. <https://www.lituanistika.lt/content/12843>
- Newman, J. & Day, L. (2018). *Found*. Simon & Schuster.
- Nurhasanah, N., Nadiroh & Nafiah, M. (2019). Developing Students Character at Elementary School through Wordless Picture Book. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 335, 12-17. <https://doi.org/10.2991/iceshsum-19.2019.3>
- Pantaleo, S. (2024). Young children, wordless picturebooks, and inferencing. *The Australian Journal of Language and Literacy*, 47, 125-145. <https://doi.org/10.1007/s44020-023-00053-3>
- Rapanta, C., Vrikki, M. & Evagorou, M. (2020). Preparing culturally literate citizens through dialogue and argumentation: Rethinking citizenship education. *The Curriculum Journal*, 32(3), 475-494. <https://doi.org/10.1002/curj.95>

- Rizqiyani, R. & Azizah, N. (2019). The Influence of Wordless Picture Book to Improve the Ability of Storytelling among Preschool Students. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 326, 427-430. <https://doi.org/10.2991/iccie-18.2019.74>
- Schoroškienė, V. (2010). *Lietuvių kalba ir vaiko kompetencijų ugdymas: tekstas*. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8659082/datastreams/MAIN/content>
- Serafini, F. (2014). Exploring Wordless Picture Books. *Reading Teacher*, 68(1), 24-26. <https://doi.org/10.1002/trtr.1294>
- Short, K. G. (2018). What's Trending in Children's Literature and Why It Matters. *Language Arts*, 95(5), 287-298. <https://doi.org/10.58680/la201829584>
- ŠMSM (2022). *Lietuvių kalbos ir literatūros bendroji programa*.
- Tandzegolskienė-Bielaglovė, I., Jakavonytė-Staškuvienė, D. & Kaminskienė, L. (2023). Integruotas ugdymas Lietuvos pradinėse mokyklose. *Pedagogika*, 152(4), 188-212. <https://doi.org/10.15823/p.2023.152.10>
- Terrusi, M. (2018). Silent Books. Wonder, Silence and Other Metamorphosis in Wordless Picture Books. *Proceedings*, 1(9), 1-12. <https://doi.org/10.3390/proceedings1090879>
- Tidikas, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimo metodologija*. Lietuvos teisės universitetas.
- Toleikytė, N. (2014). Skaitymo strategijų mokymas(is). *Gimtasis žodis*, 1, 12-20. <https://www.lituanistika.lt/content/53691>
- Vaikų ir jaunimo literatūros departamento Tyrimų ir sklaidos skyriaus specialistai. (2022). *Tyliosios knygos. Skaitome knygas, kuriose nėra žodžių*. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. <https://www.lnb.lt/naujienos/9114-i-pagalba-vaiku-bibliotekininkams-ir-mokytojams-nauja-trumpu-leidiniu-serija-apie-vaiku-literatura-ir-skaityba>
- Wooten, D., Clabough, J. & Blackstock, E. (2019) Elementary student socially construct their own historically-grounded wordless picture books. *The Councilor: A Journal of the Social Studies*, 80(2), 1-10. https://thekeep.eiu.edu/the_councilor/vol80/iss2/2
- Yu, X. (2012). Exploring visual perception and children's interpretations of picture books. *Library & Information Science Research*, 34(4), 292-299. <http://dx.doi.org/10.1016/j.lisr.2012.06.004>
- Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Margi raštai.
- Žydžiūnaitė, V. (2011). *Baigiamojo darbo metodologija. Mokomoji knyga*. Klaipėdos valstybinė kolegija.

Priedai

Priedas nr. 1

Stebėjimo protokolai

STEBĖJIMO PROTOKOLAS

Data.....

Laikas.....

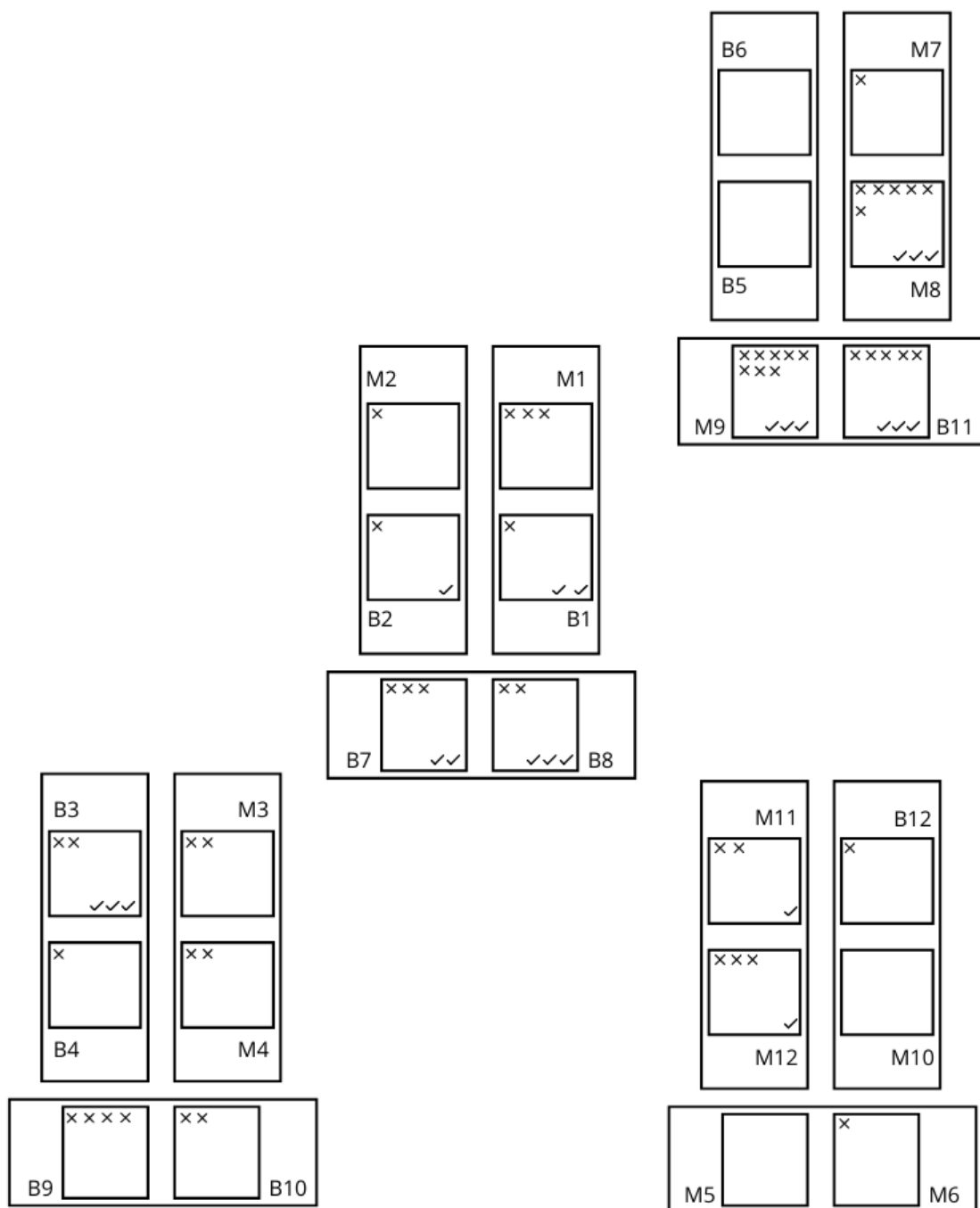
Stebėjimo tikslai: stebėti visos klasės įprastą skaitymo veiklą, mokinių aktyvumą, įsitraukimą bei mokytojos veiklą.

Veiklos pobūdis:.....

Pamokos dalys	MOKINIŲ VEIKLA		MOKYTOJOS VEIKLA	Pastabos, komentarai, pastebėjimai
	Aktyvumas		Mokinių įtraukimas į veiklą	
	Kalbinis aktyvumas	Įsitraukimas		
ĮVADINĖ				
PAGRINDINĖ				
BAIGIAMOJI				

Priedas nr. 2

Mokinių sėdėjimo schema bei kalbinis įsitraukimas įprasto skaitymo veikloje

Priedas nr. 3

Interviu su klasės pedagoge transkripcija (kalba netaisyta)

Tyrėja. Ačiū dar kartą, kad sutikote dalyvauti interviu. Dar kartą noriu pranešti, kad šis pokalbis ir jūsų duomenys niekur nebus viešinami, tik moksliniais tikslais. Norėčiau padėkoti už stebėtą pamoką. Gal galėtumėte šiek tiek pakomentuoti, ką laikote tokių pamokų didžiausiais privalumais/ribotumais?

Pedagogė. Pirmiausia, tai vaikai, kaip pastebėjau, daug pasakų skaitė, bet nežino kieno jos parašytos. Tai yra girdėta. Tai čia buvo puiki tema, išsami tema ir man ji buvo labai artima. Nes, kai buvo 200 metų, mes tokį labai grandiozinį Lietuvos mastu projektą darėm apie Anderseną. Tai aš ir medžiagos labai daug turėjau, jiems galėjau, na, dar daugiau pateikti, bet tik tiek, kad suglaustai viskas buvo. Ir, manau, kad tai yra labai naudinga ir jiems, jie daug sužinojo apie jį, bent jau sužinojo, kas tas Andersen, kokios jo pasakos.

Tyrėja. Paminėjote, kad medžiagos daug turėjote ir turėjote glaustai ją pateikti. Tai ar viskas pamokoje įvyko taip, kaip ir planavote?

Pedagogė. Pavyko viskas. Aišku, laikas greičiau bėga, pritrūkau laiko. Dar buvo galima išsiplėsti, dar buvo galima daugiau pateikti tos, bet nežinau, ar jiems to reikia. Manau, kad ne. Bet, šiaip, pavyko pamoka. Tą, ką buvau susiplanavusi, viską maksimaliai pasidariau.

Tyrėja. Na, o kaip jums atrodo, ar visi mokiniai šios pamokos metu buvo aktyvūs ir įsitraukę į veiklas?

Pedagogė. Tikrai ne. Tikrai ne, nebuvo aktyvūs, ypatingai tie, kuriems labai sunkiai sekasi susikaupti. Tiems, kuriems labai sunkiai sekasi skaityti ir sunkiai sekasi ir girdėti, ir suvokti tekstą. Tai tikrai ne 100 procentu. Bet pasidžiaugiau, kad, vis tiek, mažesnė dalis... Keletas buvo kokie trys keturi vaikai, kurie, na, buvo pasyvūs pamokoje. Gal penki kokie.

Tyrėja. Pratęsiant apie aktyvumą. Ar tokiose pamokose paprastai mokinių aktyvumas būna panašus į šiandienos stebėtą pamoką?

Pedagogė. Priklausomai nuo temos. Vieną kartą aktyvesni, kitą kartą pasyvesni. Negaliu taip pasakyti, kad... Bet šiandien buvo nemažai vaikų įsitraukę į tą veiklą. Pakankamai aktyvūs. Žiūrint visumą.

Tyrėja. Kalbant apie pačią pamoką, pastebėjau, kad stengėtės į veiklą įtraukti kuo daugiau įvairių informacinių šaltinių, susijusių su nagrinėtu autoriumi ir kūriniumi. Pastebėjau, kad naudojote vaizdo ir garso įrašus. Gal galite trumpai paaiškinti kodėl?

Pedagogė. Pirmiausia tai pradėjau tik nuo garso įrašo. Ir informacija ne taip užsifiksuoja jiems, nes tik keletą momentų jie paminėjo apie Anderseno biografiją. Vaizdas ir garsas, nes vis tiek, juk mes skirtingi žmonės esam, taip, kaip ir vaikai. Vieni įsimena geriau tik girdėdami, kiti tik matydami,

o kitiems reikia ir to, ir to. Tai aš labai mėgstu ir vaizdą, ir garsą, jeigu tik yra informacijos, todėl dažnokai naudoju visa tai. Nes tiesiog informacija išlieka labiau.

Tyrėja. Manau, tikrai geras pastebėjimas. Kalbant ta pačia tema, ar turite dar kokius metodus ar netgi būdus, kurie padeda į veiklą įtraukti skirtingų gebėjimų mokinius, kurių galbūt aš šioje pamokoje nepastebėjau?

Pedagogė. Šiaip labai jie įsitraukia per žaidimus. Vat, kaip ir dabar buvo tas „Quizz“. Aišku, aš labiau mėgstu tą „Wordwall“, bet jis jau dabar mokomas ir jau penki mano, jeigu pačiai kurti, išnaudoti. Temos tokios irgi... Tai man jisai labiau patinka, jisai yra įvairesnis. Tai, aišku, kad aktyviau per žaidimą įsijungia. Ir aktyvesni jie būna tuomet, kai dirba grupelėje, bet, vėlgi, grupelėje keletas būna labai aktyvių, kiti labai patogų, kai yra aktyvių.

Tyrėja. Na, o kalbant apie gebėjimus, kokiems mokinių gebėjimams skyrėte daugiausiai dėmesio šioje pamokoje?

Pedagogė. Aišku, informacijos pateikimui, žinių praplėtimui. Aišku, kad skaitymo gebėjimams. Aišku, kad teksto suvokimo, nes tekstas buvo pateiktas jiems, nes pamačiau, kad gabaliukais jie viso konteksto nežinos. Tai ir skaitymo technikai, suvokimui ir aišku ten, ir, antroji pamokos daly, tai ir paveikslėlio sąsaja, ir užrašymo minčių, irgi.

Tyrėja. Šiek tiek anksčiau paminėjote apie darbą grupėse. Norėjau jūsų pasiteirauti, kodėl pasirinkote būtent darbą grupėse šioje pamokoje?

Pedagogė. Todėl, kad tekstas labai dėkingas. Jau jisai suskirstytas po gabaliuką ir po tuo gabaliuku jau net mokytojai nereikia formuluoti klausimų, jau ir klausimai pateikti, tiesiog viskas jau pateikta. Antra vertus, jiems yra įdomiau, jau jiems tas susėdimas, vien ta diskusija, tas bendradarbiavimas klasėje, grupelėje jiems yra irgi priimtina. Jiems patinka.

Tyrėja. Dar užbaigiant apie pamoką, gal galėtumėte trumpai pakomentuoti, ką vaikai mokėsi ar mokysis šia tema dar?

Pedagogė. Toliau tęstinumas bus. Jau sekančią pamoką yra pasakos tęstinumas, nes dabar tik tai pirmą dalį mes perskaitėm ir... Aš manau, kad aš dar pratęsiu ir apie įdomybes Anderseno gyvenimo, na, kas jiems irgi įdomu. Įdomiau pasijuokti, kažkokių ar jo ten fobijų ar dar kažkokių. Dar aš tik keletą jų paminėjau. Tai, kad pratęsim, tai tikrai.

Tyrėja. O ką mokėtės panašia tema ar prieš būtent šią veiklą?

Pedagogė. Grupelėse dirbę seniai jau. Nu, kartas nuo karto jie dirba grupelėse, bet, kad *vat* taip apie autorių kažkokį tai... Galvoju, kad ko gero nesam turėję. Kad taip labai išsamiai jo biografija būtų analizuojama ir vadovėlyje, ir pateikiama, ir dabar dar jiems namų darbai pratybose, kaip tęstinumas.

Tyrėja. Gal galėtumėte bendrai apibūdinti šios klasės mokinių gebėjimus kalbos ugdymo pamokose?

Pedagogė. Kadangi aš labai skatinu skaityti knygas nuo pirmos klasės, mes tuos lipdukus renkam, jie tiesiog lenktyniauja ir paskui mokslo metų gale būna apdovanojimas už knygų skaitymą. Aišku, ten apdovanojami visi vaikai – ar ledų kažkur einam, ar į kiną, ar kažkokią pramogą sugalvojam. Tai didelė dalis dauguma klasės, didelė dauguma skaito tas knygas. Tai jų skaitymo gebėjimai yra pakankamai neblogi. Aišku, yra, taip įtariu, ir sutrikimo skaitymo turinčių vaikų. Bet šiaip tai netgi bibliotekininkės pastebėjo, kad šitos klasės vaikai vis tik į biblioteką dažai nueina, pasiima knygas ir skaito.

Tyrėja. Jeigu neklystu, išskiriate tokią stiprybę, kaip mokinių skaitymas, skaitymo gebėjimai. Taip?

Pedagogė. Mhm. Ir knygų skaitymo. Automatiškai, ir žodyno yra praplėtimas. Vat ir šiandien M9 (*vardas pakeistas pagal paskirtą kodavimą*) labai gražiai išsireiškė iš tikrųjų labai, labai vaizdžiai. Ir pasakojimo. Tie, kurie negeba skaityti ir suvokti teksto, jie ir pasakoti jiems yra be galo sunku. Tai, vėlgi, stiprybė ir pasakoti, ir mintis raštu rašyti, irgi.

Tyrėja. Na, o silpnybes kokias galite įžvelgti?

Pedagogė. Silpnybė, tai vat mane labai neramina tie keli vaikai, kurie labai silpnai ir skaito, ir, sakau, jau ypatingai vienam vaikui įtariu netgi sutrikimą kažkokį skaitymo tik negaliu pati įvardinti, nes vis tiek turiu su logopede, ir turi specialistai tam, bet jau man kirba šnekėtis su tėvais, bet pirmiausia su logopede, ar nereikia jį nukreipti. Tai tas labai neramina, nes aš matau, kaip vaikas pats blogai jaučiasi.

Tyrėja. O gal galėtumėte pakomentuoti, apskritai, kokių gebėjimų ugdymą siejate su skaitytojo ugdymu?

Pedagogė. Dar kartą perskaityk klausimą.

Tyrėja. Kokių gebėjimų ugdymą siejate su skaitytojo ugdymu? Na, o patikslinimui galiu pasakyti, galbūt siejate kai kurių gebėjimų ugdymą su konkrečiais knygų žanrais šioje klasėje?

Pedagogė. Šiaip tai, šie vaikai labiau mėgsta tokias literatūrines knygas. Ir ypatingai, aišku, aš ir pati truputį paskatinu, su humoru parašytas knygas. Tai Račicko, ypatingai Dirgėlos. Knygos, kurios lengvai skaitosi, su juokeliais įvairiais ir jos įdomios, jos užkabina vaiką, jie jas mėgsta perskaityti.

Tyrėja. Kaip suprantu, šiuos žanrus įvardintumėte, kaip labiausiai patikusius ir įtraukusius jūsų mokinius, jeigu neklystu?

Pedagogė. Taip, pasakas, beje, labai retai kas skaito ir labai mažai skaito. Aišku, yra saujelė, kurie fantastines mėgsta knygas.

Tyrėja. Na, o kalbant apie mano tyrimo temą, norėčiau jūsų paklausti apie bežodes knygas. Esate minėjusi, kad su šiuo žanru jums nėra tekę susidurti. Galbūt esate girdėjusi apie bežodes animacijas ar vaizdo įrašus? Galiu duoti jums pavartyti ir vieną iš bežodžių knygų susipažinimui ir galėtumėte pasvarstyti ir atsakyti.

Pedagogė. Galbūt, vis tiek, mes pagal pieštus ir... Tai vis tiek, jau kalbinis žanras yra. Tik tai gal aš buvau negirdėjusi tą įvardijimą, kad bežodis skaitymas. Bet iš tikrųjų mes tą darome ir mes pamokose tą darome ir, pavyzdžiui, aišku, mano vaikai jau dideli, bet aš tai dabar galvoju, kad aš ir su jais mažais būdamais. Vis tiek tokie paveikslėliai kalbi, kalbinę, kalbinius įgūdžius lavini. Tai mes vis tik naudojame tik, sakau, galbūt ta formuluoję man buvo negirdėta, bežodis skaitymas. Nes sudvejojau, kas čia per bežodis skaitymas, nes pačios irgi klausiau, galvojau, įdomu, negirdėta. Bet paskui, va, paveikslėlių pagalba visa tai vyksta.

Tyrėja. O kaip manote, anksčiau irgi jūsų klausiau, ar esate girdėję apie bežodės animacijas ir vaizdo įrašus?

Pedagogė. Esam. Esam. Yra, kurie tik tai vaizdu, esam.

Tyrėja. Norėjau jūsų paklausti, kaip manote, kuo šios knygos ar vaizdinė medžiaga gali būti naudinga ugdant jūsų mokinių gebėjimus kalbos ugdymo pamokose?

Pedagogė. Pirmiausia, tai kalbiniai gebėjimai. Nes kitiems vaikams tai labai yra vaizdas ir kalba, kai jie yra, nu, lengviau ir kalbėti, ir pasakoti, kai tu matai vaizdą. Kai kurie turi ypatingai išlavintą tą fantaziją ir tą kūrybą. Tai jiems galbūt lengviau, jie patys savo vaizdą susikuria.

Tyrėja. Paminėjote stipresnių gebėjimų mokinius, o, kaip manote, ar būtų naudinga tokias knygas naudoti su silpnesnių gebėjimų mokiniais?

Pedagogė. Manau, kad taip. Nes jiems perskaityti žodį, sakinį yra labai sunku, o čia jie, kad ir tie galbūt, na, sakiniai, būtų jie tokie, paprastesni, bet vis tiek jiems yra paprasčiau, lengviau matyti ir kalbėti.

Tyrėja. Paminėjote jau, kad esate girdėjusi apie bežodės animacijas ir vaizdo įrašus. Norėjau paklausti, ar teko šią medžiagą naudoti su savo mokiniais?

Pedagogė. Dabar aš net galvoju. Manau, kad teko. Mes pirmoj klasės apie Velykas žiūrėjome tokį bežodį filmuką, kur tik vaizdai sukosi, bet, jeigu neklystu. Manau, kad taip. Nesu tikra. Nesu užtikrina, bet, manau, kad taip.

Tyrėja. O ką man galėtumėte patarti naudoti su šia klase?

Pedagogė. Aš atsiprašau, bet dabar aš galvoju, naudojame mes begarsę. Mes pasaulio pažinimo pamokose naudojame begarsį vaizdą, tik tai jau ten nebe skaitymui, o tik tai vaizdą.

Ką patarčiau? Patarčiau, galima būtų irgi išbandyti ir pasižiūrėti, kaip... Galima išbandyti su vaikais šiais, galima su vaizdine, galima, nors, apklausoje ten bus pateikta juk paveikslėlis, ar ne?

Tyrėja. Taip. Gal galėtumėte pakomentuoti trumpai, kuo tokių knygų skaitymas gali būti naudingas Jūsų mokiniams, pavyzdžiui?

Pedagogė. Aš tai manau, kad, pirmiausia, labiausiai naudingas jisai būtų tiems silpniesiems mokiniams. Jie turėtų geriau pasijausti. Ir jeigu mes tą įvardintume, kad tai yra skaitymas, kad tu skaitai, tai tas ir psichologinis barjeras galbūt sumažėtų ir jeigu tai būtų daroma dažniau.

Tyrėja. Kalbant apie gebėjimus kalbos ugdymo pamokose, ar gali šis žanras knygų prisidėti prie kokių nors konkrečių gebėjimų ugdymo 3 klasėje?

Pedagogė. Be abejo, kad gali, be abejo, nes vis tiek tai yra lavina, plečia jų kalbinę visą raišką ir kalbinį žodyną visą.

Tyrėja. Gal galėtumėte įvardinti keletą gal konkrečių gebėjimų, kaip manote, kuriuos būtų patogu ugdyti kalbos pamokose pasinaudojant šiuo žanru? Minėjote, kad pasakojimą, tai galbūt sakinę kalbą, kalbėjimą.

Pedagogė. Tai ir sakinę, ir kalbėjimą, ir garsinio skaitymo, ir tylaus skaitymo. Ir aš tai, pavyzdžiui, čia galėčiau susieti ir su... oratoriškumu, kad viešo kalbėjimo pateikimu, pateikimo gebėjimą, kur ypatingai sunku vaikams, ir ypatingai jau 3 klasėj, jau turi būti atsiskleidę, nes aš skatinu nuo pirmos klasės, kad ateiti prieš klasę, kad ateiti kalbėti ir pasakoti visai auditorijai. Čia yra labai didelis iššūkis. Čia suaugusiems didelis iššūkis, o vaikui tai ypatingai ir kuo jie nuo mažens tą pradėtų, tai, čia aš, manau, labai puikus ugdymas būtų.

Tyrėja. Na, vienas iš artimesnių žanrų šioms knygoms yra paveikslėlių knygos, kuriose dominuoja daugiau paveikslėliai, o ne tekstas. Galbūt esate šį žanrą nagrinėję savo pamokose ar jį pastebėjusi tarp mokinių individualiai perskaitytų knygų?

Pedagogė. Aišku, kad esame, ypatingai paveikslėlius nagrinėjame daug 1-2 gal klasėj. Tik tai galbūt to neįvardijame mes, kad, *vat*, čia būtent šis žanras. Jo, kad paveikslėlių, ar knyga, ar... Tai yra pasakojimas ir pasakojimas.

Tyrėja. Kaip suprantu, daugiausiai šių knygų naudojote 1-2 klasėje. Ar pasitaiko, kad naudojote ir 3 klasėje?

Pedagogė. Taip, pavyzdžiui, kad ir šiandien vis tiek naudojome.

Tyrėja. Kokiais tikslais naudojote šias knygas?

Pedagogė. Mes 3 klasėj ypatingai daug, na, tas daug, tai, vis tiek, per metus susidaro, bet jau rašėm kokius du tris pasakojimus, pagal paveikslėlių seriją. Aptarėm, pasakojam ir paskui tas mintis užrašom.

Tyrėja. Kyla klausimas, kaip jūsų mokiniams sekėsi skaityti ir dirbti su paveikslėlių knygomis?

Pedagogė. Vieniems lengviau, kitiems sunkiau.

Tyrėja. Kodėl sunkiau?

Pedagogė. Vieni greičiau atlieka. Tai, vis tiek, nuo gebėjimų kiekvieno vaiko individualiai daug priklauso.

Tyrėja. O, kaip manote, sunkiau mokiniams tiems, kurių gebėjimai silpnesni, ar stipresni?

Pedagogė. Kur silpnesni. Be abejo, kurs silpnesni, kur... Sunkiau ir sekasi.

Tyrėja. Gerai, tuomet labai ačiū už jūsų atsakymus ir dėkoju už jūsų laiką.

Priedas nr. 4

Pirminis diagnostinis tyrimo klausimynas mokiniams

Mieli 3 klasės mokiniai,
esu Paulina Morkūnaitė, Vilniaus universitete mokausi būti pradinį klasių mokytoja. Šiuo metu atlieku tyrimą ir prašau Tavo pagalbos. Tau **neriekia rašyti savo vardo ir pavardės**. Tavo atsakymų nesužinos mokytojai, tėvai ar draugai.

Ačiū už tavo skirtą laiką ir atsakymus! ☺

1. Ar mėgsti skaityti? Apibrėšk ☐ tau tinkamą veidėlį.

LABAI MĖGSTU ☺ ☺ ☺ ☺ ☺ LABAI NEMĖGSTU

2. Ar esi girdėjęs (-usi) apie bežodes knygas? Pažymėk ☒ vieną tau tinkamą atsakymą.

☐ TAIP

☐ NE

3. Kaip savo draugui apibūdintum bežodes knygas? Žemiau parašyk savo atsakymą.

.....

.....

4. Išižiūrėk į paveikslėlius. Surašyk ☐ juos teisinga seka.

☐

☐

☐

☐

☐

5. Kas tau padėjo suprasti teisingą seką? Parašyk.

.....

.....

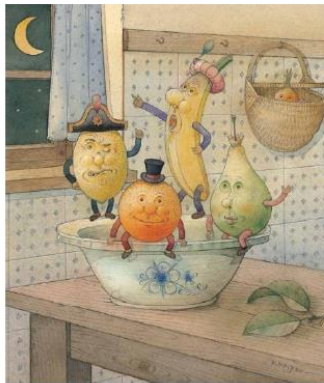
.....

.....

6. Išžiūrėk į šį veikėją. Koks jis? Ką galėtum apie jį pasakyti? Parašyk kuo daugiau žodžių ar sakinių.

7. Išžiūrėk į paveikslėlį. Pagal jį parašyk istorijos pradžią.

8. Kaip tu manai, kaip tau sekėsi suprasti paveikslėlius? Apibrėžk ○ tau tinkamą veidėlį.

LABAI GERAİ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺ LABAI BLOGAI

Kodėl taip manai? Parašyk.

.....

.....

.....

Priedas nr. 5

Pakartotinis diagnostinis tyrimo klausimynas mokiniams

Mieli 3 klasės mokiniai,
esu Paulina Morkūnaitė, Vilniaus universitete mokausi būti pradinį klasių mokytoja. Šiuo metu atlieku tyrimą ir prašau Tavo pagalbos. Tau **nereikia rašyti savo vardo ir pavardės**. Tavo atsakymų nesužinos mokytojai, tėvai ar draugai.

Ačiū už tavo skirtą laiką ir atsakymus! 😊

1. Ar mėgsti skaityti? Apibrėšk ☐ tau tinkamą veidelį.

LABAI MĖGSTU 😄 😊 😐 😞 😡 LABAI NEMĖGSTU

2. Ar esi girdėjęs (-usi) apie bežodes knygas? Pažymėk ☒ vieną tau tinkamą atsakymą.

☐ TAIP

☐ NE

3. Kaip savo draugui apibūdintum bežodes knygas? Žemiau parašyk atsakymą.

.....

.....

4. Išižiūrėk į paveikslėlius. Surašyk ☐ juos teisinga seka.

☐☐☐☐☐

5. Kas tau padėjo suprasti teisingą seką? Parašyk.

.....

.....

.....

.....

6. Įsižiūrėk į šį veikėją. Koks jis? Ką galėtum apie jį pasakyti? Parašyk kuo daugiau žodžių ar sakinių.

7. Įsižiūrėk į paveikslėlį. Pagal jį parašyk tik istorijos pradžią.

8. Kaip tu manai, kaip tau sekėsi suprasti paveikslėlius? Apibrėžk ☐ tau tinkamą veidėlį.

LABAI GERA ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ LABAI BLOGAI

Kodėl taip manai? Parašyk.

Priedas nr. 6

Mokinių sėdėjimo schema bei kalbinis įsitraukimas bežodžių knygų skaitymo veikloje

Pirmoji ugdomoji veikla:

Klasės priekis

B1 xxxxxx xx ✓✓✓	xxxxxx xxx B5	B6 xxxxxx x ✓	xxxxxx x M1	M8 xxxxxx xxx	xxx M7
M2 xxxxxx x	xxxxxx B2	B7 xxxxxx	xxxxxx xxx B8	M9 xxxxxx ✓	xxxxxx xxxxx B11
B3 xxxxxx xxxxx ✓	xxxxx B4	M10 xxxxx	xxxxxx M6	M11 xxxxxx	xxxxxx B12
M4 xxx	xxx B10	M3 xxxxxx xxxxx	xxxxxx x B9 ✓	M5 xxxxxx x	xxxxxx x M12

Antroji ugdomoji veikla:

Klasės priekis

B1 xx ✓	x M7	B6 xx	x M1	M8 xxxxxx ✓	x B5
M2 xx ✓	x B2 ✓	B7 xxxxx ✓✓	xxxx B8	M9 xx ✓✓	xxx B12
B3 xx	xx B4	M10 x	xx M6	M11 xxx	xx B11
M4 x	x B10	M3 xxx ✓	xxxxx B9 ✓	M5 xxx ✓	xx M12

Trečioji ugdomoji veikla:

Klasės priekis

B1 xxxx ✓	x M7	B6 xx ✓	x M1	M8 xxxxx ✓	xx B5
M2 x		B7 xx	x B8 ✓	M9 x ✓	xx B12
B3 xx	xx B4	M10 xx	xx M3	M11 xx ✓	xxxxx B11
M4 x	xx B10			M5 xx	x M12

Priedas nr. 7

Mokiniams pateikti refleksijos lapai po ugdomųjų veiklų

Po pirmosios ugdomosios veiklos:

VARDAS .....

REFLEKSIJA

1. Kaip manai, kaip tau sekėsi perskaityti bežodę knygą? Nuspalvink tau tinkamą veidelį.

LABAI GERAI

LABAI BLOGAI

Kodėl?

---

2. Kas tau labiausiai patiko šioje pamokoje?

---

3. Ko išmokai šioje pamokoje?

Po antrosios ugdomosios veiklos:

VARDAS .....

REFLEKSIJA

1. Kaip tau sekėsi pritaikyti sukurtas bežodžių knygų skaitymo taisykles?

LABAI GERAI

LABAI BLOGAI

Kodėl?

---

2. Kas tau labiausiai patiko šioje pamokoje?

---

3. Ko išmokai šioje pamokoje?

Po trečiosios ugdomosios veiklos:

VARDAS .....

REFLEKSIJA

1. Kaip tau sekėsi sukurti skaitymo taisykles bežodei knygai?
Nuspalvink tau tinkamą veidelį.

LABAI GERAI

LABAI BLOGAI

Kodėl?

---

2. Kas tau labiausiai patiko šioje pamokoje?

---

3. Ko išmokai šioje pamokoje?

Rašytinio sutikimo dalyvauti tyrime forma
SUTIKIMAS DĖL DALYVAVIMO TYRIME

.....

(data)

Esu Paulina Morkūnaitė, Vilniaus universitete studijuoju Vaikystės pedagogiką. Šiuo metu rašau bakalauro darbą apie bežodžių knygų panaudojimą kalbos pamokose 3 klasėje. Prašau leisti Jūsų vaikui dalyvauti mano tyrime, kurio metu bus vykdomos ugdomosios veiklos, vaikai atsakys į mano pateiktus klausimus.

Tyrimo metu bus daromas vaizdo ir garso įrašas. Ši įrašyta medžiaga bus naudojama tik moksliniais tyrimo tikslais, bakalauro darbui. Tyrimo metu Jūsų vaiko duomenys bus naudojami anonimiškai, išsaugant konfidencialumą ir neatskleidžiant tapatybės. Tyrimo metu organizuojamos veiklos bus vykdomos ugdymo įstaigos patalpose, pamokų metu.

Sutinku, kad mano sūnus/dukra (pabraukti) ..... dalyvautų tyrime, kurio metu bus daromas vaizdo ir garso įrašas.

.....

(vieno iš tėvų/globėjų vardas, pavardė parašas)

Jei turite papildomų klausimų, galite kreiptis el. paštu:

paulina.morkunaite@fsf.stud.vu.lt

Ačiū už Jūsų bendradarbiavimą.

Apibendrintas ugdomųjų veiklų planas

Pirmoji ugdomoji veikla	Antroji ugdomoji veikla	Trečioji ugdomoji veikla
ĮVADINĖ DALIS	ĮVADINĖ DALIS	ĮVADINĖ DALIS
1. Sužadinimas 1.1. Mokiniam pateikiamos 3 skirtingų žanrų knygos, tarp jų yra bežodė knyga. Mokiniam skiriama laiko šias knygas patyrinėti. 1.2. Mokiniam užduodami klausimai: - Ką galite pasakyti apie šias knygas? - Kokius panašumus pastebite tarp šių knygų? - Kokius skirtumus? - Kuri knyga išsiskiria labiausiai iš visų šių knygų? - Kodėl? 2. Supažindinimas su veikla 2.1. Pristatoma veiklos tema: „Kas yra bežodė knyga ir kaip ji yra skaitoma?“. Paaškinamas veiklos tikslas – susipažinti ir sužinoti, kas yra bežodė knyga ir vieną iš jų patyrinėti.	1. Ankstesnės veiklos prisiminimas 1.1. Mokiniam užduodami klausimai: - Apie ką kalbėjome? - Ką nuveikėme? 2. Susipažinimas su veikla 2.1. Mokiniai supažindinami su veiklos tema: „Skaitome bežodę knygą ir kuriame skaitymo taisykles“. Taip pat ir tikslu – susipažinti su bežodžių knygų skaitymo taisyklėmis, perskaityti bežodę knygą ir porose sukurti jai skaitymo taisykles.	1. Ankstesnės veiklos prisiminimas 1.1. Mokiniam užduodami klausimai: - Ką nuveikėme? - Ko išmokome? 2. Supažindinimas su veikla 2.1. Pristatoma veiklos tema: „Skaitome bežodę knygą“. Paaškinamas veiklos tikslas – perskaityti bežodę knygą ir atlikti užduotį panaudojant praeitoje veikloje sukurtas taisykles.
PAGRINDINĖ DALIS	PAGRINDINĖ DALIS	PAGRINDINĖ DALIS
3. Susipažinimas su žanru 3.1. Paaškinama žanro sąvoka – tai yra knygų rūšis, ypatinga tuo, kad jose nėra žodžių. Šiose knygose istoriją perskaitome tyrinėdami paveikslėlius. 3.2. Užduodami mokiniam diskusiniai klausimai: - Kaip manote, ar bežodėse knygose tikrai nėra žodžių? - Jei taip, kokie tai žodžiai, sakiniai ar net tekstas? 3.3. Pristatomi ir kitoms knygoms būdingi bruožai, kuriuos turi ir bežodės knygos. 4. Svarstymai, kaip skaitoma bežodė knyga 4.1. Mokiniam užduodami klausimai: - Kaip manote, o kaip tokias knygas reikia skaityti? - Kaip jūs šią knygą perskaitytumėte? 4.2. Trumpai vaikams paaškinama, kad tokio žanro knygos yra skaitomos tyrinėjant paveikslėlius ir jų pagalba kuriant istoriją.	3. Aptariamos skaitymo taisyklės ir skaitoma bežodė knyga 3.1. Mokiniam pristatoma, kokias taisykles turime taikyti, norint sėkmingai ir kuo įdomiau perskaityti bežodę knygą. 3.2. Vaikams išdalinama bežodė knyga ir, remiantis taisyklėmis, skaitoma drauge su visais mokiniais: 1) Pažiūrėkite į viršelį. Ką jame matome? Kokia gali būti istorija pagal viršelio iliustraciją? 2) Perskaitykime pavadinimą. Ar pavadinimas suteikia idėjų, apie ką ši istorija gali būti? Paspėliokite, apie ką gali būti istorija pagal viršelio iliustraciją ir pavadinimą. 3) „Pasivaikščiokime“ po knygą. Peržvelkite knygos puslapius turėdami vieną tikslą – pasimėgauti paveikslėliais. Porose kalbėkite apie viską, kas patraukia jūsų dėmesį. 4) Skaitykime knygą po vieną puslapį. Naudokite balso	3. Susipažinimas su bežode knyga 3.1. Mokiniai supažindinami su veikloje skaitoma bežode knyga: pristatomas autorius, išverčiamas knygos pavadinimas į lietuvių kalbą. 3.2. Su mokiniais tyrinėjama knygos viršelio iliustracija ir pavadinimas. 4. Bežodės knygos skaitymas panaudojant sukurtas skaitymo taisykles 4.1. Tyrėja mokinių paprašo savarankiškai porose perskaityti knygą pagal sukurtas bežodžių knygų skaitymo taisykles. 4.2. Savarankiško mokinių darbo metu tyrėja stebi, kaip mokiniam sekasi skaityti bežodę knygą. Jei reikia, mokiniam suteikia individualią pagalbą. 4.3. Visiems mokiniam perskaičius knygą, tyrėja formuoja diskusiją, kurios pagalba aptariamas knygos turinys, istorija ir siužetas,

5. Bežodės knygos tyrinėjimas ir skaitymas 5.1. Kartu su mokiniais tyrinėjamas knygos viršelis ir pavadinimas. Pavadinimas išverčiamas į lietuvių kalbą. Mokinių paklausiama: - Kaip manote, apie ką gali būti ši knyga? - Kaip knygos pavadinimas gali sietis su viršelio paveikslėliu? 5.2. Mokinių paprašoma porose perversti knygą ir ją patyrinėti. Paklausiama, kokie yra pirmieji mokinių įspūdžiai. 5.3. Tyrėja mokiniams parodo pavyzdį, kaip galima tyrinėti ir perskaityti vieną iš pirmųjų knygos atvartų. Atkreipiamas mokinių dėmesys į veikėjų veido išraiškas, emocijas, veikėjų atliekamą veiksmą bei aplinką, kurioje jie yra. 5.4. Mokiniai porose garsiai tyrinėja ir skaito knygos atvartą. 5.5. Formuojama diskusija susijusi su knygos formatu ir turiniu.	intonaciją, garso efektus bei įgarsinkite veikėjų balsus, dialogus. 5) Savarankiškai porose perskaitykite knygą. 6) Pasikalbėkime apie tai, kas vyko knygoje. Šeštajame punkte kartu su mokiniais vykdoma diskusija apie knygos turinį, siužetą ir istoriją. 3.3. Su mokiniais vykdoma diskusija, kaip ką tik skaitėme knygą, kokios taisyklės jiems labiausiai patiko, nepatiko ir kodėl. 4. Bežodžių knygų skaitymo taisyklių kūrimas poroje 4.1. Mokiniams pristatoma užduotis. Vaikų paprašoma įsivaizduoti, kad jų draugas nežino, kaip skaityti bežodės knygas, todėl jie turi sukurti aiškias taisykles. Šios taisyklės turi paaiškinti jų draugui, kaip skaityti bežodės knygas, kad šis jas suprastų. 4.2. Sukurtas taisyklės poroje mokiniai pristato, kartu su visa klase diskutuojama, ar taisyklės bendraklasiams buvo aiškos.	detaliau su mokiniais nagrinėjami esminiai bežodės knygos atvartai. 5. Pasakojimo kūrimas su lipniais lapeliais 5.1. Mokinių poroms išdalinami ką tik skaitytos bežodės knygos vienas iš atvartų. 5.2. Mokiniams paaiškinama, kad jie turės atvartui sukurti istoriją. Kiekvienas mokins poroje gaus po skirtingos spalvos lipnius lapelius. Ant šio lapelio mokiniai turės sugalvoti istoriją ir priklijuoti prie tam tikros vietos, apie kurią rašo. Paaiškinama, kad kiekvienas mokins turi sugalvoti ir priklijuoti bent 3 lapelius. 5.3. Prieš atliekant užduotį mokiniams pateiktyje parodomas užduoties pavyzdys, išsiaiškinami kilę klausimai, susiję su užduotimi. 5.4. Siekiant, kad mokinių atskirai kuriama istorija turėtų bendrumą, tyrėja su mokiniais knygos veikėjams sugalvoja vardus. 6. Užduoties pristatymas ir aptarimas 6.1. Mokiniai, pagal knygos atvartų eiliškumą, perskaito sukurtą istoriją. 6.2. Su mokiniais aptariama, kaip jiems sekėsi atlikti užduotį.
BAIGIAMOJI DALIS	BAIGIAMOJI DALIS	BAIGIAMOJI DALIS
6. Veiklos aptarimas 6.1. Drauge su visais mokiniais aptariama atlikta veikla, keliama klausimai: - Kas yra bežodė knyga? - Kaip ją galima perskaityti? - Kaip mes ją tyrinėjome ir perskaitėme? 6.2. Mokiniai individualiai užpildo refleksijos lapus.	5. Veiklos aptarimas 5.1. Mokiniams keliama apibendrinamieji klausimai: - Ką šiandien veikėme? - Apie ką kalbėjome? - Ko išmokome? 5.2. Mokiniai individualiai užpildo refleksijos lapus.	7. Veiklos aptarimas 7.1. Mokiniai individualiai užpildo refleksijos lapus.

Vardai.....

BEŽODŽIŲ KNYGŲ SKAITYMO TAISYKLĖS

I . Poroje sukurkite taisykles, kaip reikia skaityti bežodes knygas.

Priedas nr. 11

Bežodžių knygų apibūdinimo pokytis prieš ir po ugdomųjų veiklų (mokinių kalba netaisyta)

Pirminio diagnostinio klausimyno rezultatai				
Kategorija	Subkategorija	Mokinys	Mokinių atsakymai	
Apibūdina teisingai	Remiasi savo patirtimi ir nusako esminį žanro požymį – paveikslėlius	M2	„Aš suprantu kad bežodė yra tik su paveikslėleis.“	
		M12	„tai knygos kurios neturi žodžių. Jos turi tik paveikslėlius ir emocijas.“	
Apibūdina iš dalies teisingai	Remiasi pavadinime esančia informacija, bet išsamiau nedetalizuoja	M1	„Bežodės knygos yra be žodžių.“	
		M4	„Apibūdinčiau, kad jos yra bežodžių.“	
		B4	„bežodžių.“	
		B8	„Apibūdinčiau, kad jos yra bežodės.“	
Apibūdina klaidingai	Sieja su vaizdo ar garso įrašu Sieja su knygos formatu	M7	„Bežodės knygos tai vaizdo įrašas“	
		M9	„Jos be žodžių, jas girdime, jas skaito žmogus užrašo ir ikele į internetą parašydamas, kaip vadinasi knyga.“	
		B5	„Knyga tai įra kur parašita išgalvota arba tikros istorijos.“	
	Pripažįsta, kad neturi patirties	B12	„Labai keista knyga bežodė tokios negirdėjau.“	
		B3	„Nesu girdėjas bežodžių knygų bet žinau kad jos neturi žodžių“	
	Spėlioja	B1	„Bežodės knygos yra bežodė tiesiog? jei neklustu?“	
		M10	„Nes jos gal beraidės.“	
		B11	„gal nera žodžių“	
		M11	„Aš manau gali būti knyga be žodžių.“	
	Apibūdina knygos įdomumo faktorių	M3	„Bežodės knygos yra neįdomios knygos.“	
		M8	„Bežodės knygas apibūdinčiau yra įdomi knyga.“	
		B10	„Bežodės knygos yra įdomios“	
	Atsisako įvardyti	M5	„Draugui reikė apibūdinti.“	
		B6	„kelionė po pasaulį“	
Pakartotinio diagnostinio klausimyno rezultatai				
Apibūdina teisingai	Remiasi asmenine patirtimi ir išskiria, kad bežodė knyga yra knygų rūšis	M1	„Bežodė knyga yra beveik bežodžių. Knygų rūšis.“	
		M2	„Bežode knyga tai yra labai labai mažai tekso vosnera tai yra knygų rūšis tereikia skaityti pagal“	
		M4	„Kad čia knygų rūšis kurioje beveik nėra žodžių.“	
		M10	„Kad ji beveik be žodė knyga. Ji irgi yra knygų rūšis.“	
	Atkreipia dėmesį, kad bežodė knyga yra bežodė ar beveik bežodė ir nusako jos skaitymo ypatybes	B3	„ji yra beveik be žodžių, istorija sukurti turi pats.“	
		M9	„Tai knyga kuri yra beveik bežode mes su kuriam fantastines istorijas“	
		B10	„jos yra beveik bežodės knygos jas reikia skaityti žiūrėdami į paveikslėlius“	
		B12	„Bežodė knyga tai yra bežodžių knyga ir ją skaitai sugalvodamas sakinius ysižiūrėjas į paveikslėlius.“	
	Remiasi pagrindiniu knygos požymiu (knyga be žodžių), bet nedetalizuoja	B1	„Jos beveik bežodės knygos su daug pasakojimų“	
		M3	„Tai knyga kuri beveik neturi žodžių.“	
		B4	„i beveik be žodžių“	
		B5	„taiyra kniga kur nėra žoogių tik viršelyje“	
		B6	„Bežodė kniga yra be žodžių knyga“	
		M7	„Bežodės knyga tai knygos be žodžių“	
		B8	„Kad toi knygoi nėra žodžių, bet žodžiai žymimi parduotuvėse“	
		B11	„Tai knyga kuri beveik neturi žodžių“	
	M12	„bežodė knyga tai knyga kuri beveik neturi žodžių.“		
	Apibūdina iš dalies teisingai	Neapibūdina žanro, bet nusako skaitymo ypatybes	M8	„Reikia isižiūrėti į paveikslėlius, detales stebėti, atkreipti dėmesį į emocijas“
			M11	„Tai knyga kuria reikia skaityti paveikslėliais.“
Apibūdina klaidingai	Atsisako įvardyti	M5	„Reikė ja perkaityti draugui.“	

Priedas nr. 12

Mokinių atsakymai, kas jiems padėjo suprasti teisingą paveikslėlių seką prieš ir po ugdomųjų veiklų (mokinių kalba netaisyta)

Pirminio diagnostinio klausimyno rezultatai			
Kategorija	Subkategorija	Mokinys	Mokinių atsakymai
Geba atsakyti, kas padėjo suprasti seką	Remiasi paveikslėlių visuma	M9	„Man padėjo paveikslėliai ir atidumas.“
		M8	„Man padėjo suprasti patys paveikslėliai.“
		M11	„Man padėjo piešinėliai.“
		M3	„Man padėjo suprasti teisinga seką paveikslėlei.“
		B3	„man padėjo paveikslėlei“
		B1	„man padėjo paveikslėlei ir viskas ir dar kaip filmukas!“
	Remiasi paveikslėlių detalėmis	M2	„Man padėjo paveikslėlei.“
		B5	„man padėjo kaip vaikai isitepė ir mažos detalės“
		B6	„Aš supratau pirmas numeriukas švaru o kituose duksta.“
		M12	„paveikslėlei, ir matymas, kad vienas vaikas būna išsitpliojas. Mama plauna indus, pajama lėkšči nuplauna ir padeda.“
		B11	„Man padėjo tai, kad jie vis daugiau dažėsi.“
		B4	„Nes ie kuo daugiau isitepe.“
		M7	„Man padėjo vaikų išvaisda.“
		M10	„Man padėjo kur išsitaško o kurie ne.“
		B12	„Nes pavizdžiui aptaško viena jis būna šlapės ir kita aptašk.“
		M4	„Man padėjo suprasti vaikų elgesis ir jų veiksmai.“
		M1	„Man padėjo kai vaikai pradėjo purvintis“
		B10	„dažai iš paveikslėlio.“
Iš dalies atsako, kas padėjo suprasti seką	Remiasi vidiniais faktoriais	B8	„reikėjo įsižiūrėti ir viskas.“
Neatsako į klausimą	Atsisako įvardyti	M5	„Nes reike šita seka!“
Pakartotinio diagnostinio klausimyno rezultatai			
Geba pasakyti, kas padėjo suprasti seką	Remiasi paveikslėlių visuma	B10	„man padėjo suprasti seka tai paveikslėliai.“
		M5	„Aš supratau ir paveikslėlius.“
		B3	„man seka suprasti padėjo paveikslėliai“
		M3	„Man padėjo seką suprasti seką paveikslėliai“
		M11	„paveikslėliai“
		M12	„paveikslėliai.“
	Remiasi paveikslėlių detalėmis	M2	„Ysižiūrėjau į paveikslėlius ir sunumeravau“
		M10	„Kad pirma susidėjo daiktus į bagažinę ir tai toliau.“
		B12	„Man padėjo suprasti paveikslėliai ir smulkios dalys“
		B1	„pagal paveikslėlius. ir pagal ką veikia.“
		B11	„Nes pirmame jie kraunasi daiktus antrame jie išsikrauna daiktus trečiame jie stato pilį ketvirtame jie pastalė pilį, penktame jie pastatę pilį ėjo žaisti su kamuoliu.“
		M7	„Man padėjo suprasti veikėju judesiai“
		M9	„Nes kiekviename paveikslėlyje yra veiksmas pvz. 1 tet žmonės ruošėsi į pležą pagal tai ir supratau“
		M4	„vaikų ir žmonių elgesis jų veiksmai.“
		B5	„Mazosios detalės galinis fonas“
		B8	„Nes jaigu 1. yra, šeima kraunasi daiktus. 2 rengėsi paliavieta. 3 stato smėlio pilį. 4 žaidžia 5 užbaigi smėlio pilį“
		B4	„je state pylį ir is sugriuvo“
		M1	„Veiksmas keitėsi.“
		M8	„smėlio pilis, mašina“
		B6	„pirmamem kanos diktai į jurą antroma isitaise patauje veitou.“

Priedas nr. 13

Kaip mokiniai apibūdina veikėją prieš ir po ugdomųjų veiklų (mokinių kalba netaisyta)

Pirminio diagnostinio klausimyno rezultatai			
Kategorija	Subkategorija	Mokinys	Mokinių atsakymai
Apibūdinamos veikėjo išorinės ir vidinės savybės	Apibūdina išvaizdą ir charakterio savybes	B4	„isai keistas“; „isai su burna laiko gėlė“; „isai turi bažda“; „isai turi kudikio kelnės“; „isai turi skrybele“
		M7	„ramus“; „drizuotas“; „baltas“; „su kepurė“; „su kaspinu“; „su baltomis ausimis“
		M10	„jis puošnus“; „gražus“; „jis atrodo kaip į balių“; „atrodo jis mandagus“; „man labai patiko jo kepurė“; „jis įra zebras“; „jis įra drizuotas“; „jis įra su kanopom“; „jis valgo žolę“; „jis labai mėgsta kepure“
		M4	„Keistas dėl rūbų“; „Juokingas“; „grakštus dėl pozos“; „Nešioja rūbus“; „geras“; „stovi užsimerkes“; „drizuotas“; „su kepurė“; „turi lazda“; „turi kaspinėlį“
		M1	„Jis yra mielas zebriukas“; „Manau jam patinka renktis“; „Mėgsta pozuoti“; „Jo dryžiai yra gražūs“; „Jo kailiukas labai pukuotas“; „Zebriuko kailis švelnus“; „Jis atsirėmęs į lazduotę“; „Dryžuotojas yra mielas“
		M3	„gražus“; „Juokingas“; „Keistas“; „Idomus“; „su kepure“; „geras“; „mielas“; „ispudingas“; „su kelnem“; „su lazda“
	Apibūdina išvaizdą, charakterio savybes ir kuo veikėjas gali būti	M12	„linksmas“; „puošnus“; „laimingas“; „gražus“; „sumanus“; „romantiskas“; „išradingas“; „cirko artistas“; „pasitikintis savimi“
		M9	„Tai gyvunas“; „Tai vyras“; „Tai zebras“; „Jis nori rasti panele“; „Turbūt save mili“; „Jis išdidus“; „Jeigu palygintume su šiu metu mada tai jis ne stiliuje o jeigu sugristume į 1982, 1954 tai tai butu madinga“; „Jis geras“
		M8	„Jis yra keistas“; „Jis lankstus“; „Jis yra įdomus“; „Savai juokingas“; „Jis moka šokti“; „Jis mielas“; „Jis juokina žmones“; „Gal jis filmo veikėjas“; „Jis zebras kuris moka šokti“; „Žmonėm jis juokingas“
		M11	„Labai juokynas“; „Juodai baltas“; „Batuotas zebras“; „Su kepure“; „Turi kelnės“; „Romantiškas“; „Zoo“ gyventojas
		B10	„mandagus“; „labai geras“; „zebras yra labai draugiškas“; „jis yra drizuotas“; „ir ramus“; „panašus į poną“; „geras“; „mandagus“; „su skrybele“; „su lazda“
		B1	„ispudingas labai įdomus“; „Keistas apsirengimas“; „panašus į Jokery – tik linksmesnis keistesnis tiesiog. linksmas versja“; „gražus, mandagus, žmogėlis zebras ar mergaitė“
		B12	„Man jis atrodo kaip ponas“; „jis galėtų būti aktoriumi“; „jis atrodo kad grožisi savimi“; „jis labai malonus atrodo“; „jis kaip spektaklio vaidintojas“; „ir atrodo kad jis grožisi savimi“
Apibūdinamos veikėjo tik vidinės savybės	Apibūdinamos veikėjo charakterio savybės	B5	„mandagus“; „mandras“; „grazus“; „su savo nuomone“
	Apibūdinami veikėjo pomėgiai	B6	„Ponas zebras mėgo išeiti pasivašioti ir valgit“
Apibūdinamos veikėjo tik išorinės savybės	Įvardija, kas veikėjas yra, tačiau aprašo tik jo iliustraciją	M2	„Jis drizuotas“; „Su kelnem jis“; „Čie sebras“; „Jis turi kepurė“; „Jis laiko burnoi gelyte“; „Turi uodegytę“; „Ant nugaros plaukus“; „Su gražom ausitėm“; „Laikosi su lazdele“; „Turi didele nosite“
		M5	„Jis yra zebras“; „Jis turi savo gėlę“; „Jis yra dryžuotas“; „Jis turi ant galvos strybele“; „Jis yra baltas ir su dryžiukais“
	Aprašo tik veikėjo iliustraciją	B3	„Su dryžiais“; „Su kepure“; „Su lazdele“; „Su varlyte“; „Sukandes gėlę“; „Turi kelnės“; „Yra užsimerkes“; „Turi uodega“; „Sukryžėves kojas“; „pasirėmęs lazdele“
		B11	„Jis yra su kepure“; „Jo nosis kaip karvės“; „Jis yra drizuotas!“; „Jis įsikandes gėlę“; „Jis yra su lazdele“; „Jis yra usimerkes“; „Jis yra su kaspinėlis“; „Jis yra su kalnieru“; „Jis turi uodega“; „Jis turi batus“
		B8	„turi lazda“; „turi skrybele“; „turi gėlę“; „turi kaspina“; „turi batus“; „turi kelnės“
	Pakartotinio diagnostinio klausimyno rezultatai		
		B1	„Jis važioja dviračiu ir nesaugo laiškų“; „Labai greitai važiaja su maža kepure o su dideliu šaliku“; „Jis labai linksmas“
		B11	„Jis yra su kepure“; „Jis turi šaliką“; „Jis linksmas“; „Veža laiškus“; „turi dviratį“

Apibūdinamos veikėjo išorinės ir vidinės savybės	Apibūdina išvaizdą ir charakterio savybes	B3	„linksma“; „turi kepurę“; „šalika“; „važiuoja ant dviračio“; „veža laiškus“; „skuba“; „žiuri“; „yra išsižiojęs“; „laiko dviračio rankenas“
		M7	„Linksma“; „sportiška“; „ruda“; „švelnus“
		M3	„nustebęs“; „linksma“; „ant dviračio“; „meškiukas“; „su šaliku“; „veža laiškus“; „jo šalikas lengvutis“; „jo dviratis mėlinas“; „jo skrybelę pučia vėjas“; „jis turi skrybelę“
	Apibūdina išvaizdą, charakterio savybes ir kuo veikėjas gali būti	M8	„Laimingas“; „Paštininkas“; „turi dviratį“; „Juokingas“; „turi dailų šaliką“; „kepurėlę mažą“
		B8	„meškiukas yra paštininkas“; „važiuoja dviračiu“; „turi skrybėlę“; „turi šaliką“; „turi mėlina dviratį“; „turi laiškus“; „turi dryžuota šaliką“; „turi spalvotus laiškus“; „turi 5 laiškus“
		M2	„Tedis sesi“; „Vazuoja su dviračiu“; „Turi laisvą“; „gal jis paštininkas?“; „Jis buvo laimingas“; „Jis meškiukas“; „meška nedusekia pedalų“; „Jo mėlinas dviratis“; „jis nedidelis ir mielas“
		M12	„jo dviračio krepšelis pilnas laišku“; „meškiukas dar jaunas“; „jis yra paštininkas“; „meškiukas turi kepurę“; „jis važiuoja dviračiu“; „dėvi šaliką“; „meškiukas laimingas“
		M4	„Meškynas“; „paštininkas“; „šio metų ruduo“; „jis važiuoja ant dviračio“; „Man jis atrodo laimingas“; „su kepure ir šalyki“; „Mandagus“
		M9	„Paštininkas važioja su dviračiu“; „Linksma“; „Skubantis“; „Norinti inešiot laiškus“; „Patekintas darbu“
		B10	„jis yra meška“; „su drižuotu šaliku“; „meškytė yra paštininkė“; „meškutė yra su juoda kepure“; „meška turi dviratuką“; „ji yra su juodom akim“; „su juoda nosytę“
		M10	„Jis laimingas“; „Jis apsirengęs su šaliku ir kepure“; „Jis važiuoja dviračiu“; „Jis yra meškiukas“; „Meškiukas yra paštininkas“; „Jis veža žmonėms laiškus“
		B12	„Laiškininkas“; „dviračio vairuotojas“; „jis džiaugiasi savo darbu“; „jam patinka vairuoti dviratį“; „jis yra meška“; „atrodo kaip ponas laiškininkas“; „jis važiuoja greitai“
Apibūdinamos veikėjo tik vidinės savybės	Apibūdinamos veikėjo charakterio savybės	B5	„šmaikštuolis“; „idomus“; „draugiškas“; „juokingas“; „darantis savo pareigas“
Apibūdinamos veikėjo tik išorinės savybės	Aprašo iliustraciją	M11	„ruda“; „turi juodą kepurę“; „turi šaliką“; „važiuoja dviračiu“; „laimingas“; „meška“; „nepasekia pedalų“
		B4	„is važioja dviračiu“; „is neša laiškus“; „isai su maža kepure“; „is turi šaliką“; „imis labai laimingas“
		M1	„Meška“; „Turi kepurėlę“; „Sėdi ant dviračio“; „Išvedžioja laiškus“; „Jam tai patinka“; „Turi šaliką“; „Vos gali dasiekti pedalus“; „Turi mažas akeles“; „Meška išsižiojęs“
		B6	„Meškenas važioja dviračiu ir dalino siuntinius“
		M5	„Meškiukas važiuoja su dviračiu“; „Jis turi laiškus“; „Jis duoda paštą“; „Jis turi ant kaklo šaliką ir dar turi ant galvos kepure“